

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvræ, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Vicesimvstertivs

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
Tomus Primus.

LIBER VICESIMVSTERTIVS.

De causis hominis creandi.

CAPVT I.

Facta igitur & ornata habitatio-
ne mundana, homo tanquã
habitator omnium erat creã-
dus. *Isidorus in sententijs.* Om-
nia quidem sub cœlo pro-
pter hominem facta sunt,
homo autem propter seip-
sum. Inde & omnia per fi-
guram ad eius similitudi-
nem referuntur. Communia quidem homini patet om-
nia naturalia esse, atque in eo omnium rerum naturam
consistere. Vniuersitatis creature homo magna quẽdam
portio est tantoque gradu ceteris excellentior, quanto
diuinę imagini vicinior. *Aristoteles in 2. li. Physic.* Vtimur er-
go tanquã propter nos omnibus que sunt, sumus enim
& nos quodammodo finis omnium. *Hugo in li. de tribus
diebus.* Deus hominem propter se fecit, non quod ipse
indigeret homine, sed vt homini, quia melius dare nihil
potuit seipsum fruendum daret. Aliam vero creaturam
sic fecit, vt & subiecta homini esset per conditionẽ, &
seruiret ad vtilitatem. Homo ergo quasi in quodam me-
dio collocatus, habet super se Deũ, subter se mundum.
Et corpore quidem deorsum mũdo iungitur, spiritu au-
tem sursum ad Deum subleuatur. Necessẽ ergo fuit, vt
visibiliũ conditio ita ordinaretur, quatenus in eis homo
foris agnosceret, quale esset inuisibile bonũ quod intus
querere deberet, hoc est, vt subter se videret, quod su-
pra se appeteret. *Comest.* Sicut autẽ factus est homo pro-
pter Deũ. i. vt ei seruiret, ita mundus factus propter ho-
minẽ scilicet vt ei seruiret. Positus ergo est in medio ho-
mo, vt seruiret ei, & ipse seruiret, vt acciperet vtrũq;
& refluere totum ad bonũ hominis & quod accipit ob-
sequium, & quod impẽdit. Ita enim voluit Deus sibi ab
homine seruire, vt ea seruitute non Deus, sed homo ser-
uiens iuuaretur & voluit vt mundus seruiret homini, vt
exinde similiter iuuaretur homo. Totum igitur bonum
hominis erat, & quod factum est propter ipsum, & pro-
pter quod factus est ipse. *Omnia enim vt ait apostolus no-
stra sunt, scilicet superiora & æqualia & inferiora. Supe-
riora quidem nostra sunt ad perseruendum, vt Deus Tri-*

Cur Deus
fecit homi-
nem?

1. Cor. 3.

A nitas. Æqualia ad coniuendum scilicet angeli, qui & si
modo sunt superiores, in futuro erunt æquales, qui &
modo nostri sunt, quia ad vsum nobis sunt, sicut res do-
minorũ dicitur esse famulorũ nõ dominio, sed quia sunt
ad vsum eorum. Ipsique angeli in quibusdam scripturę
locis nobis seruire dicuntur, dũ propter nos in ministe-
ria mittuntur. *Petrus Lombardus.* Quod igitur interdum
in scriptura reperitur de homine quod factus sit propter
reparationem angelicę ruinę, non ita est intelligendum
quasi non fuisset homo factus si non peccasset angelus,
sed quia inter alias causas præcipuas hæc etiam nonnul-
la extitit. *Boetius in li. de Trinitate.* Quoniam igitur illius
supernę ciuitatis, cuius ciues angeli sunt, numerum
imminutum noluit conditor permanere, ex terra homi-
nem formauit, ac spiritu vitę animauit, ratione compo-
suit, arbitrij libertate decorauit, vt quia superior natura
per superbiz malum petierat ima, inferior substantia per
humilitatis bonum ascenderet ad superna,

De hominis formatione.

CAPVT II.

Comestor. Dixit ergo Deus, *ficiamus hominem ad ima-
ginem & similitudinem nostram, &c.* loquitur pater
ad filium & spiritũ sanctum, vel est quasi vox commu-
nis trium personarum, faciamus & nostram. Factus est
autem homo ad imaginem & similitudinem Dei quan-
tum ad animam; sed imago Dei est essentia eius & ratio, *quia
spiritus est, & rationalis vt Deus, similitudo autem in
virtutibus, quia bona iusta sapiens.* Cum imagine per-
transit homo, quia illam habet homo etiam & in pec-
catis existens. Similitudine vero priuatur sæpe. *Masculum,
& feminam creauit eos,* hoc quãtum ad corpus, quod
tamen dicitur creasse propter animam. Eos autem dicit
pluraliter ne androgynos idest hermaphroditos factos
putaremus. Tamen etiam secundum corpus est homo
quodammodo ad imaginem Dei, quoniam os homini
sublime dedit, vt Deum, & cœlestia videat, & imitetur,
vnde cum quæsitum esset à quodã philosopho ad quid
homo factus esset, respondit, vt cõtemplaretur cœlum,
& cœli numina. *Formauit dominus Deus hominem de limo
terre, & inspirauit in eo spiraculum vitę.* Ad carnem spe-
ctat, quod dicit, formauit hominem de limo terrę, ad
animam vero, quod dicitur inspirauit in faciem, &c.
quasi

Genes. 1.

Imago Dei
similitudo.

quali diceret corpus fecit de terra, animam de nihilo. A-
lia translatio habet, & insufflauit, quod non est incon-
gruum de Deo, vt quidam putauerunt, cum fauces, & spi-
ritum non habebat. *Dicitur enim inspirauit, id est spiritum
fecit. Similiter insufflauit, id est flatum, hoc est animam fecit.*
Vnde in Isaia dicit. *Omnem flatum ego feci.* Quod autem
dicitur in faciem, per synecdochen à parte intelligitur
totum: totum enim hominem animauit, sed faciem tan-
quam partem digniorem, quia sensuum capacem solam
nominauit, eandem autem animam etiam spiraculum
vitæ nominauit, quia per eam homo spirat, & uiuit. Et
post dicit, animam uiuentem in se, id est in perpetuitate
vitæ mentem non mutabilem, vt animam pecudis.
Hunc locum non sane intellexit Plato, dicens Deum a-
nimam creasse, sed angelos corpus formasse, vt ibi, dij
deorum quorum opifex paterque ego. Quod autem qui-
dam asserunt animam ex diuina essentia factam, stare
non potest, quia tunc nullo modo peccare posset. *Alij
distingunt inter spiraculum vitæ, & animam.* Spiraculum
vitæ dicentes spiritum sanctum, quem & tunc datum
homini asserunt etiam ad prophetandum. Alii etiam di-
stinguunt, spiraculum vocantes quendam spiritum cor-
poreum in corpore animalis, qui & quinque sensus ope-
ratur in eo. Qui etiam paulatim extinguitur in eo. Et
dum moritur animal in aliqua parte corporis, adhuc
sentitur spiritus ille, cum in alia extinctus sit. Factus est
autem homo in virilitate mortalis, & immortalis, id est
potens mori, & potens non mori, & anima corpori prius
formato infusa. Sed queritur vtrum in ipso corpore
dum infunderetur creata, vel extra creata sit, & datum
sit ei naturaliter velle incorporari? Quicquid circa illam
actum sit de post creatis dictum est, quod in ipsis corpo-
ribus cum infunduntur creantur animæ.

De dignitate, vel nobilitate conditionis humane.

CAPVT III.

IN tribus autem notatur hominis dignitas in sua cō-
ditione. Primo, quia non solum factus est in genere
suo, vt prædicta. Sed quia etiam imago est Dei. Secun-
do quia cum deliberatione factus est. In alijs siquidem
corporibus, dixit & facta sunt. In hoc tanquam inter
se deliberantes personæ aiunt, faciamus. Tertio, quod
Dominus statutus est animalium, vt essent ei, quem fu-
turum mortalem Deus sciebat, in alimentum, indumē-
tum, & laboris adiumentum. *Ante peccatum enim ber-
bat, & fructus arborum dedit. Deus in escam hominibus, &
animalibus,* & quod in escam inde colligitur, quia ante
peccatum nil noxium aut sterile terra produxit. Et nota,
quod in maximis, vt in leonibus perdit homo Dominum,
vt sciat se amisisse & in minimis. Et in muscis perdidit, vt
sciat vilitatem suam. In medijs habet Dominium ad so-
latium, & vt sciat se habuisse. *Augustinus super Genesim li. 6.*
In hoc etiam homo bestijs excellentior est, quod ad
imaginem Dei creatus est. Non tamen hoc secundum
corpus, sed secundum intellectum mentis, quamuis in
ipso corpore habeat quandam proprietatem, quæ hoc
inducit ei scilicet erecta statura factus est, vt hoc ipso
admoneretur non sibi terrena esse sectanda, velut sunt
pecora, quorum voluptas omnis ex terra est. Vnde in
alium cuncta prona atque prostrata sunt. Congruit er-
go & corpus eius animæ rationali non secundum figu-
ras, & lineamenta membrorum, sed potius secundum
id, quod in cælum erectum est, ad intuentia quæ in cor-
pore ipsius mundi superna sunt, sicut anima rationalis
debet erigi in ea, quæ spiritualibus natura maxime ex-
cellunt, vt quæ sursum sunt sapiat, non quæ super ter-
ram. *Quid, in lib. Metamorph. Pronaque cum spectant ani-
malia cætera terram. Os hominis sublime dedit, cælumque vi-
dere iussit, & erectus ad sidera tollere vultus.* Bernardus
Syluester in *Megastomo.* Quærenti Empedocles cur vi-
deret inquit vt altra Conspiciam, cælum subtrahe, nul-
lus ero. *Seneca ad Lucillum in Epist. 65.* Vetas me cælo
interesse, si iubes me capite demisso viuere. Maior sum
id est ad maiora genitus, quam vt corporis mei sim mā-

cipium. Quod equidem non aliter aspicio, quam vincu-
lum aliquod libertati meæ circumdatum, cuius contem-
ptus certa libertas est. Seruiant ergo deteriora meliori-
bus. *Ambrosius in Exameron lib. 6.* Cum ergo cæteris ani-
mantibus sunt quaterni pedes, bini autem aibus, homo
habet tantum duos, quia quasi de volatilibus est, qui al-
ta visu petat, & quasi quodam remigio alarum volitet
sublimium sagacitate sensuum, dicatque nostra conuer-
satio in cælis est. *Augustinus in lib. questionum. 83.* Inter mul-
ta documenta quibus ostendi potest, hominem ratione
bestijs antecellere, hoc vnum est, quod bellæ ab homi-
nibus domari, & mansuefieri possunt, homines à belluis
nullo modo. Omnis etiam creatura in homine nume-
ratur. Corporalis, quæ per locum distenditur, animalis
quæ viuificat corporalem, & spiritualis, quæ regit ani-
male, & tunc bene regit, cum ipsa se regendam Deo
subijcit *Greg. Nazianzenus Episcopus.* Deus igitur hominē
factum velut alterum quendam mundum in breui ma-
gnum, atq; exiguo totum, in terris statuit. Animal, quod
hic quidē instituitur, sed alio transferatur, Animal, quod
imitatione Dei Deus efficiatur. *Aristoteles in metaphysic. li. 10.*
Anaxagoras quoque dicebat, quod homo est mensura
omnium rerum. *Idem in lib. de animalibus.* Nobilissimum,
& altissimum animalium apud nos notius ac magis fixū
est homo, cuius etiam partes principaliter creatæ sunt,
& positæ secundum creationem, & situm totius mundi.

De imagine Dei in homine.

CAPVT IV.

AUtor. Porro excepta illa potissima Trinitatis ima-
gine, qui est in mente hominis, in qua commu-
cat cum angelo, in quinque specialiter imaginem Dei
gerit homo. *Primum est auctoritas dominationis, quia sicut
Deus est omnium Dominus scilicet cælestium, terre-
strium, & inferorum, sic & homo mundo sensibili præ-
latus est. Secundum auctoritas principij, quia sicut Deus
est principium omnium per creationem, sic Adam omni-
um hominum per generationem. Tertium quia sicut
Deus habet convenientiam cum omnibus, vel conuerso, vnde,
& dicitur mundus archetypus, sic & homo, vnde dicitur
microcosmos. Quartum, quia sicut Deus finis est omnium, sic
& homo totius creature, quæ propter ipsum facta est. Vn-
de licet primus omnium sit secundum ordinem rationis,
vltimus tamen secundum ordinem nature, quia vltimus
omnium creatus est. Quintum, quia sicut Deus est ubique
sotus in maiori mundo, sic & anima hominis in suo mundo,
id est in corpore humano.* Itaque non exprimit scriptura de
angelo, quod ad imaginem Dei factus sit, sed tantum
de homine, quia in pluribus assimilatur Deo, quam an-
gelus. Licet angelus magis assimiletur quantum ad sim-
plicitatem intellectus, vel quia forte maius de Deo di-
citur scilicet quod sit lux, & hoc sufficit ad exprimen-
dam dignitatem illius, vel etiam quia de angelo nihil di-
cit scriptura, quod videatur eius nobilitati derogare. De
homine autem dicit vile quod scilicet quod secundum
corpus sit formatus de limo terræ. Ideoq; oportuit eius
dignitatem infamari, quæ est ex parte animæ. Mulier
quoque licet prædita sit ratione sicut vir, dicitur tamen
esse gloria viri, non autem imago Dei eadem ratione
qua nec angelus, & etiam maiori scilicet viro subdita
est non Domina omnium, & quia non est origo omnium
sicut ille, & quia non est à Deo facta immediate, sed
formata de viri latere. Et quia non habuit ab initio ra-
tionem ita limpida sicut vir. Vnde à diabolo seducta
est, non vir. Item propter duplex mysterium scilicet
Christi, & Ecclesiæ superioris & inferioris partis ratio-
tionis. In vitroque enim præfertur vir mulieri.

De proprietatibus hominis.

CAPVT V.

Augustinus in lib. de ordine. Est autem homo animal
rationale mortale. In hoc, quod rationale discer-
nitur à bestiis. In hoc, quod mortale à diuinis. *Aristoteles
ubi supra.* Loquutio soli homini appropriatur, homo
quoque solus inter animalia ridet, cui titillatio risum
etiam

*Imago Dei
in quinque
cernitur.*

Homo.

etiam præter voluntatem adducit. Solus autem recipit
titillationem; quia corium eius est valde tenue, unde
& præ cæteris animalibus melioris est tactus. Hominis
membra secundum naturam sunt, & maximè membrū
superius id est caput, quia conuenientiam habet cum to-
to superiori id est mundo. Nec est animal eleuati capi-
tis, nisi homo. Qui ideo erecti corporis est, quia natura
eius calida est, & calor efficit clementem secundū ean-
dem viam. In cæteris animalibus color pilorum est se-
cundum colorem cutis, in homine vero non. Item ho-
mo solus est multorum pilorum in capite, quia cerebrū
eius plus est humidum cōparatione sui corporis, quam
cæterorum animalium. Caput etiam eius pauca carnis
est, & sic melioris ac perfectioris sensus, & est ex pluri-
bus futuris. Ob hoc indiget custodia capillorum. Habet
autem & pillos apud pubem, cum cæterorum animalium
partes illæ nudæ sint, *proprium hominis est in senectute can-
nescere, nisi quod accidit hoc etiam equis*: cæteris autem a-
nimalibus non. Item homo solus habet pilos in vtraque
parte palpebræ, cætera tantum in superiori. Nec oculo-
rum varietas est, nisi hominibus & in equis. Omne ani-
mal habens aures habet eas mobiles præter hominem.
Item homo in cōparatione corporis sui parui oris est.
In homine pars sinistra superior est quam in cæteris ani-
malibus, & in omnibus animalibus posterius minus est
quam antèrius præterquam in homine, in quo pars su-
perior proportionalis est inferiori. Minor est etiam in
decrepitis, sed in pueris cōuerso. Ideoque infantuli
non possunt eleuare se, quia superius eorum maius est
ac ponderosius inferiori. Cum vero iuuenescunt pars
inferior supercrefcit. In quadrupedibus autem cōuer-
so est, & ideo statim nata se erigunt, & incedunt, ob
hoc etiam pueri minoris intellectus sunt, quia caput ha-
bent crassum, & ponderosum. Quoniam autem homo
super animalia cætera plus est intellectus, natura dedit
ei manus, vt eis in multis vti possit. Non est enim ma-
nus vnum instrumentum, sed multa, vt dicitur infra.
Manus autem sinistra in homine non est leuis motus,
sicut nec pes sinister in animalibus præterquam in ele-
phante. Solus homo pectus habet latum & pauca car-
nis, animalia vero cætera angustum. Cætera quoque
animalia mammillas habent infra pectus apud coxas,
mulier autem in pectore. Cumque cæteris animalibus
cor in medio sit, in homine declinat ad sinistram, vt
scilicet partem sinistram temperet, quæ in eo superior
est, quam in cæteris animalibus. *Splen hominis simile est
spleni porci. Venter eius, id est stomachus assimilatur ventri
canis, quamuis amplior sit*: animalium pedes scilicet ma-
iores id est coxæ, modice carnis sunt, præter hominem.
Homo inter animalia cætera, cōparatione corporis,
modici seminis est: animalia cætera caudam habent, ho-
mo vero non, sed anchas. Ideo caro eius mollis est, præ-
cæteris animalibus, post hunc autem gustus. Cæteri vero
sensus, hebetiores sunt in eo, quam in cæteris animalibus.
Homo claudit oculum eius, plus omnibus anima-
libus, quia tenuis est corij. *Plinius lib. 11.* Terrestrium
solus homo bipes est, huic autem pedes maximi sunt,
sed feminis teneriores. In omni quoque genere sure
homini tantum, & crura carnosā, homini tantum pectus
latum cæteris carinatum, facies homini tantum, cæteris
os aut rostrum: frons, & alij inest, sed homini tantum
tristitiæ, & hylaritatis clementiæque, & seueritatis in-
dex. Mentum verò nulli præter hominem nec malæ.

Cur Deus in homine spiritum rationale uniuert terreno corpori.

CAPVT VI.

Petrus Lombardus. Cum autem maioris dignitatis es-
se videretur anima, si absque corpore permanisset,
potest tamē dici, quod ideo voluit eam Deus vniri cor-
pori, vt in humana conditione nouum exemplum bea-
tæ vnionis ostenderet, quæ est inter Deum, & spiritum,
in qua toto corde diligitur, & facie ad faciem videtur.
Ob hoc, & anime corporibus vnite sunt, vt in eis Deo
famulantes maiorem coronam mereantur. *Hugo in li. de*

spiritu, & anima. Fecit ergo Deus hominem de limo ter-
ræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ dans ei
sensum, & intellectum, vt per sensum lutum sibi socia-
tum viuificaret, ac per intellectum regetet, vt etiam per
intellectum ingrederetur, & contemplaretur Dei sapi-
entiam, & per sensum foris egrederetur, & contem-
plaretur opera sapientie. Intellecta intus illustrauit, sensu fo-
ris decorauit: vt in vtroque refectioem inueniret, intus
ad fælicitatem, foris ad iucunditatem. Ex carne igitur &
anima constat homo, in vtroque bonum suum habet in
quo gaudet. Bonum anime Deus est, cum affluentia
dulcedinis suæ. Bonum carnis mundus est, cum abun-
dantia iucunditatis suæ. Quicquid oculis corporis vi-
detur, propter corpus factum est, corpus propter ani-
mam, anima propter Deum. Vita corporis anima
est, vita anime Deus est. Igneus est illi vigor, ac cæ-
lestis origo spiritus vitæ, & limi terræ. Sanè sine mi-
raculo non fuit, quod tam diuersa, & ab inuicem di-
uisa potuerunt coniungi, nec minus mirabile fuit, quod
limo nostro Deus se ipsum coniunxit, vt sibi inuicem
vnirentur Deus, limus, tanta sublimitas, & tanta vilitas.
Nihil enim Deo sublimius, & nihil limo vilius. Mirabi-
lis fuit coniunctio prima, mirabilis, & secunda, nec mi-
nus mirabilis erit tertia, cum homo, & angelus, & Deus,
vnus erunt spiritus. Si enim tam disparem naturam car-
nis & anime ad vnā cōfederationem Deus coniun-
gere potuit, nequaquam erit ei impossibile rationalem
spiritum, qui vsque ad consortium terreni corporis hu-
miliatus est, cum eodem corpore glorificato, vt sit ei
gloriæ, quod fuit sarcinæ ad consortium bonorum spi-
rituum, qui in sui puritate perstiterunt, exaltare atque
ad suæ gloriæ participationem sublimare, subiiciatur er-
go corpus animo, animus Deo, & vnus spiritus erit cū
eo. *Mercurius Trancipellus ad asclepium.* Solum igitur ani-
mal homo duplex est eiusque pars illa simplex, quæ vo-
camus diuinæ similitudinis formam. *Isidor. Erym. lib. 11.*
Abusiue autem pronunciat ex vtraque substantia to-
tus homo, id est ex societate anime & corporis. Nam
proprie homo ab humo. Græci autem hominē *ἀνθρω-
πον*, appellauerunt, eo quod sursum spectet subleuatus
ab humo, & ad cōtemplationem artificis sui. Duplex
est autem homo scilicet interior, & exterior, id est ani-
ma, & corpus.

De anima humana.

CAPVT VII.

Cassiodorus in libro de anima. Anima proprie homi-
nis dicitur, non etiam pecudis, quia illorum vita
in sanguine constituta noscitur, hic verò, quia immor-
talis est anima, rectè appellatur quasi à *ψ* vena, id est à
sanguine longe discreta, quia etiam post mortem cor-
poris perfectam eius constat esse substantiam. Alij vero
animam appellatam dicunt, eo quod animet corpus ac
viuificet. Hæc mox, vt data fuerit, ineffabili conditio-
ne corpus suum diligit, carcerem suum amat, propter
quod libera esse non potest. Doloribus eius vehementer
afficitur, ad eius casus trepidat, & formidat interitum,
quæ mori non potest. Ipsius quoque carnis sal-
lubri temperatione perfruitur, sensuum delectationibus
pascitur, & licet ijs rebus nullatenus ipsa vescatur,
illis tamen subductis, graui mærore conficitur. Desi-
derans non sibi naturaliter accommoda, sed adiunctis
artibus profutura. Huic subrepunt plorunque vitia rati-
oni contraria, quando anima dilecto corpori indulgētius
remittendo locum præbet peccato, si quod fortasse
vulnus acceperit statim condolet, quia ibi substantialiter
inserta est. *Aristoteles in 1. lib. de anima.* Diffiniunt
omnes animam tribus, motu scilicet & sensu, & incor-
poreo. Mouetur autem aliquid aut secundum se, sicut
nauis, aut secundum alterum, vt naua in nauis, sic, & a-
nima videlicet in corpore, maximè verò videtur ipsi a-
nimæ esse proprium intelligere.

Equis canescunt.

*Cur homo
constat carne
& anima*

*Cur anima
dilat accipit
vultus in
corpore*

De nobilitate ipsius, & virtute.

CAPVT VIII.

Istud autem, quod agit anima, est valde nobile, videlicet intelligere. Impossibile igitur est, ut aliquid nobilius, ac principalius sit, quam anima, habet enim esse rationabilissimum, ac nobilissimum, & proprium secundum naturam. *Idem in libro 3.* Anima est quodammodo omnia, quæ sunt. Omnia namque sunt aut intelligibilia, aut sensibilia. Est autem scientia id est anima sciens, quodammodo omnia scibilia, sensus autem sensibilia. Itaque secundum quod diuiduntur res, ita scientia, & sensus, quia potentia, & actus sunt, id est omnia sensibilia sunt in sensibilia actu, vel potentia, & omnia intelligibilia similiter in intellectu. Veruntamen non ipsæ res in anima sunt, sed eorum formæ, vel species. Igitur anima sicut manus est, manus enim est organum organorum, & intellectus est species specierum, sensus quoque species est sensibilibus; diuidentibus autem partes animæ si potentias eius diuidant, ac separent multæ sunt valde. Vegetabile, sensibile, intellectiuum, appetitiuum, deliberatiuum. *Ex li. formæ vite.* Anima scientiæ subiecta est, & ipsa est assequutrix omnium rerum viribus suis, quæ penetrant omnia. Itaque sicut ille est virtus receptibilis formarum sensibilibus; sic anima virtus est receptibilis formarum intelligibilium. *Hugo ubi supra.* Creata est igitur anima magna à magno, recta, à recto, eo magna, quod capax æternorum eo recta, quod appetens de aspectu diuino supernorum. Eo beata, quo Deo vnita. Anima namque quam Dei pietas respicit, humilitas subijcit, penitentia reducit, iustitia deducit, obedientia concitat, perseverantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit, habet igitur anima amorem in se, quo semper potest stare cum Deo, vel redire. Solus enim est amor ex cunctis sensibus, & affectibus animæ in quo potest, & si non ex quo auctori suo respondere, vel de simili mutuam vicem rependere. Nam & si minus amat, quia minor est, tamē si ex toto diligit se, nihil deest, vbi totum est. Nobilis creatura est anima. Ciuitas namque Dei est, de qua tam gloriosa dicta sunt. Ciues huius sunt naturales virores tanquam indigenæ, quorum distincti sunt gradus. Superiores sunt quidem intellectuales sensus, medij rationales, infimi animales. Intellectuales sunt tanquam animæ consiliarij dicentes ei. Deum time, & mandata eius obserua. Rationales sunt tanquam milites, qui hostes concupiscentiarum impugnant per arma iustitiæ. Animales siue sensuales tanquam rustici, & artifices qui corporalibus rudimentis insistant, & corpori necessaria ministrant.

De quibusdam eius diffinitionibus.

CAPVT IX.

Autor. Videndum est ergo de anima. primo quid sit, & hoc dupliciter. Primo, quid sit secundum diffinitionem, deinde quid sit secundum rem, & hoc dupliciter, primo quantum ad fieri, quod est eius originem considerare. Deinde quantum ad esse, & hoc dupliciter, primo quantum ad esse ipsius absolutum, ut quod ipsa sit substantia simplex & incorporea, quod sit vna in tribus potentijs, quod sit imago Dei, postea vero quantum ad esse comparatum scilicet ad corpus suum, & ad extremum de viribus eius. *Iohannes Damasc.* Anima igitur est substantia viuens, simplex & incorporea, corporalibus oculis secundum propriam naturam inuisibilis, immortalis, rationalis, intellectualis, infigurabilis, organico vtens corpore, & huic vitæ, augmentationis, & sensus, & generationis tributua, non habens præter se ipsam intellectum, sed & partem sui ipsius purissimam. Sicut enim oculus in corpore ita in anima est intellectus, arbitrio libera est, voluntatiua, & operatiua voluntate vertibilis, quoniam creabilis. *Arist. in 2. li. de anima.* Dicamus ergo vnumquodque genus rerum esse substantiam, & huius aliud quidem materiam aliud for-

am ac speciem. Tertium vero, quod est ex his. Est autem materia quidem potentia. Species autem enelechia id est actus, quod autem ex vtroque est animatum. Igitur anima est actus primus physici corporis organici potentia vitam habentis. Vnde non oportet querere si anima & corpus vnum sunt, sicut nec de cera & figura, nec omnino de materia, & eo cuius est materia. *Glossa.* Organicum autem illud corpus est in cuius qualibet parte diuersa secundum speciem anima est principium diuersarum operationum secundum speciem. In visu namque, & auditu, & huiusmodi anima diuersas habet operationes secundum speciem. *Aristoteles ubi supra.* materia quidem secundum se non est hoc aliquid. Secundum speciem vero dicitur hoc aliquid. Itaque oculus est materia visus, quo deficiente non est oculus, nisi æquiuoce sicut lapideus aut depictus. Debet igitur accipere, quod in parte est, & in toto viuente corpore scilicet ad hoc ut sit organum, vel corpus organicum. Anima denique id est qua viuimus, & sentimus, & mouemur, & intelligimus primum. *Alexander in libro de motu cordis.* Anima est substantia incorporea, intellectualis illuminationis à primo vltima relatione perceptiua. *Seneca.* Anima est spiritus intellectualis ad beatitudinem in se, & in corpore ordinatus. *Plato.* Anima est substantia incorporea mouens corpus. *Bernardus Carthusiensis.* Anima est res incorporea rationis capax viuificando corpori accommodata. *Hugo ubi supra.* Anima est substantia spiritualis simplex, & indissolubilis, inuisibilis, & incorporea, passibilis atque mutabilis carens pondere, figura, & colore. *Augustinus in libro de quantitate animæ.* Anima est substantia rationis particeps regendo corpori accommodata. *Remigius.* Anima est substantia incorporea regens corpus.

De Diuersis rationibus vel modis animam diffiniendi.

CAPVT X.

Autor. Ad videndum autem distinctè quid sit anima secundum diffinitionem substantiæ. Notandum, quod substantia creata quædam est spiritus, & non anima, sicut Angelus. Quædam anima non spiritus, ut sensibilibus in brutis, & vegetabilis in plantis. Quædam anima est spiritus, ut anima rationalis. Est enim spiritus per naturam rationalem, per quam separabilis est à corpore, Et est anima per naturam vnibilitatis in corpore per quæ corpus animando viuificat. Quædam veronec spiritus est, nec anima, ut quælibet alia creatura. Diffinitur ergo anima quandoque ut spiritus, sicut in libro de motu cordis, ut dictum est hoc modo. *Anima est substantia incorporea intellectualis, & illuminationis à primo vltima relatione perceptiua.* Angelus namque prima relatione suscepit lumen à primo; quia statim cum creati fuerunt, illuminati sunt à suo principio. Vnde ipsa illuminatio est eis connaturalis, & coæua. Anima vero non prima, sed vltima relatione, quia non secundum, quod exit à suo principio per creationem, sed secundum accessum ad ipsum, ut ad finem, est in ea receptio luminis, hoc autem dico de illuminatione naturæ non gratiæ vel gloriæ. Quandoque vero diffinitur ut anima, & hoc dupliciter, quia comparatur, & vnitur corpori dupliciter vno tanquam motor mobili, vel natura nauis. Secundum hoc à remigio sic diffinitur. *Anima est substantia incorporea regens corpus.* Nam & si aliquando Angelus vnitur corpori assumpto ut motor, non tamen ut rector, nec ut motor naturalis, sed ut voluntarius, humanus autem spiritus corpori coniungitur ut regno suo rex, eique quadam necessitate naturalis amoris, & gubernationis alligatur, & inclinatur. Alio modo vnitur ei tanquam actus, & perfectio ipsius, & forma. Secundum hoc ab Aristotele sic diffinitur in libro de anima. *Anima est actus primus corporis physici organici, potentia vitam habentis: ibi dicitur actus perfectio rei: Quæ quia duplex est*

Anima quid.

Alia diffinitionis anima.

scilicet perfectio secundum habitum ut rationalitatis in puero, & hic est actus primus, Et secundum actum ut in viro, qui potest ratione uti, & hic est secundus. Anima dicitur actus primus ad differentiam secundi. Corpus autem physicum id est naturale, dicitur ad differentiam corporis artificialis, ut est statua vel domus. Potentia vitam habens ad differentiam ignis, lapidis & huiusmodi. Organicum verò dicitur ad differentiam corporis naturalis, Potentia vitam habentis, quod adhuc imperfectum est, & ob hoc actioni animæ incongruū, ut est semen, & partus nondum formatus. Præterea quandoque diffinitur ut spiritus, & anima & hoc dupliciter, vno modo per comparisonem ad creaturas generaliter, & secundum hoc ab Augustino sic diffinitur. Anima est omnium similitudo. Alio modo per comparisonem ad corpus, cuius est perfectio, & secundum hoc etiam ab Augustino sic diffinitur in libro de quantitate animæ. Anima est substantia quædam rationis particeps, regendo corpori accomodata. Alio modo per comparisonem ad Deum, & hoc dupliciter, quia vel in relatione ad Deum secundum quod est principium, & secundum hoc sic diffinitur. *Anima deiforme spiraculum vitæ.* Deiforme scilicet quantum ad vim rationabilem. Spiraculum quantum ad sensibilem. Vitæ quantum ad vegetabilem. Vel in relatione ad Deum ut ad finem, & secundum hoc diffinitur sic à Seneca. *Anima est spiritus intellectualis ad beatitudinē in se, & in corpore sociatus vel ordinatus.*

De Origine animæ.

CAPVT XI.

Anima non
est pars Dei.

H Vgo ubi supra. Anima non est credenda pars, sed creatura Dei. Neque enim de substantia Dei, vel de qualibet elementorum materia, sed ex nihilo est creata. Si enim ex semetipso Deus eam fecisset nequaquam vitiosa aut mutabilis vel misera esset. Si autem ex elementis facta fuisset, esset corporea. Cum itaque incorporea sit ignotam habens originem initium habet, finem non habet. Et cum sit spiritualis naturæ, nihil habet mixtum contextumque terrenum, nil humidum acreum, vel igneum, nullum habet colorē, nullo loco continetur, nullis mēbris circūscribitur, nullo spacio diffinitur, sed ita est cogitanda, & intelligenda sicut sapientia, iustitia, & ceteræ virtutes ab omnipotente creatæ. *Philosophus.* Dixerunt autem quidam, quod exitus animæ vegetabilis est secundum propagationem ex traduce. Exitus animæ sensibilis secundum motionem & influentiam cælorum. Exitus verò animæ æternalis per creationem. Exitus animæ vegetabilis ab eo, quod est principium productionis secundi, post primam conditionem vegetabilium. Exitus animæ sensibilis, non à virtute corporea cæli, sed à virtute mouente cælum, quæ est virtus intelligentiæ siue Angelica, quæ intelligentia cum sit incorporea bene potest esse principium incorporeæ substantiæ. Exitus vero animæ rationalis solum est à virtute diuina. Et propter hoc dicit Aristoteles, quod solus intellectus diuinitus ab extrinseco aduenit. Anima enim sensibilis, & si adueniat ab extrinseco quæ admodum dictum est, non tamen diuinitus per creationem. Tradit autem Augustinus animam Adæ cum Angelis sine corpore creatam fuisse, postea sponte ad corpus accessisse, quia naturaliter inditum ei fuerat hoc velle. Alij vero dicunt eam creatam in corpore, sed quicquid de illa æstimetur certissimè de alijs tenendum est, quod in corpore creato infunduntur. Nec illa præscia fuit operis sui futuri iusti vel iniusti.

De simplicitate eiusdem in compositione.

CAPVT XII.

Aristoteles in *Metaphysica.* Anima quidē & esse animæ idē, homo vero & esse hominis non est idē. *Philosophus.* Est autē propriè loquēdo duplex materia. scilicet materia ex qua fit aliquid, ut in generalibus; Materia

A ex qua est aliquid, & si non fiat, ut est in cælestibus. Ideo ibi est quantitas absque contrarietate. Com muniter autem loquendo, notandum quod est materia in qua, & est materia ex qua est aliquid, vel ex qua fit. Quod autem est in anima se habet per modum materiæ in qua, quia secundum hoc est receptibilis, & passibilis, & perfectibilis secundum scientiam, & virtutem. Quo est vero se habet per modum formæ. *Intra illud Boetij de Trinitate. In omni eo, quod est citra primum est hoc, & hoc.* Sciendum ergo, quod partes entis essentielles dicuntur dupliciter, vno modo dicuntur, quod est, & quo est, & istæ inveniuntur in omni eo, quod est citra primum in omni scilicet creatura, quæ cum sit per participationē ens non sua essentia, non est bona per essentiam, sed per participationem ipsius summæ bonitatis, quam habet ex ordine ad ipsam. Ideo differt in creatura quod est bonum, & quo est bonum, hoc est bonitas. Similiter ergo erit differens in ente creato, quod est, & quo est. Præterea omne ens creatum est ens à Deo de nihilo. Igitur in eo quod dicitur quod est, creatura intelligitur, quæ est ens de nihilo. In eo autem quod dicitur, quo est, intelligitur essentia à Deo, siue quæ accepit à Deo. Secundum primum modum est in creatura potentia receptiua, & passibilis, iuxta secundum modum potentia actiua. Alio modo dicuntur partes entis essentielles materia, & forma, & esse solum inveniuntur in illis solum, quæ à Deo sunt de aliquo. Corporalia ergo, quæ sunt de aliquo compositionem habent materiæ, & formæ. *Materia enim est, de qua est aliquid. Forma vera per quam est aliquid.* Dicendum ergo, quod spiritualia, & anima rationalis compositionem habent ex partibus essentialibus, quæ partes sunt, quod est, & quo est, quia sunt à Deo, & de nihilo, & non habent compositionem, quæ est ex materia, & forma propriè dictis, quia non sunt à Deo creata de aliquo. Sic ergo à Boetio intelligatur, hoc, & hoc, & dyas in monade, à Beato Dionisio. Et secundum hoc recipere, & agere in anima differens est, scilicet recipere per naturam eius, quod dico, quod est, agere vero per naturam eius quo est. Sic intelligendum est, quod compositio essentialis præcedit accidentalem.

De eodem.

CAPVT XIII.

A Vtor. Est igitur anima simplex, non tamen ita ut careat omni compositione. Est enim compositio multiplex partium ad totum, & hæc diuersificatur sicut & partes, sunt enim partes integrales, ut partes, & tectum, & fundamentum in domo. Essentiales ut materia, & forma in composito. Artificiales ut statua, & figuratio. Quædam etiam sunt partes multitudinis, ut in numeris: quædam magnitudinis, ut in continuis. Secunda compositio est accidentium ad subiectum, quæ dicitur concretio. Tertia potentia ad actum, quarta causæ ad effectum, & hæc etiam variatur secundum quadruplex genus causæ scilicet ut dicatur compositum, quod est ab alio ut in materiam, vel ad aliud ut ad finem. Omni tali compositione Deus caret, vnde simpliciter, & omnino simplex est. Angelus autem, & anima primo genere compositione partium caret, sed tres alias habent. Habet igitur anima, quod est & quo est in sui compositione, id est potentiam passiuam siue receptiuam, quæ se habet ad modum materiæ, & actiuam, quæ se habet ad modum formæ. Sed hæc in anima differunt solum ratione, & non re, quia secundum substantiam suam est vtrumque scilicet & passibilis siue receptiua, & etiam actiua, & ita secundum idē. In rebus autē corporeis differunt, & re & ratione. Angelus quidē compositioem habet creationis, & etiam causalitatis. scilicet ad efficientem, & finē, Ex etiā comparatio eius ad nihilum ex quo est, quædam compositio est. Anima vero plures habet etiam, quam Angelus, qui componitur alijs scilicet corpori ad faciendū vñ scilicet hominem. Præterea vnus Angelus alio, & vna anima alia simplicior est.

Maxima.

Materia.
Forma.

Partium.
Diuisio.

est, secundum maiorem accessum ad diuinæ naturæ A
simplicitatem.

Hugo in primo lib. Didascalicon. Probata sententia apud
philosophos anima ex cunctis naturæ partibus asserit
esse compactam. quia scilicet siue per sensus ad sensi-
bilia exeat, siue per intelligentiam ad inuisibilia ascen-
dat, ad seipsam rerum similitudines trahens regyrat,
sectaque in orbis geminos motus glomerat. Pythago-
ricum namque dogma erat, similia similibus compre-
pendi, vt scilicet anima nisi ex omnibus composita fo-
ret, nullatenus omnia comprehendere posset. Nec
tamen existimemus viros in rerum natura peritissimos
hoc de simplici essentia sensisse, quod vlla se partium
quantitate diffunderet, sed vt eius mirabilem demon-
strarent potentiam. Dicebant ex omnibus naturis eam
constare, non secundum compositionem, sed secundum B
compositionis rationem. Neque enim hæc omniū re-
rum similitudo aliunde vel extrinsecus venire est cre-
denda, sed ipsa potius eam in se, & ex se natua qua-
dam potentia, & propria virtute capit. Ita omnium
capax, & rerum omnium similitudine insignia, omnia
esse dicitur, & ex omnibus compositionem suscipere,
non integraliter, sed virtualiter ac potentialiter om-
nia continere.

De virtute anime in tribus potentijs.

CAPVT XIII.

Dem in libro de spiritu, & anima. Anima igitur spi-
ritus intellectualis, rationalis, semper viuens, semper C
in motu, bonæ malæque voluntatis capax, secundum
benignitatem creatoris, atque secundum sui operis of-
ficiū variis nuncupatur nominibus. Dicitur namque
anima dum vegetat, spiritus eū contēplatur, sensus dū sentit,
&c. Per concupiscentiam appetit, per irascibilitatem temnit,
per rationalitatem inter vtrumque discernit. Nec per
partes diuiditur, cum sit simplex, nec aliud, nec minus
est ratio vel substantia, quam anima nec aliud, nec
minus est ira vel concupiscentia, quam anima, sed vna
eademque substantia secundum diuersas potentias di-
uersa fortitur vocabula. *Gennadius in distinctionibus Ecce-
lasticorum dogmatum.* Non igitur animas duas esse di-
cimus in homine, sicut Iacobus, & alii Syrorum di-
cunt, vnā animalem, qua corpus animetur, quæ &
immixta est sanguini. Aliam verò spirituales, quæ ra-
tionē ministrat, sed vnā eandemque dicimus esse, quæ D
& corpus sua societate viuificet, & semetipsū sua ratio-
ne disponat. *Auctor.* Vna est anima in homine, cuius po-
tentia sunt vegetabilis, sensibilis, rationalis, in vna sub-
stantia fundata. Videtur quidem Aristoteles velle,
quod corpus hominis in vtero matris prius vegetetur,
quam sentiat, & prius etiam in eodem sit sensus, quam
intellectus. Non tamen oportet quod ibi sint tres ani-
mæ, vel incorporeæ substantiæ, sed vna quæ prius ha-
bit solam vim vegetandi, & tandem vim intelligendi.
Prima est quasi materialis dispositio ad secundam reci-
piendam, & secunda ad tertiam, quæ est vltima per-
fectio siue completio. Vnde & sola dicitur anima.
Ideoque etiam licet videatur puer esse animal ante-
quam homo, quia corpus habet, & animam sensibi-
lem antequam rationalem, non ob hoc sequitur, quod
sit asinus vel capra, vel aliquod aliorū ab homine, quia
nondum est animal perfectum. Illud enim quod habet
materiale, est ab vltimo completiuū idest ab intelle-
ctu, qui est vltima perfectio corporis. Est enim com-
pletissima omnium virtutum, quæ sunt in corporibus,
& est in corpore mediante sensibili, quæ tamen non
est medium per modū materialis dispositionis ex toto,
quia exercet operationes suas in corpore. Nec est me-
dium rationis vel intellectuæ ad hoc, vt sit, sed ad hoc
vt sit in homine. Vnde illa destructa, destruitur & ista,
non in se, sed in homine idest ad hoc vt non sit in ho-
mine. Itaque illæ duæ, quæ sunt quasi materiales ad
tertiam, corrumpuntur cum corpore scilicet in morte,
& tertia manet ab alijs separata, & ab ipso corpore. In

viuentibus quoque nihil prohibet eam ad operationes
intelligibiles rapi, nec ob hoc ab alijs potentijs omnino
separari, sed ea ex toto illuc cōuersa, sicut in raptu Pauli,
remanent alię duæ, penes quas consistit regnum corpo-
ris, & per quas conseruatur in esse vitali. Patet igitur,
quod anima est vna in tribus potentijs, quia cum idem
sit in homine earum perfectibile scilicet vnus homo se-
cundum rem, vna quoque earū erit perfectio secundum
substantiā. Præterea cum est triāgulus in quadrangulo,
non differt in substantia, immo idē sunt. Igitur similiter
vegetatiuū cum est in sensitiuo, & vtrūque in rationa-
bili, non differunt secundum substantiā. Itē si essent multa
secundum substantiā, & secundum potentiam, & in vno
genere, actus vnus non impediretur per actum alterius.
Occupata ergo anima rationali circa sensibilia, non im-
pediretur ad spiritualia. Itē essent tres animæ, quod dā-
natur in li. de Ecclesiasticis dogmatibus. Concedendū
ergo est eandem substantiam in homine esse vegeta-
bilem, sensibilem, & rationalem, secundum potentiam
tamen differentem.

Responsio ad obiectiones contrarias.

CAPVT XV.

FVerunt tamen qui dixerunt tres substantias incor-
poreas inesse sicut tres vitas scilicet vitam vegeta-
bilem, sensitiuam, intellectuam. Habet enim homo
substantiam incorpoream, qua viuit, crescit & nutri-
tur, & hoc ex traduce per generationem, in qua con-
uenit cum plantis, habet substantiam incorpoream
qua sentit ex cælo, & stellis, secundum quam con-
uenit cum brutis. Habet, & substantiam incorpoream,
qua viuit, & intelligit, immediatē à Deo per creatio-
nem, & quamuis sint tres substantiæ, non tres animæ
in homine, quia anima est nomen perfectionis, & ideo
substantia vegetabilis non est anima, nisi in plantis qua-
rum est perfectio, sensibilis non nisi in brutis. In ho-
mine autem sunt quasi materiales ad rationalem, &
rationalis est completio. Et ideo in primo sola est anima
in homine alijs existentibus, vt dispositionibus mate-
rialibus ad ipsam. De vnione autem illarum quidam
adducit exemplū in radijs ignis, & solis, qui quādoque
vniuntur in aere si in quo nō est nisi quasi vnus, & hoc
propter eorum simplicitatem. Et sicut contingit, quod
radius ignis cum igne corruptibilis est, radius solaris
cum sole incorruptibilis. Sic duæ corrumpuntur in
corpore scilicet vegetabilis, & sensibilis, tertia re-
manet cum separatur à corpore, vt radius ab aere.
Dicunt etiam cum Aristotele, quod prius tempore est
ipsa vegetabilis cum semine qua nutritur ac crescit. In-
de cum creuerit subsequatur per influentiam corpo-
ris cælestis sensitiua. Vltimò verò infunditur per crea-
tionem rationalis, vt perfectio vltima. illud ergo, quod
ante rationalis infusionem est animatum, & sensibile,
imperfectum est, & materiale ad vltimum completiuū
Non sunt igitur illæ tres in homine differentes species
vel substantiæ, quia vna est dispositio materialis ad aliā.
Ideo vna, & simplex est anima, quia vna est perfectio
vltima.

Si autem obicitur, quod non est eadem substantia cor-
ruptibilis, & incorruptibilis & sensitiua quidem corrup-
pitur, rationalis autem non. Responderi potest, quod
sensibilis in homine corrumpitur, non secundum essen-
tiam, nec secundum potentiam, sed tantummodo se-
cundum actum scilicet cum anima separatur à corpore.
Vnde in libro de anima, & spiritu legitur, quod ani-
ma secum trahit imaginationem in separatione. Si igitur
iterum obicitur, quod non est eadem substantia se-
parabilis & inseparabilis, mixta corpori, & non mixta.
Respondeo, quod misceri corpori secundum operatio-
nem virtutis alicuius, & non misceri secundum operatio-
nem alterius: vel separari secundum actum, & non
separari secundum habitum, vel vtrumque secundum
diuersas potentias nihil prohibet esse vnus substantiæ.

*Explicatur
sententia po-
tentium
tres animas
in homine.*

*Obiectio sol-
uitur.*

Adhuc De eodem.

CAPVT XVI.

Obiectio.

Resp.

Obiectio
alia solui-
tur.

Sed adhuc obijciunt, quod non est eadem substan-
tia prius tempore, & post tempore. Vegetabilis au-
tem prior est tempore sicut patet in semine, & in em-
brione, quod prius vegetatur, quam nutriatur, crescit an-
tequam anima rationalis infundatur. Ad hoc dici potest,
quod est vegetatiua disponens, & vegetatiua perficiens.
Vna est forma in fieri, alia in esse. Prima traduci-
tur, & feminatur cum corpore. Secunda vero infundi-
tur rationali animæ. Prima ergo transit completo fieri,
id est corde formato, & organizato. Et similiter distin-
guendam est de sensibili.

Tertio sic obijciunt, substantiæ separabilis non est
potentia inseparabilis. Ergo anima rationalis non est
potentia vegetabilis, & sensibilis. Respondeo vt supra,
quia potentia sensibilis in homine aliter est, quam in
brutis. Nam in brutis cum sit forma substantialis, &
incorporea, non est separabilis à corpore, nec secun-
dum potentiam, nec secundum actum. In homine vero
cum sit substantia, & potentia animæ rationalis, separa-
bilis est secundum actum non secundum potentiam. Itaque se-
cundum omnes philosophos, & naturales anima rationa-
lis est vna substantia incorruptibilis, ex qua fluunt que-
dam potentie operantes in instrumentis corporalibus, &
quædam operantes sine instrumentis corporalibus, vnde
corruptio non est ex parte ipsius animæ, sed ex parte
organorum, & est corruptio operationis, non potentie
operantis. Nam & secundum philosophos intellectus præ-
cæcus inicitur corpori, eo quod actuale bonum non ac-
quiritur sine operatione corporis. Nec tamē ideo dici-
mus ipsum corrupti secundum substantiam corrupto cor-
pore, vel esse diuise substantiæ ab aliis partibus animæ
rationalis. Corruptio enim hæc accidit ex parte corpo-
ris, & non ex parte partium animæ, sicut & debilitas
operationis accidit ex debilitate organi, non ex debi-
litate virtutis organi. Dicit enim philosophus, quod si
senior accipiat iuuenis oculum, videbit vtique sicut iuue-
nis. Itaque potentie animæ rationalis etiam separatae,
ibidem quoque sunt in substantia animæ sed secun-
dum operationes ex organis deficientibus corrumpun-
tur. Infunditur autem animæ rationalis substantia se-
cundum se totam per creationem corpori organico, &
in quibusdam partibus eius operatur opera vegetatiua,
in quibusdam sensitiva. Vniuntur autem tria in ani-
ma rationali triplici modo scilicet vt potentia, & actus,
vt prima causa & consequentia, vt partes virtuales
in toto.

De Imagine, & similitudine trinitatis in anima.
& primo in sensu.

CAPVT XVII.

Avg. de Trini. li. 11. Sicut autem interior homo
intelligentia ita exterior sensu præditus est. In
hoc ergo exteriori quæramus, quomodo possumus
quandam Trinitatis effigiem si non expressiorem, ta-
men fortassis ad dignoscendum faciliorem. Sensu igitur
corporis exterior homo præditus corpora sentit, & ille
sensus quinque partitus est. Sed quod vnus eorum no-
bis renunciat, hoc etiam in cæteris valet. In visu igitur
hæc tria dignoscenda sunt. Primo res ipsa quam vide-
mus, quæ vtique iam esse poterat, & tanquam videre-
tur. Deinde visio, quæ non erat, prius quam rem istam
obiectam sensu videremus. Tertio, quod in ea re, quæ
videtur, quamdiu videtur sensum detinet oculorum,
id est animi intentio. In his non solum est manifesta di-
stinctio, sed etiam discreta natura, & cum sensus non
procedat ex corpore illo, quod videtur, sed ex corpore
sentientis, & animantis, cui anima suo quodam miro
modo contemperatur, tamen ex corpore, quod vide-
tur, gignitur visio id est sensus ipse formatur, vt iam non
tantum sensus, qui etiam in tenebris est integer, dum est in-

A colu mitas oculorum, sed etiam informatus sit, quæ vi-
sio vocatur. Gignitur ergo ex re visibili visio, sed non
ex sola, nisi addit & videns, quocirca ex visibili & vi-
dente gignitur visio, ita sanè vt ex vidente sit sensus
oculorum, & aspicientis atque intuentis intentio, illa
tamen informatio sensus, quæ visio dicitur, à sola re
visa imprimitur, quæ detracta nulla remanet forma, quæ
inerat sensui dum adesset illud, quod videbatur. Sen-
sus tamen remanet, qui erat & prius quam aliquid vi-
deretur, velut in aqua vestigiū tamdiu est, donec ipsum
corpus, quod imprimitur inest, quo ablato nullum erit,
cum remaneat aqua, quæ erat, & antequam formam
illam corpus caperet. Ideoque sensum non gignit res visi-
bilis, gignit tamen formam velut similitudinem suam in
sensu. Sed formam corporis, quod videmus, & for-
mam, quæ ab illa in sensu videns sit, per eum sen-
sum non discernimus, quia tanta coniunctio est, vt non
pateat discernendi locus.

Sed ratione colligimus, nequaquam nos sentire po-
tuisse, nisi fieret in sensu nostro aliqua similitudo con-
spectui corporis. Neque enim annulus cum ceræ im-
primitur, ideo nulla imago in eo facta est, quia non di-
scernitur, nisi cum fuerit separata. Horum itaque trium
primum scilicet res ipsa visibilis non pertinet ad ani-
mantis naturam, nisi cum corpus nostrum cernimus.
Alterum autem ita pertinet, vt & in corpore fiat, &
per corpus in anima. Fit enim in sensu, qui neque sine
corpore est, neque sine anima. Tertium vero solius ani-
mæ est, quia voluntas est. Cum igitur hæc tria tam
diuersas habeant substantias, tamen in tantam coeunt
vnitatem, vt duo prima vix intercedente iudicatio-
ne discerni valeant, scilicet species corporis, quæ vide-
tur, & imago eius, quæ fit in sensu id est visio. Volun-
tas autem tantam habet vim copulandi hæc duo, vt &
sensum formandum admoueat ei rei, quæ cernitur, &
in ea formatam teneat. Et si tam violenta est, vt possit vo-
cari amor aut cupiditas, aut libido, etiam cæterum corpus
animantis vehementer afficit, & vbi non resistit durior
pigniorque materies in similem speciem coloremque
commutat. Licet videre corpusculum cameleontis ad
colores quos videt, facillima conuersione variari. Alio-
rum animalium, quia non est ad conuersionem faci-
lis corpulentia, fetus plurimum produunt libidines
matrum, tale quale est illud, quod cum magna de-
lectatione conspexerint. Quomiam enim teneriora at-
que formabiliora sunt primordia seminum, tam effi-
caciter atque capaciter sequuntur intentionem ma-
ternæ animæ, & quæ in ea facta est phantasia per cor-
pus, quod cupide aspexit, sicut patet in exemplo de
Iacob.

De imagine Trinitatis in memoria vel imaginatione.

CAPVT XVIII.

Porro etiam detracta specie corporis, quæ cor-
poraliter sentiebatur, remanet in memoria eius si-
militudo, quo rursus voluntas aciem conuertat, vt inde
formetur intrinsecus, sicut ex corpore subiecto sensi-
bili sensus extrinsecus formabatur, atque ita fit illa
Trinitas ex memoria, & interna visione, & quæ vtrūque
copulat voluntate. Quæ tria cum in vno coguntur, ab
ipso coactu cogitatio dicitur, nec iam in his tribus diuer-
sa substantia est. Sicut autem ratione discernebatur species
visibilis, quæ corporis sensus formabatur, & eius simi-
litudo, quæ fiebat in sensu formato vt esset visio. Alio-
quin ita erant coniunctæ vt omnino vna, & eadem
putaretur, sic phantasia, illa cum animus cogitat spe-
ciem visi corporis, cum constet ex corporis simili-
tudine quam memoria tenet, & ea quæ inde for-
matur in acie recordantis animi, tamen sic vna, & sin-
gularis apparet, vt duo quidem esse non inueniantur
nisi indicante ratione, qua intelligimus aliud esse illud,
quod in memoria manet, etiam cum aliunde cogitamus, &
aliud fieri cum recordamur, id est ad memoriā redimus,
& illic inuenimus eandem speciem, quæ si iam non ibi
esset

esset ita nos oblitos esse diceremus, vt omnino recolere non possemus. Si autem voluntas, quæ hac atque illac fert, & refert aciem formandam, coniungitque formata ad interiorem phantasiam tota confluerit, atque à sensibus corporis animi aciem omnino auerterit, atque ad eam, quæ intus cernitur imaginem penitus conuerterit, tanta funditur similitudo speciei corporalis expressa in memoria, vt nec ipsa ratio discernere sinatur. Vtrum foris corpus ipsum videatur, an intus tale aliquid cogitetur.

Mira vi i-
maginatio-
na.

Vnde memini me à quodam audisse quod tam expressam, & quasi solidam speciem feminei corporis in cogitando cernere solet, vt ei se quasi misceri sentiens, etiã genitalibus fluere. Sed multum differt vtrum sopitis corporis sensibus sicut sunt dormientium, aut ab interiore compage turbatis, sicut sunt furentium, aut alio quodam modo alienatis sicut sunt prophetantium, cum intentio quadam necessitate incurrat in eas, quæ occurrunt imagines, siue ex memoria, siue ex alia vi occulta per quãdam spirituales mixturas spiritualis substantiæ, an sicut sanis interdum contingit etiam vigilantibus, sicut iam commemorauimus. Non autem tantum cum appetendo in talia voluntas intenditur, fiunt illæ impressiones imaginum, sed etiam cum deuitandi, & cauendi causa rapitur in ea contuenda quæ fugiat. Vnde non solum cupiendo, sed etiam metuendo infertur vel sensus ipsis sensibilibus, vel acies animi formanda ipsis imaginibus sensibilem. Itaque aut metus, aut cupiditas quanto vehementior fuerit, tantò expressius formatur acies siue sentientis ex corpore, quod in loco adiacet, siue cogitantis ex imagine, quæ memoriæ continetur. Quod ergo est ad corporis sensum aliquid corporis in loco, hoc est ad animi aciem similitudo corporis, in memoria. Et quod est aspicientis visio ad eam speciem corporis, ex qua sensus formatur, hoc est visio cogitantis ad imaginem corporis in memoriam constitutam ex qua formatur acies animi. Et quod est intentio voluntatis ad corpus visum visionemque copulandam, vt ibi quædam vnitas trium fiat, quamuis eorum sit diuersa natura, hoc est eadem voluntatis intentio ad copulandum imaginem corporis, quæ est in memoria, & visione cogitantis idest forma quam cepit acies animi ad memoriam rediens, vt fiat, & hæc quædam vnitas ex tribus non iam naturæ diuersitate discretis, sed vnus, & eiusdem substantiæ, quia hoc totum intus est, vt totum vel commune vnus animus.

De Fallacia Trinitatis exterioris hominis secundum quam homo conformatur huic seculo.

CAPVT XIX.

Anima itaque rationalis deformiter viuit cum secundum Trinitatem exterioris hominis viuit idest cum ad ea, quæ forinsecus sensum corporis formant, non laudabilem voluntatem, qua hæc ad vtile aliquid referat, sed turpem cupiditatem qua his inhærescit accommodat. Sicut autem cum forma, & species corporis interierit, non potest ad eam reuocare voluntas sensu cernentis. Sic cū imago quam memoria gerit oblivione deleta est, non erit quo animi acie formandam voluntas recordando retorquetur. Sed quia præualet animus non solum oblita, verum etiam non sensa, nec experta confingere ea, quæ non exciderunt augmentando, minuendo, & comitendo, & pro arbitrio componendo, sæpe imaginatur quasi ita sit aliquid, quod aut scit non ita esse aut nescit ita esse. In quo genere cauendum est ne aut mentiatur, aut decipiat, aut opinetur, vt decipiat. Quibus duobus malis euitatis nihil ei obsunt imaginata phantasmata, sicut nihil obsunt experta sensibilia retenta memoriter, si neque cupide appetantur si iuuat, neque turpiter fugiantur si offendunt. Cum autem in his voluntas relicta melioribus auide volutatur, immunda fit, atque ita, & cum absunt perniciosè, & cum adsunt perniciosius cogitantur.

Male itaque & deformiter viuitur secundum Trinitatem

exterioris hominis, quia illam Trinitatem, quæ licet interius imaginetur exteriora tamen imaginatur, sensibilem causa vtendorum peperit, nullus enim eis vti possit etiam bene, nisi sensarum rerum imagines memoria tenerentur. Et nisi pars maxima voluntatis in superioribus habiteret, eaque ipsa, quæ comodatur siue foris corporibus, siue intus imaginibus eorum, vbi quicquid in eis capit ad meliorem, & veriorem vitam referat, atque in eo sine, cuius intuitu hæc agenda iudicat acquiescat. Quid aliud facimus, nisi quod nos Apostolus facere prohibet, cum dicit: *Nolite conformari huic seculo.* Quapropter non illa Trinitas est imago Dei, nec tamen omnino dissimilis. Cum enim Deus fecerit omnia bona valde, non ob aliud nisi quia ipse summè bonus est, profecto in quantum bonum est quicquid est, habet non nullam similitudinem ipsius, & si naturalem, vtique rectam & ordinatam, & si vitiosam, vtique turpem atque peruersam. Nam & animæ in primis suis peccatis non nisi quandam similitudinem Dei superba, & præpostera, & fernili libertate sectantur. Itaque nec primis parentibus nostris persuaderi peccatum posset nisi diceretur. *Eritis sicut dij.* Illa autem sola imago Dei est, qua solus ipse superior est. Ea quippe prorsus de illo exprimitur, inter quam & ipsum nulla interiecta est natura.

Peruersa
deitatis si-
militudo.

Gen. 3.

Quod in sensu non sit vera Trinitatis imago.

CAPVT XX.

Visionis ergo illius idest formæ, quæ fit in sensu cernentis quasi parens est forma corporis ex qua fit, sed parens illa non vera, vnde nec ista proles est, neque enim idem omnino gignitur, quia aliquid aliud corpori adhibetur, vt ex illo formetur id est sensus videntis. Quocirca id amare alienari est, Itaque voluntas, quæ vtrunque coniungit quasi parentem, & prolem magis spiritualis est, quam vtrumlibet eorum, nam corpus illud, quod cernitur, omnino spirituale, non est, visio verò, quæ fit in sensu habet admixtum aliquod spirituale, quia sine anima fieri non potest, sed non totum ita est, quia ille qui formatur corporis sensus est. Ideo autem nec prolem visionis possumus dicere voluntatem, quia erat ante visionem, nec quasi parentem, quia non ex voluntate, sed ex viso corpore formata, & impressa est. Finem fortasse voluntatis, & requiem possumus dicere visionem ad hoc duntaxat vnum. Neque propter hoc nihil aliud volet quia videt aliquid quod volebat. Non itaque ipsa omnino voluntas hominis, cuius finis non est nisi beatitudo, sed ad hoc vnum interim voluntas videnti finem habet visionem, siue id ad aliud referat siue non. Tanquam si quisque velit videri cicatricem, vt inde doceat vulnus fuisse. Aut si velit videre fenestram, vt per fenestram videat transeuntes. Omnes tales voluntates suos proprios fines habent, qui referuntur ad finem illius voluntatis, qua volumus beatè viuere, & ad illam peruenire vitam, quæ non referatur ad aliud, sed amanti per se ipsam sufficit. Recte ergo sunt voluntates, & omnes sibi met religatæ, si bona est illa, quo cunctæ referuntur. Si autem praua est, prauæ sunt omnes, & ideo rectarum voluntatum connexio iter est quoddam ascendendum ad beatitudinem, quod certis velut passibus agit. Præuarum hæc atque distortarum voluntatum implicatio vinculum est, quo alligabitur, qui hoc agit, vt projiciatur in tenebras exteriores. Beati ergo qui factis ac moribus cantant canticum graduum, & vix his qui trahunt peccata, velut restem longam. Sic est autem requies voluntatis quam dicimus finem, si adhuc referatur ad aliud, sicut possumus requiem dicere pedis esse in ambulando, cum ponitur, vnde alius imitatur quo passibus pergit, sic cum aliquid ita placet, vt in eo cum aliqua delectatione voluntas acquiescat, nondum est tamen illud quo tenditur sed & hoc ad aliud refertur, vt deputetur non tanquam patria eius, sed tanquam refectio, vel mansio viatoris.

Quod nec in phantasia similiter, ubi fit infinita trinitatum alternatio.

CAPVT XXI.

Porro in alia trinitate illam speciem quæ in memoria est, quasi parētem dicimus eius quæ fit in phantasia cogitantis, sed nec illa vera parens, nec alia vera proles est. Quamuis enim forma quæ est in acie recordantis ex ea fiat, quæ inest memoriæ, tamen ipsa acies non inde existit, sed erat ante illam. Difficilius iam plane discernitur, utrum voluntas quæ memoriæ copulat visionem, nec parens nec proles sit alicuius eorum, quandoquidem utrumque ita coniungit ut tanquam vnum singulariter appareat, ut discerni nisi ratione possit, atque illud primum videndum est, non esse voluntatem reminiscendi, nisi vel totum vel aliquod eius rei quam reminisci volumus in penetralibus memoriæ teneamus. Quod enim omni ex parte oblitus sumus, ab eo nec reminiscendi voluntas exoritur. Vnde intelligi potest, voluntatem reminiscendi ab his rebus quæ memoria continentur procedere. Adiunctis his simul quæ modo per recordationem credendo exprimuntur, id est ex copulatione rei cuius recordati sumus, & visionis quæ inde facta est in acie cogitantis cum recordati sumus. Ipsa quæ utrumque copulat voluntas requirit aliud quod quasi initium est atque contiguum recordanti. Tot igitur huius generis trinitates, quot recordationes sunt, quia nulla est earum ubi hæc tria non sint. Quia vero non potest acies animi simul omnia quæ memoria tenet vno aspectu contueri, alternantur vicissim trinitates cogitationum, fitque illa innumerabiliter numerosissima trinitas, id est quæ facultatem numerantis excedat, nec tamen infinita, si numerus in memoria reconditarum rerum non excedatur.

Sed hinc etiam aduertit potest aliud esse quod reconditum memoria tenetur, & aliud quod inde in cogitatione recordantis exprimitur, quamuis tamen vtriusque copulatio vnum & idem videatur, quia meminisse non possumus corporum species nisi tot quot sensimus, & quantas sensimus & sicut sensimus. Ex corporis enim sensu eam in memoria combibit animus. Visiones autem cogitationum ex his quidem rebus quæ sunt in memoria, sed tamen infinite multiplicantur & variantur. Vnum quippe solem memini, quia sicut est vnum vidi. Si autem voluero duos vel tres, vel quot volo cogito, sed ex eadē memoria qua vnum memini, formatur acies multos cogitatis, & tantum memini, si enim maiorem vel minorem quam vidi memini, iam non memini quod vidi, & ideo non memini. Maiorem tamen pro voluntate cogito vel minorem quam memini & vidi. Quadrum etiam cogitare in promptu mihi est, cum rotundum meminerim, & cuiuslibet coloris cum solem viderem nunquam viderim, & ideo nec meminerim, atque ut solem ita cetera, hæc autem rerum formæ quia corporales sunt errat quidem animus cum eas opinatur eo modo foris esse, quomodo intus cogitat, vel cum interierint foris, & adhuc memoria retinentur, vel cum aliter etiam quam meminimus cum recordandi sine, sed cogitandi variè formantur.

Quod non solum vera sed etiam ficta per trinitatem memoria vel imaginationis aduertuntur.

CAPVT XXII.

Sæpissimè tamen credimus etiam vera narrantibus quæ ipsi sensibus perceperunt, quæ cum ipso auditu quando narrantur, cogitamus, non videtur ad memoriæ retorqueri acies, ut fiant visiones cogitantium, atque illa trinitas non hic videtur expleri, quæ fit cum species in memoria latens & visio recordantis tertia voluntate copulantur. Sed si intelligentius cōsideremus, nec tunc exceditur memoriæ modus. Neque enim vel intelligere possem narrantem, si ea quæ dicit, & si contexta tunc primum audirem, non tamen generaliter singula memi-

A nissem, qui enim mihi narrat aliquem montem sylua exutum, & oleis indutum ei narrat, qui meminerim species & montium, & sylvarum, & olearum, quæ si oblitus essem, quid diceret omnino nescirem, & ideo narrationem illam cogitare non possem, ita fit ut omnis qui corporalia cogitat, siue ipse fingat aliquid, siue audiat, aut legat, vel præterita narrantem, vel futura pronunciantem, ad memoriæ suam recurrat, & ibi reperiat modum atque mensuram omnium formarum quas cogitans intuetur. Ita neque colorem quem nunquam vidit, neque sonum quem nunquam audiuit, nec aliquid quod nunquam sensit, potest quisquam omnino cogitare, ac si corporale aliquid, propterea nemo cogitat nisi quod sensit, quia nemo corporale aliquid meminit nisi quod sensit, sicut in corporalibus sentiendi, sic in memoria est cogitandi modus.

B Sensus enim accipit speciem à corpore, quod sentitur & à sensu memoria, à memoria vero acies cogitantis. Voluntas porro sic adiungit sensum corpori, sic memoria sensui, sic aciem cogitantis memoriæ. Quæ autem conciliat illa atque coniungit, ipsa etiam disiungit & separat id est voluntas. Sed à sentiendis corporibus motu corporis separatur sensus corporis, ne aliquid sentiamus, velut sentire desinamus, ut cū oculos ab eo quod videre volumus auertimus, vel claudimus, vel aures à sonis, & sic de alijs. Ita motu corporis agit voluntas, ne sensus corporis rebus sensibilibus copuletur, & agit hoc quantum potest. Nam cum in hac actione propter conditionem seruilis mortalitatis difficultatem patitur, cruciatus est consequens, ut voluntati nihil reliqui fiat nisi tolerantia. Memoriæ vero sensu voluntas auertit, cum in aliud intenta non ei sinit inherere præsentia. Nam mihi sæpissimè euenit, ut perfecta pagina vel epistola, nesciam quid legerim & repetam: in alio quippe intentio nutu voluntatis non sic est adhibita memoriæ sensui corporis, quemadmodum ipse sensus adhibitus est litteris. Ita & ambulantes intenta in aliud voluntate, nesciunt quæ transferunt. Iam porro ab eo quod in memoria animi est, aciem velle auertere, nihil est aliud quam inde non cogitare. In hac igitur distributione ubi quatuor species reperiuntur, voluntas quasi prolem cum parente ter copulat. Et vndeunque procedat, nec parens nec proles dici potest.

Quod ex his quæ meminimus conijcimus aut fingimus ea quæ non vidimus.

CAPVT XXIII.

Etenim si non meminimus, nisi quod sensimus, neque cogitamus, nisi quod meminimus, cur plerumque falso cogitamus, cum ea quæ sensimus, non vtrique falso meminerimus, nisi quod voluntas illa quam coniunctricem & separatricem huiusmodi rerum demonstrat, formandam cogitantis aciem per condita memoriæ ducit, ut libitū est. Et ad cogitanda ea quæ non meminimus ex eis quæ meminimus, aliud hinc, aliud inde ut fumat appellat, quæ in vnam visionem coeuntia faciunt aliquid quod ideo falsum dicatur, quia vel non est foris in rerum corporearum natura, vel non de memoria videtur expressum, cum tale aliquid nos sensisse meminimus. Quis enim vidit cygnum nigrum, facile est tamen figuram illam quam videndo nouimus, nigro candore perfundi quem etiam etiam in alijs corporibus vidimus, & quia utrumque sensimus etiam utrumque meminimus. Quapropter dum coniuncta cogitamus, quæ sigillatim sensa meminimus, videmur non id quod meminimus cogitare, cum id agamus moderante memoria, vnde sumimus omnia quæ multipliciter & variè pro nostra voluntate componimus. Nam neque ipsas magnitudines corporum quas nunquam vidimus, sine opere memoriæ cogitamus. Quantum enim spatij solet occupare per magnitudinem mundi noster obtutus, intantum extendimus quasi libet corporum moles, cum eas maximas cogitamus. Et ratio quidem pergit in ampliora, sed phantasia non sequitur. Quippe cum infi-

Elegans probatio quod alia sit ratio rei existentis in memoria alia existentis in cogitatione.

Ordo patris in operando.

Cur veri dicimus, falsi cogitamus?

infinitatem

nitatem quoque intueri ratio non renunciat, quam nulla visio corporalia cogitantis apprehendit. Eadem ratio docet etiam minutissima corporalia infinite diuidi. Cum tamen ad eas trinitates vel minutias peruentum fuerit, quas visas meminimus, exiliores minutioresque phantasias iam non possumus intueri, quamuis ratio non desinat persequi ac videre. Ita nulla corporalia nisi qua meminimus, aut ex his qua meminimus cogitamus: sed quia numerosa cogitari possunt, quae sigillatim sunt expressa memoriae, videtur ad memoriam mensura, ad visionem vero numerus pertinere, quia licet innumerabilis sit multiplicitas talium visionum, singulis tamen in memoriam praescriptus intransgressibilis modus. Mensura igitur in memoria, in visionibus numerus apparet, sicut in ipsis corporibus est mensura quaedam, cui numerosissime coaptatur sensus videntium, & ex vno visibili multorum cernentium formantur aspectus. Ita ut etiam vnus propter duorum oculorum numerum plerumque vniam rem specie geminata videat. In his igitur rebus vnde visiones exprimentur, quaedam mensura est. In ipsis autem visionibus est numerus, voluntas autem quae illa coniungit & ordinat, & quadam vnitate copulat, nec sentiendi aut cogitandi appetitum, nisi in his rebus vnde visiones formantur, acquiescens collocat, ponderi similis est. Quapropter haec tria mensuram, numerum, & pondus etiam in ceteris rebus omnibus aduertamus.

De imagine trinitatis in mente.

CAPVT XXIV.

H Vgo vbi supra. Anima rationalis ex imagine Dei habet rationem, & ex similitudine charitatem. Charitas vero in semetipsa repraesentat trinitatem. Haec in praesenti fides sequitur, spes in caelum vsque comitatur, charitas perenniter amplexatur. Appareat ergo similitudo Dei in moribus pro natura, in operibus pro iustitia, in virtutibus pro gratia, ut moribus natura peroretur, ut & iustitia operibus comprobetur, ut gratia virtutibus compleatur. *Auctor.* Trinitatis imago est anima quo ad memoriam, intelligentiam, & voluntatem, vel amorem, & hoc triplici similitudine, quia scilicet haec tria sunt vna essentia, vna vita, & cum ad se inuicem referuntur sicut illae tres personae, & etiam quia aequalia sunt, & quia se inuicem capiunt. In his tamen etiam triplex est dissimilitudo, scilicet quia ita sunt in homine vno, quae tamen non sunt homo. Et quia homo habens illa tria non est tres, sed vna persona. Et quia sunt hominis vnus non autem homo vnus.

Aliter autem assignatur in anima haec imago, scilicet quantum ad metem, & sui notitiam, & amorē. De mente enim sui notitia nascitur, quia si super seipsam reflectatur sciet quid est, & quod imago Dei est, a quo est, & ad quem finem est. Et ex utroque scilicet mente & sui notitia procedit amor sui ipsius. Haec quoque tria aequalia sunt, & se inuicem capiunt. Similitudinem autem Dei anima habet in se, quo ad virtutes & effectus eorum. Nam etsi Deo non conueniat credere vel sperare, proprius tamen effectus fidei est assentire primae veritati super omnia, & propter se, quod vtiq; facit Deus, etiam verius quam homo. Effectus spei est Deo confidere super omnia, & propter se, hoc etiam facit Deus. Similiter & de effectu charitatis, quod est diligere. Sed tamen similitudo multiplex est. Prima omnimoda identitatis, qua filius Dei similis est patri. Secunda proprietatis conformitatis, de qua scilicet dicit Aristot. Proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici. Tertia representationis, qua scilicet aliquis patri suo similis dicitur, quando mores eius imitatur. Et hoc vltimo modo assimilatur Deo homo, scilicet discreta operatione, quae est virtutis effectus.

De similitudine omnium rerum in anima.

CAPVT XXV.

H Vgo vbi supra. Porro sicut mundus iste scilicet visibilis in quinque partita quadam distinctione est ordinatus, terra scilicet, aqua, aere, aethere siue firmamento, ipsoque summo caelo, quod empyreum vocant. Sic animae in mundo sui corporis peregrinanti quinque progressus sunt ad sapientiam, sensus scilicet imaginatio, ratio, intellectus & intelligentia. Quinque enim progressionibus rationalitas exercetur ad sapientiam, & quatuor effectibus ad charitatem. Anima igitur ad similitudinem totius sapientiae facta, omnium similitudinem in se gerit, vnde & a philosopho diffinita est omnium similitudo. Habet siquidem in se vires, quibus omnia inuestigat, & omnibus similis existit, cum sit vna. Similis terrae per sensum, aquae per imaginationem, aeri per rationem, firmamento per intellectum caelorum, caelo per intelligentiam. Similis est lapidibus per essentiam, arboribus per vitam. Animalibus per sensum & imaginationem, hominibus per rationem. Angelis per intellectum, Deo per intelligentiam. Et sicut Deus omnibus est capabilis & participabilis, sic anima capax est omnium. *Ex libro fontis vitae.* Substantia simplex forma est omnis rei. Intelligentia igitur & anima non apprehendunt res, nisi per formas suas, & forte non coniunguntur nisi cum formis, propter similitudinem & conuenientiam eorum in genere. Itaque sicut ille virtus est receptibilis formarum sensibilium, sic & anima virtus est receptibilis formarum intelligibilium. Tu vero si res visibiles ponas intelligibilium exemplum, apud te facilis erit imaginatio rerum intelligibilium. Omnis autem forma vnit id quod imaginatur per eam, denique postquam intelligentia non habet propriam formam in se, & est apprehendens omnium formarum semper, necesse est ut formae rerum omnium sint sibi formae. *Ex libro de causis.* Omnis intelligentia plena est formis, scitque quod est supra se, & quod est sub se, intelligit res sempiternas, quae non destruuntur, neque cadunt sub tempore. *Ex libro Aristot. de anima 3.* Est igitur anima (sicut iam dictum est supra) quodammodo omnia quae sunt. Omnia namque sunt aut intelligibilia aut sensibilia. Veruntamen in anima non sunt ipsae res, sed earum formae vel species. Itaque sicut manus est organum organorum, sic intellectus est species specierum, sensus quoque species est sensibilium.

De differentia anima humana ad brutalem & ad Angelum.

CAPVT XXVI.

G Ennadius vbi supra. Solum autem hominem credimus animam habere substantiam, quae etiam exuta corpore viuat, & sensus suos & ingenia viuaciter teneat. Non enim cum carne moritur, quoniam (ut dictum est) non carne seminatur. Animalium autem animae substantiae non sunt, sed cum ipsa carne carnis viuacitate nascuntur, & cum carnis interitu finiuntur. Ideoque nec ratione reguntur, sic Plato & Alexand. putant, sed ad omnia naturae incitamenta ducuntur. *Hugo vbi supra.* Sensum quidem & imaginationem cum ceteris animalibus communia habemus, vident siquidem visibilia, & visorum recordantur. In quibusdam etiam sensibus nos superant, quoniam iustum fuit, ut quibus nihil dandum erat in intellectu, aliquid amplius daretur in sensu. Et e contrario tanto maior necessitas inducitur homini exercendae rationis, quanto maiorem defectum patitur sensualitatis. Ratio autem inde incipit, vnde aliquid occurrit, quod nobis cum animalibus non sit commune.

Auctor. Anima quoque humana in hoc differt ab angelo, quia corpori est nubilus, & quia non habet distinctionem personalitatis, & quia vim quandam habet componendi & diuidendi intelligibilia cum sensibilibus, quam

Quinque
partes vtrin-
que mundi.

Anima est
omnia.

Anima ab
angelo in
quo differt.

non habet angelus. Et quia licet inter eam & Deum nihil est medium quantum ad naturam, & etiam quantum ad eternam fruitionem, est tamen quantum ad presentem illuminationem quam ipsa recipit ab angelo, angelus autem à Deo. Item quia anima ad beatitudinem ordinata est in se & in corpore, angelus autem tantum in se. Et notandum quod cum persona sit nature rationalis individua substantia, in tribus tantum est personalitas. Unde sequitur quod triplex est distinctio personalis. In Deo scilicet tantum secundum originem. In angelo tantum secundum qualitatem. In homine secundum utrumque. Quia & secundum qualitatem vnus differt ab alio. Et secundum originem vnus est ab alio, sicut in personis diuinis, vbi hæc distinctio tripliciter variatur. Aut enim est origo & non habet originem, & sic est in patre. Aut habet originem, & est origo, & sic est in filio. Aut habet originem, & non est origo, & sic est in spiritu sancto. Ecce distinctio personalitatis in tribus personis secundum tres differentias. Quarta vero differentia quæ faceret quartam personam, scilicet quod nec esset origo, nec haberet originem, ibi esse non potest. Talis enim persona increata esse non posset, quia distinguibilis ab alijs non esset, sed hæc est diuina essentia, quæ nec distinguit nec distinguitur, sed communiter congruit personis. Harum autem omnium personalium distinctionum nulla in anima reperitur.

De quantitate animæ.

CAPVT XXVII.

Est autem anima in singulis partibus corporis tota, quantum ad totalitatem essentie, id est perfecti esse, non tamen tota id est secundum omnem sui potentiam vel virtutem siue operationem. Multitudo autem potentiarum non infert maioritatem vel minoritatem in anima, sed multiplicitem. Tanta est igitur in sui corporis vna parte vel in duabus, quanta in omnibus, sed non tam multiplex. Non est ergo proprie quanta quantitate sed virtute, & hæc quantitas penes operationem attenditur. Prima autem eius operatio est viuificare, alie vero fiunt illa mediante. Aliter etiam potest dici quanta, scilicet quantum ad certum naturæ sue terminum vel modum quem habet omnis creatura, quia solus Deus est immentus. *Augustinus in lib. de quantitate animæ.* Si figurarum planarum optima circulus est, in quo nihil est puncto potentius, quod impartibile est, Quid mirum si anima neque corporea sit neque alicuius quantitatis, cum tamen & tantum valet in corpore, vt penes eam sit regimen omnium membrorum, & quasi cardo quidam in agendo cunctarum corporalium motionum. Sic enim & pupilla quasi quidam punctus est, in qua tamen tanta vis est, vt ea dimidium cælum, cuius ineffabile spacium est, ex aliquo eminenti loco cerni collustrarique possit. Oculum etiam aquilæ qui nostro breuior est, cum illa tam sublime volat, vt etiam à nobis in tanta luce difficile cernatur, latentem videt sub frutice lepuleculum, & piscem sub fluctibus. Non est ergo mirum, si ratio incorporea, quæ aspectus est animæ, tot imagines & tantas contineat, cum corporalis oculus tanta comprehendat etiam in bestijs. Si vero magnitudo corporis magnipenda esset, plus nobis saperent elephanti, & asini plus apibus. Non ergo aberrat à vero animam carere omni corporea magnitudine, quamuis qualibet corporum magnitudines imaginari queat.

Quod crescente corpore anima non crescit, nisi forsitan in virtute & disciplina.

CAPVT XXVIII.

Hic autem queritur quomodo anima non crescat pueris crescentibus & proficientibus, cum ratio & intelligentia in eo crescat. Ad hoc sic respondetur. Virtus est æqualitas quædam vitæ, rationi vndique consentiens. Si autem virtus æqualitas est, similior est illis circulus quam qualibet alia plana figura. Hinc

est illud Horatii, cum sapientem describit *Fortis in se ipso vocis, serex atque rotundus.* Si ergo circulus non qualitate sed æqualitate cæteris figuris præstat, quanto magis virtus non magnitudine sed congruentia rationum atque concordia cæteras affectiones animi superat. Cui autem puer proficit laudabiliter, non ad aliud quam ad virtutem proficit. Et si aliud est profectus, aliud magnitudo, aliud maius, aliud melius, vtique pueri cum crescendo proficiant, in anima non maiores sed meliores fiunt. Si autem id faceret membrorum magnitudo, quisque prudentior esset, quo longior.

Sed queritur quomodo profectus ist temporum spacio, licet non membrorum fiat? Ad quod respondeo, quod nec ipsa corpora ex tempore habent vt crescant, cum multotiens inueniantur annosiora breuiora, non solum in senibus, sed etiam in pueris. Vis enim crescendo in corporibus est, non in temporibus, in quibusdam, scilicet nature numeris occultis, & ad dignoscendum difficilibus. Est autem virtus & potentia quoddam genus magnitudinis, secundum quam magnus fuisse dicitur non solum Hercules gigas, sed etiam Alexander quinque pedalis stature.

Item queritur, quare est hoc, quod puer infans non loquitur, sed crescendo hoc assequitur? Ad quod respondeo, quod anima non crescendo sed discendo hoc assequitur. Si autem dicitur crescere discendo, ergo obliuiscendo decrescit. Est tamen peritia crescendo genus, & crescit anima discendo, dediscendo decrescit, sed translato verbo. Magni tamē refert, qualia sint illa quæ discit. Nam sicut in corpore tria sunt genera incrementorum, vnum necessarium, quo naturalis conuenientia impletur in membris, Alterum superfluum, quod integra valetudine in membris augetur, vt seni digiti & similia, Tertium noxium, vt gibbus & quilibet tumor, qui expugnata bona valetudine supercrescit. Ita in animo sunt quædam quasi naturalia incrementa, cum honestis & ad bene beateque viuendum accommodatis disciplinis augeri dicitur. Cum vero ea dicimus, quæ mirabiliora quam vtiliora sunt, quanquam nonnullis rebus plurimum oportuna de secundorum genere superfluum dicenda sunt. Non enim si tibicen (vt Varro auctor est) ita populum delectauit, vt rex fieret, ideo nostrum animum nullo artificio augendum putare debemus, quia nec maiores quæ humani sunt decet habere vellemus, si audissemus quod aliquis dætiū mortu hostem suum occidisset. Noxiū vero genus est arrium, quo animi valetudo sauciatur. Nā odore & sapore mirabiliter diiudicare pulmenta, & quo lacu piscis captus sit, vel quo tenue vinū sit nosse miseranda quædam peritia est.

Quod nec fortitudo corporalis consistat in incremento corporis vel ætatis.

CAPVT XXIX.

Item queritur quomodo vires animæ secundum ætatem aliquando crescant, sicut & vires corporis, quæ ipsius animæ sunt? Ad quod respondeo: Vires non magis esse in corporis vel ætatis incrementis quam in exercitatione ex conformatione membrorum. Inde est quod pueri & iuvenes multo plus itineris conficiunt sine defectu & fatigatione quam athletæ fortissimi, & quam ipsi postea cum se ad studia tradiderint. In ipsis quoque luctatoribus non tam faciunt vires magnitudo corporis quam nodi quidam & thori lacertorum & nerui figuraque congruens, quæ tamen omnia parum valent, nisi vis artis & exercitationis accedat. Vnde sæpe maiores à minoribus in certamine viriū vel cursu superantur. Hinc etiam celeberrime vulgatum est, hominem tollendo quotidie vitulum paruum, egisse, vt cum etiam taurum sine sensu maioris oneris, quod paulatim additur, tollere ac sustinere possit. Dum autem quorundam animalium maiora corpora eo amplius aliquid habent virium, quo maiora sunt, inde est, quia naturali lege cedunt pondera minora maioribus, non modo cum ad proprium locum suapte nutu feruntur, vt

humida

Quantitas
anima quæ

Optima ex
empla & si
militudines
adintelligen-
dum vim
spiritualem
anima.

Quæstio.

Resp.

Horatius.

Quæstio.

Resp.

Alia quæstio
Resp.

Calida du
rui corp

Quæstio.

Resp.

Alia.

humida & terrena corpora in ipsius mundi medium, A
qui est infimus cursus aerea & ignea sursum versus.
Nec etiam cum aliquo tormento aut iactu aut impulsu
in aliena ire coguntur. Nam si ex alto dimiseris duos la-
pides disparis quantitatis, citius maior ad terram per-
ueniet; sed si ei minor subiiciatur, eo quod inuitabiliter
occupetur, cedit profecto simulque in solum deduci-
tur. Item si maior sursum iacularetur, & minor in ter-
ram iactaretur, minor repulsus ire cogeretur in cælum.
multum tamen interest, quanto in se agantur impetu.
Nam si minor aliquo vehementi tormento iactetur, &
maior languidus, quamuis ab eodem resiliat, retardat il-
lum tamen, aut etiam retro agit, pro modo ictuum &
ponderum. Huic rationi congruunt vires animalium,
pondus enim corporis nutu animæ actum multum va-
let magnitudine propria, sed virtus animæ ad mouen-
dum corporis pondus neruis quasi tormentis vititur.
Neruos autem vegetat nobilioresque efficit siccitas,
calorque moderatus, laxat autem & infirmitat humidus
rigor. Vnde est quod per somnum qui frigidus & hu-
midus est membra languescunt, & conatus expergefa-
cti multo est debilior. Ideoque nihil est fractius, & ener-
uius lichargicis. Econtra vero quidam phrenetici qui-
bus vigiliae, & vini vis & acutæ febres id est calide, plus
nimio neruos tendunt atque durant, maioribus viri-
bus sunt, quam cum erant integra valetudine, cum eo-
rum corpus ægritudine sit attenuatius & exilius.

Quod Anima de viribus corporis non crescat.

CAPVT XXX.

Hic igitur nutu animæ, & neruorum quodam ma-
chinamento, & pondere corporis, cum fiunt ea C
quæ vires vocantur, voluntas nutum exhibet, qui pro-
rior sit spe vel audacia. Retunditur autem timore, &
multo magis desperatione. Nam in metu cum aliqua
spes subest, vehementiores vires apparere solent. Ma-
chinamentem vero & configuratio quædam corporis
coaptat, temperatio modificat, valetudo confirmat exer-
citationis industriam, pondus dat moles membrorum,
quam ætas & nutrimenta comparant, instaurant autem
sola nutrimenta. His omnibus qui æqualiter præualet,
mirandus est viribus, & tanto est alius alio validior,
quanto plus eum ista deficiunt, fitque sæpe ut pertinaci-
nutu, melioreque machinamento, alius quamuis par-
uum corporis pondus egerit, alium maiori mole prædi-
tum vincat, rursusque non nunquam tanta moles est, ut
etiam si imbecilliore nisu agatur, obruat tamè paruum
aduersarium multo vehementius innitentem. Non ergo
crescit anima cum puer crescit in viribus. Nam cum
puero nutus sit inter ad trahendum aliquid vel repel-
lendum. Veruntamen propter recentem minusque per-
fectam confirmationem adhuc sunt *imbabiles propter hu-
morem qui in illa ætate exuberat*, Marcidi, propter nullam
exercitationem languidi, pondus vero corporis adeo est
exiguum, ut ne ab alio quidem impactum grauius vr-
geat, oportunius ad accipiendam quam ad inferendam
molestiam. Hæc autem postea omnia per ætatem ad-
duntur corpore non anima crescente. Item si anima
crescit de viribus corporis quibus solum nutum ac-
commodat, quanto magis crescere dicenda est de co-
pia doctrinarum, quam ipsa sola possidet? Quod si cres-
cit anima cum vires illæ crescunt, decrescit ergo cum
deficiunt, ut in senectâ, & in labore studiorum. Sed
hisdem temporibus doctrinæ augeri solent & extrui.
Nihil autem eodem tempore simul augeri potest &
minui. Non ergo crescit anima de viribus maioribus
in maiori ætate. Alioquin dicenda erit crescere de
infantia, & phrenesi, de quibus plerumque vires cres-
cunt.

*Quod Anima corpori non commensuratur, licet per totum
diffusa sentiat.*

CAPVT XXXI.

Post hæc quaeritur cur anima sentit vbique corpo-
ris si non tanta est, quanta & corpus. Ad quod res-
pondeo. Sensus est passio corporis per se ipsam non la-
tens animam, Potentior autem & melior est anima quã
totum corpus. Si igitur oculi tantum per animam pos-
sunt, ut ibi sentiant vbi non sunt, quanto magis hoc ip-
sa potest anima id est ut anima ibi sentiat vbi non sit lo-
caliter diffusa, quando quidem oculus qui corpus est vi-
sum non in loco suo patitur, quod tamen nunquam si-
ne anima pateretur, denique, si magnitudo cor-
poris magnipendenda esset, elephas homine plus sape-
ret, odore autem & sapore mire pulmenta diiudicare &
quo lacu piscis captus sit, vel quo territorio vinu nolle
miseranda quippe quædam pericia est. Et his artibus
cum quasi creuisse anima videtur, quia neglecta mente
defluxit in sensus, nihil aliud quam tumuisse vel etiam
contabuisse iudicanda est. *Idem in li. de mortalitate animæ.*
Moles quidem omnis quæ occupat locum non est in
singulis partibus tota, sed in omnibus. Quare alia pars
eius alibi est, & alibi alia. Anima vero nõ modo vniuersæ
moli corporis, sed etiam vnicuique particulæ illius tota
simul adest. Partis enim corporis passionem tota sentit,
nec in toto tamen corpore. Cum enim quid dolet in
pede oculus aduertitur, lingua loquitur, manus admo-
uetur, quod non fieret nisi id quod animæ in eis parti-
bus est, & in pede sentiret, nec sentire quod ibi factum
est, absens posset. Non enim nuncio aliquid credibile
est fieri non sentiente quod nunciat, quia passio quæ fit
non per continuationem molis currit, ut ceteras animæ
partes quæ alibi sunt latere non sinat. Sed illud tota ani-
ma sentit quod in particula pedis sit, & ibi tantum sentit
vbi sit. *Tota igitur singulis partibus, simul adest, quæ tota si-
mul sentit in singulis.* Nec tamen hoc modo adest tota, ut
candor vel alia huiuscemodi qualitas in vnaquaq; parte
corporis tota est. Nam quod in alia parte patitur cãdo-
ris immutationem, potest ad candorem qui est in alia
parte non pertinere. Quapropter secundum partes molis
à se distantes, & ipse à se distare conuincitur. Non
autem ita esse in anima per sensum, de quo dictum est,
probat.

*Quod Anima lacertarum ac vermium incorporea sunt
& indissolubiles.*

CAPVT XXXII.

Idem in li. de quantitate animæ. Sed hic quaeritur de
caudis lacertarum, quæ amputatæ à certo corpore
palpitant, quæ palpitatio mirum est si sine anima fiat. Si
autem sit per animam, quoniam anima nullum habet spa-
cium, quæ etiam præcidi cum corpore potest. Ad quod
respondeo, igne & aere quæ duo per animæ præsentiam
tenentur in corpore terreno & humido, ut omnium qua-
tuor fiat contemperatio, dũ post eiusdem animæ abscel-
sum ad superna euadere ac se mouere expediunt illa cor-
puscula, tanto cõcitatus, quãto plaga recentiore subito
erupunt, deinde motu languescere, Postremo desinere
dũ minus minusque fit quod effugit, ac deinde totum
euolat. Sed huic rationi obuiat quod nuper aspexi in
vermiculo qui multipes appellatur. Hunc enim cum
vnius de adolescentibus, quos ego in Liguria docebam,
verso stilo quem tenebat, medium percussisset, conti-
nuè ambæ partes corporis ab illo vulnere in contraria
discesserunt, tanta pedum celeritate ac nihilo imbecil-
liore visu, quam si duo huiuscemodi animantia essent.
Quo miraculo exterriti, causaque curiosi, attulerunt
eadem frustra ad me & Alipium adhuc alacriter curren-
tia. Neque nos parum commoti, ea currere in tabula
quaqua versum poterat cernebamus, atq; vnum ipsorum
stilo tactum contorquebat se ad doloris locum, alio
nihil sentiente sed suos alibi motus peragente. Quod
plura

*Obiectio.
Responsio.*

*Anima to-
ta in toto.*

*Anima in-
sectorum an
quanta?*

*Multipes
vermibus.*

plura

Anima etiam
vermis non
est quant.

plura tentauimus quatenus id valeret, atque vermiculum immo iam vermiculos in multas partes conscidimus. Ita omnes mouebantur, vt totidem separatim natos, ac sibi quoque vixisse putare possemus, nisi à nobis id factum fuisset. Sed nihil est, quod istum vermiculum periclititer timeamus, quamquam viuacitatis & numerositatis eius causam non valeamus afferre, cū nobis constet multis rationibus animam non contineri loco, & ideo nullius talis esse quantitatem qualem cernimus in corporibus.

Offensa eiusdem sententiæ per exemplum.

CAPVT XXXIII.

Pulchrum
exemplum
soni & sig-
nificatiouis.

CVM sonus ad aures pertineat, significatio ad mentem, sic est in aliquo nomine sonus & intelligentia, velut in animante corpus & anima. Et cum nomen per litteram tanquam per partes diuidi potest, intelligentia non potest, quia nec longa nec lata est, & cū nomine ita diuiditur, quasi dilaniato corpore anima discedit, quādo significationē quā habuerit perdit. In quibusdā tamē nominibus viuūt partes literarū, quasi frustra corporū anima nō diuisa, vt in hoc nomine lucifer, quod in duas partes sectum in vtraque viuūt, vel potius quasi viuūt. Non enim eandē vitā idest significationē habet diuisum quam integrum. Sunt autē locus & tempus duo quædā, quibus omnia quæ sequuntur occupantur, vel potius quæ occupant. Quod oculis sentimus, per locū diuiditur, quod auribus, per tempus. Sicut autē ille vermiculus plus loci totus quam pars eius occupabat, ita maiore temporis moram tenet, cum lucifer dicitur, quā si luci tantū diceretur. Quare si hoc viuūt significatione in ea diminutione tēporis quæ diuisio illo sono facta est, cum eadē significatio diuisa non sit. Non enim ipsa per tempus distendebat, sed sonus, ita existimandum est secto vermiculi corpore quāquam in minori loco pars eo ipso quo pars erat viueret, non omnino animā sectā, nec loco minore minore esse factam, licet integri animantis membra omnia per maiore locum correcta simul possederit. Non enim locum ipsa, sed corpus quod ab eadem agebatur tenebat, sicut illa significatio non distenta per tempus, omnes tamē nominis literas suas moras ac tempora possidentes, velut animauerat atque compleuerat. *Auctor.* Ex his verbis Augustini patet, quod etiam animæ lacertarum incorporeæ sunt indiuisibiles. Vnde constat, quod immateriales sunt, & de nihilo factæ. Quod si verū est, etiā in singulis animalibus singulæ animæ creantur nouæ non nascuntur de traduce.

De loco anime corporali.

CAPVT XXXIIII.

Esse in loco
dicitur mul-
tipliciter.

CASSIODORUS in li. de anima. Anima ergo tota est in partibus suis, nec alibi minor, alibi maior; sed alicubi intentius, alibi remissius, vbi tamen vitali intēctione porrigitur colligit in vnū & copulat, membra sua nō sinit distillare vel contabescere, quæ vitali vigore custodit. Huius ergo susceptæ præsentia corporis vita est. Mors autem eius abscessus. In corpore autē posita, vbi que cogitatione quasi distēditur, nec tamen à se vel à corpore discedit, sed in seipsa tanquā in magno currens spacio pertiagatur. *Auctor.* Anima esse dicitur in loco multipliciter. Dicitur enim esse aliquod in loco proprie per circumscriptionē, & sic conuenit soli proprie. Minus autē proprie per diffinitionē, vel per determinationem, & sic conuenit angelo & animæ separatæ, quia ita est vterque alicubi quod non alibi. Tertio modo per præsentia in operatione, & sic dicitur deus esse omni loco. Animæ autem conueniunt omnes isti modi. Primus tamen non est proprie, sed per accidens, scilicet in quantum est corpori, & corpus quidem prohibet aliud corpus à loco in quo est, sed nec anima corpus, nec e contrario. Verum sicut corpus vnum aliud, sic anima animam prohibet à loco suo, quia separantur ab inuicem & essentia & operatione, & loco, vnde non pos-

A sunt duæ animæ in eodem corpore esse, nihil tamen prohibet dæmonem esse in humano corpore, licet anima sit in qualibet eius parte, quia anima est ibi per vnionem, demō autē nequaquā, ideo possunt ibi simul esse. Quidam etiam dicunt, quod dæmon in vacuitate ventris vel capitis est, vbi anima non est. *Hugo rōbi supra.* Anima si corporea esset, partibilis esset, & partes haberet, nec tota simul in vno loco esse posset. Nullū enim corpus totū simul aut tangi aut tangere potest. Anima vero in quibusque suis motibus vel actibus tota simul adest, tota videt, tota tangit, tota discernit, tota meminit & quodāmodo tamē loco circumscibitur, quia in carne clauditur. Ideoque & in loco esse & locata dicitur, quia dum alicubi præsens est alibi non est. Nec tamen corporalem dimensionē aut circumscriptionem habet, quia corporalis quantitatis expers est, sed quia per præsentiam & operationem in loco concluditur, localis & ipsa dicitur, non tamen sicut corpus, cui secundum locum principium & mediū & finis assignatur, nec ita per spacium loci sistitur aut mouetur, & maiore sui parte maiorem locū & breuiorem occupet, minorque sit in parte quam in toto. Per omnes quippe corporis particulas tota simul adest.

Aubne de eodem.

CAPVT XXXV.

AUCTOR. Notandum ergo quod esse in loco per diffinitionē conuenit animæ ratione substantiæ, quæ est terminata & finita. Vnde ei eduenit ita esse alicubi, quod non alibi, ad differentia diuinæ substantiæ, quæ interminata est & infinita & ideo vbi que. Et hic modus essendi in loco conuenit animæ separatæ. Esse vero per præsentia in loco ei conuenit per operationē. Vnde Iohānes Damascenus de angelo dicit, quod est vbi operatur. Esse vero in loco per circumscriptionē ei conuenit per accidens, idest per eā quæ est ad corpus vnionem. Debetur ergo ipsi esse in loco per determinationem ratione substantiæ, esse per præsentiam ratione operationis, esse per circumscriptionem, sed per accidens ratione corporis. Item notandū quod hæc tria se habent hoc modo, vt esse per præsentia ponat solū coexistentia rei & loci. Esse vero per determinationē ponat coexistentiam, & etiam superaddat terminationem & distinctionem, esse vero per circumscriptionem superaddat dimensionem. Cum ergo dicitur, deus est in loco per præsentia, sensus est, quia non abest loco, sed est simul cum illo, ita vt hoc quod dico simul cum illo, non notet paritatem. Cū vero dicitur angelus est in loco per determinationem vel anima, sensus est, quod nō abest loco, imo præsens in illo & non in alio. Cum vero dicitur corpus in loco est per circumscriptionem, sensus est, præsens est cum illo loco ens in illo loco & non in alio, & etiam in tanto ita quod in minori vel in maiori loco est. Esse ergo in loco per præsentiam non excludit pluralitatem loci. Esse vero in loco per determinationem excludit pluralitatem loci, & etiam minoritatis vel maioritatis loci assignationē. Esse autem per circumscriptionem excludit tantum loci pluralitatem. Igitur aliquid dicitur esse in loco corporali secundum tres modos. Primo vt sit in loco vt non determinetur ei locus corporalis, & sic dicitur deus est in loco corporali. Secundo vt determinetur ei locus corporalis non quantum ad substantiam, sed quantum ad operationē, & sic spiritualis scilicet substantia creata. Tertio modo vt determinetur ei locus corporalis, & quantum ad substantia, & quantum ad operationē, & sic substantia corporea. Cum enim diuina substantia nullā dependentiā habeat ad locum corporalē, nec quantum ad esse, nec quantum ad operari, non determinabit sibi locum corporalē. Spiritualis vero substantia quantum ad operari determinatur locus corporalis, maxime ratione illarū operationum, quas facit in corpus vel per corpus, quæ quidē operationes habēt suā dependentiā, & quantum ad esse, & quantum ad operari à cōtinēte corpore. Ideoq; determinatur ei locus quantum ad substantia, & quantum ad operationē.

De loco eiusdem ſpirituali.

CAPVT XXXVI.

Porro intellectualis locus dicitur dupliciter ſcilicet ſimpliciter & ſecundum quid. ſimpliciter quod eſt corporale in ſe, ſed tamē ratione contētū dicitur ſpirituale. ſecundum primum modum ponitur locus ſpiritus creati dupliciter. Vno modo vt nihil ſit extra quod cōtinet & hoc modo ponitur locus ſpiritualiſ ſubſtantiæ terminatio ſiue finis ſuę virtutis & potentię. Cuiuslibet enim ſpiritus creati eſt & potentia finita & eſſentia, nec eſt iſta poſitio mirabilis. In genere enim corporū eſt aliquod corpus continens & non contentū ab aliquo extra, ſed ſe ipſo contentum & terminatum, vt vltimū cælū. Mulco ergo magis hoc eſt poſſibile in ſubſtātia ſpirituali incorporea. Alio modo ponitur locus ſpiritualiſ vt ſit aliquid extra continens, & ſic ipſe increatus ſpiritus ſecundū quendam modum poteſt dici locus ſpiritualiſ, in quo habent quieſcere, & ad quem moueri, & in quo contineri & ſaluari ſpirituales ſubſtantię. Nec accipitur ſecundū ambitū dimensionis continentię, ſed ſecundū ambitū virtutis, intra quem ambitum currunt ſpirituali motu animæ & angeli. Et quod dicitur de angelis quod extra mittantur, intelligendum eſt non extra ambitum huius virtutis diuinę, ſed quia egrediuntur extra ambitū illius, in quo maximē reſucet ſua operatio ſcilicet cæli empyrei. Sic ergo duobus modis ponitur locus ſpiritualiſ per ſe ſcilicet terminans intra locus proprius. Continens extra locus communis.

Locus per accidens spiritus.

Secundū quid autē dicitur locus (ſcilicet ſpiritualiſ) locus corporaliſ in quo operatur ſpiritualiſ ſubſtantiā, ſed corporaliſ eſt in ſe & ſimpliciter, ſpiritualiſ vero ratione operationis ſubſtantię ſpiritualiſ in eo. Et locus hoc modo dictus nō eſt locus per ſe, ſed per accidens. Nam ipſa operatio per illud dicitur eſſe in loco, & iterum per operationem ſpiritualiſ ſubſtantię. Vnde ibi intercedit duplex mediū, ſiue duplex per aliud, & ideo duplex per accidens. Dicitur ergo Deus locus vt continens commune nulli appropriatum, & differentia nulla eſt ex parte continentis, ſed ex parte contentorum ab eo. Sicut enim prima cauſa eſt in omnibus cauſatis ſecundum vnū modum & diſpoſitionem, Res autem cauſatę non ſunt in ea ſecundum vnā diſpoſitionem, quia non æqualiter participant bonitatem cauſę, vt dicit philoſophus. Sic diuina ſubſtantiā quantum eſt de ſe ſecundū ambitum virtutis, vno modo continet ſpirituales ſubſtantię creatas. Ipſe tamen quantum eſt de ſe diuerſum habet ordinem in ambitu virtutis diuinę, & ſic diſfert circumſcriptio ipſarum ſpiritualiſ ſubſtantiarum. Verum licet prima eſſentia ſit continens omnes ſpiritus circumſcriptos, non tamen habēt in ea proprie circumſcriptionem differentem, quia non habent longitudinem & latitudinem & profunditatem, ſecundum quam in ea diuerſi ſpiritus creati ſituentur intelligibiliter, ſicut eſt de loco corporali, ſed habet ambitum virtutis in operatione: intra quem poſſunt currere diuerſę animę, & angeli qui dicuntur extra mitti reſpectu cæli empyrei.

Iterum de Vtroque.

CAPVT XXXVII.

Cum autem dicat Dionyſius quod duo lumina indiſtincta ſunt in eodem loco, non tamen confuſa, multo magis ſpirituales ſubſtantię eſſe videntur. Sed ſi locus dicatur ſenſibilis, dico quod poſſunt eſſe in eodem loco. Si vero intellectualis, diſtinguendum eſt. Nam aut dicitur, vt cōmunis locus, quemadmodum dicitur Deus locus, & ſic iterum nihil prohibet eſſe in eodem loco. Aut dicitur vt locus proprius, & hic qui attenditur quantum ad terminum virtutis, vel etiam qui ſecundum figurationem operationis, & ſecundum hunc modum non poſſunt eſſe duę ſpirituales ſubſtantię in eodē loco, quia non operantur ſecundum idem in eodem loco,

A vt dicit Damascenus quemadmodum non eſt poſſibile duas animas racionales eſſe in vno corpore. De luminibus reſponderetur, quod non eſt ſimile, quia nō ſunt corpus, ſed corporum formę. Nihil autem prohibet plures formas eſſe in eodem ſuſceptibili, quarum vna ab alia diſtincta eſt. Spirituales autem ſubſtantię ſunt hoc aliquid: & iterum ſi ponerentur corpora eſſe, non ſequeretur quod ſpirituales ſubſtantię poſſent eſſe in eodem loco ſpirituali, ſed quod in minimo loco corporali. De dæmoniis dico quod nihil prohibet dæmonē & animam eſſe in corpore ſecundum diuerſam omnino operationē. Anima enim eſt in corpore vt perfectio, & motor voluntarius, dæmon autē vt motor violentus. Itaque ſpiritualiſ ſubſtantiā non eſt in loco corporali, niſi per accidens ratione vnionis ad corpus, vel ratione operationis in corpus. Cum autem locus animę dicatur vel per ſe vel per accidens. Locus animę qui eſt per ſe idem eſt in anima ſeparata & coniuncta, quia huius locus ponitur terminatio & finis ſuę virtutis & ſubſtantię. Vnde in li. de anima & ſpiritu. Sicut Deus vbique eſt in ſemetipſo, ſic anima vbique eſt in ſemetipſa, quodammodo, & per hoc ibi eſt anima poſt corpus, vbi erat agens in corpore, ſicut & Deus ibi eſt modo, vbi fuit priuſ quā fieret mundus. Vbi etiam foret, ſi mundus non eſſet. Si vero dicatur locus per accidens, qui ſcilicet eſt corporaliſ, dicendum, quod ſpiritualiſ ſubſtantiā dicitur eſſe in loco corporali, non ſolum ratione operationis, vbi ſcilicet operatur ſecundum potentiam actiuam, ſed etiā ratione paſſionis, vbi ſcilicet operatur ſecundum potentiam receptiuam id eſt vbi ſuſcipit paſſiones gaudij vel pænę. Ibi ergo determinatur locus animę ſeparatę, in quo ſuſcipit lætitiā vel pænā, vt cælum empyreum, & purgatorium, vel infernum.

Anima in ſemetipſa ſicut Deus.

De motu animę locali.

CAPVT XXXVIII.

Ariſtoteles in li. de anima. De motu locali quo mouetur anima, manifeſtum eſt, quod non eſt à potentia vegetabili, ſiue à virtute nutritiua. Semper enim motus huiusmodi ſit propter aliquid, & eſt actu cum phāſia, aut appetitu. Nihil enim mouetur, niſi aut per deſiderium, aut per fugā ab ipſo, niſi motus eius ſit violentus, vt ſupra dictum eſt. *Auctor.* Cum autem locus ſubſtantię ſpiritualiſ dicitur tripliciter ſcilicet locus cōmunis intellectualis id eſt ipſe ambitus diuinę virtutis, Et locus proprius per ſe ſcilicet ambitus proprię virtutis; Et per accidens locus corporaliſ, vbi operatur: primo modo non mutat locū, ſed mutatur in loco, quia inter ambitū diuinę virtutis decurrit. Secundo modo nō mutat locū, nec mutatur in loco, quia nō relinquit ambitū proprię virtutis. Tertio modo mutat locū, & mutatur in loco. Sed aliud eſt mutare locū aliud moueri per locum; Nam quod mouetur per locum, per loci ſpacium diſtenditur, vt pars pariſe commetiatur, & ſic ſolum corpus mouetur per locū. Adderem ſpiritu moueri per locum quādo inter ſe mouendū applicatur loco taliter vt in eo obtineat virtualem extensionem ad inſtar corporis. Quod vero mutat locum procedit de loco ad locum, ſed non eſt neceſſe, quod diſtendatur per ſpacium loci, ſpiritualiſ ergo ſubſtantiā non mouetur per locum, quamuis mutet locum, quia non habet de ſe partem commetiētem parti corporali, cuiusque motus eſt ſubicus, & totus ſimul. Porro anima quando à corpore ſeparatur, localiter mouetur. Dicitur tamen per locum non moueri, quia non tranſit per locum eodem modo quo corpus, ita ſcilicet vt pars ſe commetiatur parti, cum ſpiritualiſ ſubſtantiā partem non habeat commetiētem ſe parti corporali. Dicitur etiā moueri per tēpus quia modo eſt in vno loco, & iā in alio. Motus autē eius eſt ſubitus & ſimul totus. Quodammodo tamē (vt dictū eſt) loco circūſcribitur, quia in carne clauditur. Ideoq; & in loco eſſe, & locata dicitur, quia dum alicubi præſens eſt, alibi non eſt. Nec tamen corporalem dimensionem aut circumſcriptionē habet, quia corporaliſ quātitatis expertus eſt. Sed quia per præſentiam & operationem in loco

Moueri per locum quid.

conclu-

concluditur, localis & ipsa dicitur, non tamen sicut corpus, cui secundum locum principium & medium & finis assignatur. Nec ita spacium loci sistitur aut mouetur, ut maiore sui parte maiorem locum, & breuiorem occupet, minorque sit in parte quam in toto. Per omnes quippe corporis particulas tota simul adest. *Ex li. de fontibus vite.* Locus est nisi applicatio superficiei corporis non ad superficiem alterius corporis. Substantia vero simplex locum non occupat, & omne quod non habeat eam distat secundum essentiam ab omni.

Quod rationalis anima non sit virtus organica siue corporea.

CAPVT XXXIX.

A *Vltor.* Quia vero dicit Iohannicus quod de ordinata & compositiua virtute procedunt phantasia in fronte, cogitatio in cerebro, memoria in occipite. *In lib. quoque de differentia spiritus & anime* legitur, quod intellectus & prouidentia & cogitatio fiunt per speciem quae est in ventriculo priori capitis & in medio, ratio etiam debilitatur media capitis cellula debilitata. Ex his huiusmodi videri potest alicui quod anima rationalis cum suis viribus sita sit in organo vel in organo, ac per hoc quod sit organica virtus atque corporea. Sed sciendum quod ratio vel intellectus in media cellula capitis, & in spiritu mediae cellulae dicitur esse, non quia sit actus illius partis corporis, sed quia species abstrahit a phantasmatibus, quae tanquam in vehiculo sunt in spiritu cellulae illius. Porro secundum Auicennam & Algazelem duae sunt causae quibus anima retrahitur ab actu intelligendi in corpore, in dolore capitis laesio vna, quia de natura ipsius anime est, ut cum multum circa vnum occupatur, ab alio retrahatur. Maxime vero occupatur circa id quod maxime mouet, dolor autem laesio mediae cellulae maxime mouet, & ideo retrahit animam ab actu intelligendi & ratiocinandi. Sicque per accidens impeditur contingit in corruptione cellulae capitis, & non per se. Alia vero causa, quia motus anime fortiores excludunt debiliores. Cum autem corrumpitur caput anterius vel posterius confortatur phantasia vel memoria. Nam si corruptio fiat anterius per phrenesim aliquid aliud, multa erant ibi phantasmata, & inordinate fortiterque mouentia, eritque retractio anime ab actu rationis ac memoriae. Si vero nimis sicca sit & frigida complexio cerebri, tunc memoria confortatur in parte posteriori, & phantasmata tenentur fortissime. Tuncque iterum fiet retractio rationis ab actu suo, & sic iterum per accidens impeditur vsus rationis, sicut in phreneticis, & maniacis, ac melancholicis. Tertiam quoque causam possumus addere, videlicet quod licet intellectus ratio non sit virtus in organo sita, tamen accipit ab illis, quae sita sunt in organo, ut a sensibus, & phantasia. Ideoque illis impeditis per corruptionem impeditur etiam actus intelligendi per accidens & non per se.

Si autem obiciatur quod secundum Aristot. intellectus egrediens de potentia in actum, ut frequenter lassatur, quia frequentia intelligendi inducit ei lassitudinem, quod etiam probat per experimentum, lassitudo vero sicut dicit Auicenna, non fit nisi per inobedientiam organi ad virtutem mouentem, sicque videtur intellectus esse virtus in organo sita corporali. Responderi potest, quod lassitudo quidem accidit ex frequenti intelligere, non propter intellectum ipsum, sed propter illa quae antecedenter ordinantur ad ipsum, ut sunt motus phantasmatum & discursus spiritus animalis, qui nimis calefacit ac desiccatur caput, causatque lassitudinem.

Rationes collectae ad idem probandum.

CAPVT XL.

Quod autem rationalis anima non sit virtus corporea vel organica, multis quidem signis & rationi-

bus probabilibus, & etiam necessarijs potest ostendi. Nam quaecumque virtus est corporea id est actus alicuius organi per se debilitatur eiusdem organi debilitate, & confortatur bona ipsius habitudine, quod per inductionem patet in omnibus virtutibus in organo situm habentibus. Virtutes autem anime rationalis, nequaquam per se debilitantur, alicuius partis corporis debilitate nec per se iuantur bona ipsius habitudine. Quod patet per hoc, quod species impressa in organo corporeo semper est particularis. Rationes autem veri, vel boni, quae sunt in anima rationali sunt vniuersales. Ergo virtutes eius per se non sunt corporeae.

Item nulla virtus corporea se apprehendit, vel instrumentum suum, sicut patet per inductionem omnium scilicet sensuum interiorum & etiam exteriorum, ut imaginationis ac ceterorum. Tales enim virtutes non apprehendunt nisi organo corporis aliquid passio. Nullum ergo organum patitur a se ipso, nec a virtute quae est in ipso. Sic enim semper pateretur. Cum igitur intellectus ac ceterae virtutes anime rationalis apprehendant se, & omnia instrumenta virtutum, patet quod non sunt virtutes corporeae.

Præterea virtutes corporeae nihil apprehendunt, nisi sub diffinitione ac motu sicut patet in tactu. Ethicus enim non sentit calorem suum, licet maior sit quam febricitantis, eo quod iam quasi versus est in naturam, & assimilatur membris. Intellectus autem ceteraque virtutes anime rationalis apprehendunt quicquid est in ipsis, siue sit qualitas rationalis, siue adueniens.

Item secundum Aristot. Nulla virtus habens in organo situm, apprehendit omnia. Non enim talium instrumenta complexionata sunt, nisi ad apprehendendum sensibilia, ut speciem qualitatis sensibilis, & figuram quantitatis. Intellectus autem apprehendit omnia, diuidens inter subiectum accidens, ac determinans rem subiecti per eius substantialia. Ergo separatus est ab omnibus, non habens organum complexionis alicuius.

Item omnis virtus corporea laeditur ab excellenti apprehenso, ita quod postea minus apprehendit. Quod fit duobus modis, vno scilicet quando res mouet plus quam virtus mobilis sit & sic laeduntur omnes apprehensiuæ exteriores ab excellenti sensibili apprehenso. Alio modo ex frequentia ipsius virtutis corporeae, sicut ex frequenter imaginari laeditur imaginatiua, & aliae interiores organicae. At ex frequenter intelligere & ratiocinari efficitur anima rationalis habilior & nobilior ad hoc ipsum. Similiter excellenti intellecto melius intelligit minus intelligibile.

Præterea omnis corporea virtus nobis communis est cum animalibus ceteris. Nam bruta quaedam habent omnes sensus & virtutes quae determinantur in tribus cellulis capitis. Anima vero rationalis cum suis viribus inest solum hominibus, in quorum capitibus non determinatur illi cellulae terminus.

Præterea virtutes corporeae confortantur, & accipiunt quasi generationem vel augmentum, per procellam temporis, secundum quod alteratur complexio sui organi, & debilitatur in senectute, quando scilicet iam non sit sufficiens restauratio deperdit in organis scilicet a 40. vel 59. annis & ultra. Illo autem tempore intellectus ac ceterae virtutes rationales anime, sunt in maximo sui robore. Non est itaque virtus corporea rationalis anima.

Aliae Rationes ad idem necessariae.

CAPVT XLI.

Pradietis rationibus ac signis probabilibus addi possunt & aliae ad idem demonstrandum necessariae. *Quidquid enim est perceptibile specierum indiuisibilium corporis quantitati vi, quanti diuisione, ipsum est incorporeum & indiuisibile.* Nam si detur oppositum, tunc erit aliquid corporeum ad diuisibile specierum indiuisibilium susceptibile. Quod eo patet

falsum

Obiectio.

Resp.

falsum esse, quia species per accidens diuiditur subiecti A
diuisione. Anima vero rationalis secundum vires suas
est specierum indiuisibiliū susceptibilis. Si enim species
intelligibiles diuiderentur, aut diuiderentur per se, aut
per accidens. Si per se, cum nihil diuidatur per se, nisi
quantum essent species quantitatis continuæ vel dis-
cretæ. Neque enim sunt linea vel superficies, aut cor-
pus vel tempus aut locus nec oratio vel numerus. Si
vero per accidens diuiderentur, tunc diuiderentur di-
uisione eius quod per se diuiditur. Et secundum hoc in-
tellectus haberet situm in partibus quantitatis. Ex quo
duplex inconueniens sequeretur. Vnum quod intel-
lectus esset corpus, quod iam improbatum est multis
rationibus. Alterum vero quod vniuersalia quæ sunt in
anima, essent ibi per accidens situm habentia. Cumque
omne situm habens eo modo quo habet, habeat figu-
ram determinatam, secundum hoc omnia vniuersalia
figuræ determinatæ essent. Et sic vniuersalia essent par-
ticularia. Homo enim in figura determinata nõ conue-
nit omni homini, sed alicui singulari, vt Socrati vel Pla-
toni. Item intelligere contingit abstractum, quod à mate-
ria & appenditis materiæ & consequentibus illam est
separatum. Cum ergo intelligibile non habeat, nisi du-
plicem comparationem scilicet ad intellectum, & ad
rem cuius est species intellecta, huius separationem
oportet fieri de intelligibili ex altera comparationum
istarum. Non autem fit ex illa quæ est ad rem, quia
res frequenter est cum materia, & appenditijs mate-
riæ, ac consequentibus eam. Relinquitur ergo quod
fiat ex illa comparatione quæ est ad intellectum. Cum
igitur huiuscemodi separatio simplex etiam, & imma-
teriale, & incorporeum esset dat intelligibili, propter
intellectum, necesse est intellectum per se ac primo
esse simplicem & incorporeum, similiter & animam
rationalem. Præterea quæcunque virtus est potens su-
per corporea & incorporea, ipsa est incorporea. Nulla
quippe virtus corporea siue sit animæ, vt sensus exte-
rior vel interior siue corporis, vt calidum vel frigidum,
extenditur extra corpus sibi obiectum. Virtus autem
animæ rationalis potens est super vtraque in apprehen-
dendo. Intelligibilium enim quædam sunt corporea,
quædam incorporea, licet omnia incorporea, sunt in-
quantum intelligibilium. Omnes hæ rationes probabi-
les ac necessariae sumptæ sunt ab Auicenna & Alga-
zele. Quibus etiam alias possumus adicere. Nam virtus
materialis animæ sensibilis delectatur in medijs, corrup-
pitur in extremis. Sed virtus intus intelligibilis non sic.
Non enim fatigatur intelligendo. Et si intelligat valde
intelligibilia, non ideo minus intelligit alia. Post omni-
um virtus materialis debilitatur per recessum ab eo in quod
agit, vt virtus calefaciendi, sed intellectus indifferenter
se habet, siue intelligibile sit propinquum siue remotum.

De vnione anime ad corpus.

CAPVT XLII.

Augusti. in li. de anima & spiritu. Deus itaque sola
charitate nulla sui necessitate rationales spiritus
creauit, vt eos suæ beatitudinis participes faceret, alios
que in sua puritate in cælo confirmauit. Alios autem
propter superbiam in infernum præcipitavit, atque
alios ad probandum humilitatem terrenis corporibus
sociavit vt ad vitæ sensum luteam naturam vegetarent.
Habent namque; in natura sua quandam vnibilitatem,
secundum quam viuificandis corporibus appropin-
quat. In qua quidem nihil suæ puritatis deponit. Cum
autem delectatione corporis afficiuntur quasi quan-
dam corpulentiam inde trahunt, quæ puriorem eorum
naturam corrumpit. Et hoc vitium quanto altius eis
corporibus inhaerit, tanto difficilius eas à corporibus
discedentes deserit. Quoniam non tollitur actio, et-
iam cum tollitur causa passionis, nisi ab huiuscemodi
feculentia se in hac vita mudare studuerint. Auctor. De
vnione quidam animæ ad corpus videtur quod anima po-
test considerari dupliciter. Vel vt est substantia, & sic

proprie dicitur spiritus, & est in corpore per coexisten-
tiam tantum, non per informationem, vel vt est forma
& sic dicitur anima quasi animans & perficiens corpus.
Secundum hoc est in eo, vt perfectio in suo perfectibili
sicut forma in materia. Vnde destructo corpore, de-
struitur anima in quantum forma, non tamen in quan-
tum est substantia id est spiritus, Quod autem dicit Au-
gustinus animam non esse in corpore vt formam in ma-
teria, intelligendum est secundum omnem modum,
quia scilicet anima separatur à corpore, secundum quod
est substantia, Forma vero secundum rem nullo modo
separatur à materia.

De modo illius vnionis.

CAPVT XLIII.

ITaque non est anima vnita corpori per modum cõ-
tinationis, quia continuatio terminum habet se-
cundum quem res alteri coniungitur, nec est per totum
illud cum quo continuatur. Anima autem est per to-
tum corpus absque termino & situ. Vnde dicit Au-
gustinus quod non est in corpore sicut vinum in vtre,
sed tota toti corpori coniuncta est. Eadem ratione nec
per modum contiguitatis, sed nec per modum mixtio-
nis, quia in mixtione oportet esse partium diuisionem
& quia non potest quodcumque quantocumque mis-
ceri. Anima vero quantocumque coniungitur corpori.
Similiter nec per modum impressionis. Impressum
enim non subsistit sine eo cui fit impressio, sicut patet
in forma impressa statuae vel sigillo, sed per modum
agglutinationis. Quando enim egreditur vel exciditur
semen ab homine in pueri generatione, quidam spiri-
tus qui dicitur ædificator vel artifex simul egreditur,
qui dispositiones acquirit in corpore priusquam anima
infundatur, & quasi ad eam recipendam corpus habi-
litas vel coaptat, sicque duo illa in vnum agglutinat.
Sunt autem vnum, non vt continuum vel indiuisibile
sed vnum ratione, non quia eadem sit ratio vtriusque,
sed quia illa faciunt vnum cuius est vna ratio.

Est autem triplex vnitas in corporibus, prima quæ
surgit ex duplici dependentia, scilicet materiæ, ad for-
mam & econuerso. Et talis est in eis quæ sunt ingene-
rabilia & incorruptibilia, vt corpora cælestia. Hæc est
maior vnitas in corporibus, quæ scilicet nec mate-
riam separari sinit à forma, nec econuerso. Secunda
quæ confurgit ex vnico respectu vel dependentia sci-
licet formæ ad materiam, & non econuerso, talis est
in omnibus corruptibilibus. Et hæc est minor quæ sci-
licet materiam separari sinit à forma, & non econ-
uerso, vt quando ex igne fit aer, perit forma ignis, &
manet materia transiens in illam formam. Tertia qua
aliqua duo ita coniunguntur, vt vtrumque separabile
sit, & hæc est minima; talis est inter animam & cor-
pus. Veruntamen miro modo cum homo habeat in
se continuare superiora & inferiora, hanc triplicem
vnitatem habet in se secundum diuersa. Prima enim
est in anima secundum se considerata. Secunda in cor-
pore. Tertia in toto homine.

Triplex
vnitas in
corporibus.

Quod nequaquam sine medio possit fieri illa vnio.

CAPVT XLIIII.

Cum autem anima rationalis maxime distet à cor-
pore, quia, simplex est & incorporea, & incor-
ruptibilis. Corpus vero compositum, & corporeum
& corruptibile, non possunt vniri nisi per medium con-
ueniens siue per media. Hugo in tractatu de vnione spi-
ritus & corporis. Vtique si nihil inter spiritum & corpus
medium esset, neque spiritus cum corpore, neque cor-
pus cum spiritu conuenire potuisset. Multum
enim distant inter se duo hæc. Est ergo quid-
dam quo ascendit corpus vt appropinquet spiri-
tui, & rursus quiddam quo descendit spiritus,

Ut appropinquet corpori. Id quo ascendit corpus altius est corpore. Et iterum id quo descendit spiritus, inferius est spiritu. Sed ipsa corpora sunt alia superiora, alia inferiora, alia suprema, & corpoream naturam pænè transcendentia. Similiter & spiritus sunt alij superiores, alij vero infimi, & pænè infra spirituales naturam prolapsi, ut in hunc modum ima cum summis copulentur.

Ex libro fontis vite. Spiritum quidem subtili non coniungitur, nisi per medium conueniens utrique extremorum, nec recipit eius impressionem nisi per medium, sicut corpus humanum non recipit actionem animæ rationalis, nisi per medium spiritus animalis. Vis etenim animalis effluit à virtute rationali: cuius sedes est cerebrum in neruos & lacertos, per se vero notum est, quia quicquid ab alia fluit, eiusdem generis est cum eo à quo fluit, quamuis in dispositione diuersa sint nec fluit quicquam ab aliquo nisi sibi simili.

Qualiter in homine supremis infima connectuntur.

CAPVT XLV.

Hic ubi supra. Pone ergo primum eorum quæ infima sunt ut ab his incipiens ordine ad superiora conscendas. Sunt igitur in hoc mundi corpore quatuor elementa, proprijs qualitatibus distincta. Primum id est terra, sola per se immobilis est quia moueri non potest nisi extrinsecus impellatur. Reliqua tria mobilia sunt, hoc tamen interest, quod aqua teneri potest ut non moueatur, aer & ignis non potest. Rursum aer ad statum teneri non potest, ad præsentiam potest. Ignis nec ad statum tenetur, ut non moueatur, nec ad præsentiam ut non elabatur. In se omnem motum habens & ex se. In his ergo quatuor quæcumque à sensu plus longè sunt magis à natura corporum recedunt, & ad naturam spirituum accedunt. Hinc est quod aer, quia præ sui subtilitate videri non potest, spiritus appellatur. Sed ignis qui ipso longè subtilior est & mobilior, & non sicut aer extrinsecus terrena corpora afflando mouet, sed interius vegetando viuificat, magis propriè spiritus vocatur. Sed quedam tantum vegetat, sicut arbores, quedam autem vegetat & sensificat, sicut bruta animanda. In quibus quedam sensum tantum habent, quedam autem & sensum & imaginationem.

Cum itaque sensificari maius sit, quam vegetari tantum, constat profecto hanc vim subtiliorem esse, ubi sensum præstat, quam ubi solum vegetationem. Vbi autem magis subtilis est, magis incorporeæ naturæ appropinquit. Nihil autem in corpore altius vel spirituali naturæ vicinius esse potest, quam id ubi post sensum, & supra sensum vis imaginandi concipitur, quod quidem in tantum sublime est, ut quicquid supra illud est aliud non sit quam ratio. Ipsa itaque vis ignea quæ extrinsecus formata sensus dicitur, eadem forma vsque ad intimum transducta, imaginatio vocatur. Forma namque rei sensibilis per radios visionis foris concepta, operante natura ad oculos vsque retrahitur atque ab eisdem suscepta visio nominatur. Deinde per septem oculorum tunicas, & tres humores transiens nouissime purificata & colata interorsum ad cerebrum vsque transducitur, & imaginatio efficitur. Postea eadem imaginatio ab anteriori parte capitis ad mediam transiens, ipsius animæ rationalis substantiam cõtingit, & excitat discretionem, in tantum iam purificata & subtilis effecta, ut ipsi spiritui immediate coniungatur, veraciter tamen naturam corporis retinens. Sicut enim de spiritu corpus non nascitur, sic nec de corpore spiritus, tamen quod summum est in corpore, propinquum est spiritui, & in ipso vis imaginandi fundatur super quam est ratio. Quod enim imaginatio extra substantiam animæ rationalis sit, argumentum est quod bruta animalia vim habent imaginandi, hæc est itaque imaginatio similitudo sensus in summo corporalis spiritus & in imo rationalis, corporalem informans, & rationalem contingens.

De quatuor rebus ad prædictas vniones conuenientibus.

CAPVT XLVI.

AD considerationem medijs vel vnionis humani corporis & animæ notanda est conuenientia & distantia vtriusque substantiæ. Est enim in homine substantia quedam simplex & incorporea, sed corruptibilis, scilicet anima sensibilis. Quod enim simplex sit, patet per hoc, quod potest abstrahere species materia per quas ipsa sit cognoscitiua. Hæc ergo conueniunt cum corpore, & anima rationali. Sed cum anima in duabus dispositionibus, scilicet in eo quod simplex & incorporea. Cum corpore autem in vna scilicet in hoc quod est corruptibilis, unde necesse est hanc esse mediam inter animam rationalem & corpus. Et est quasi materialis dispositio ad recipiendum animam rationalem in corpore, cuius perfectio est anima ipsa rationalis. Et iterum alia quedam substantia, quæ est incorporea sed composita, & incorruptibilis scilicet anima vegetabilis. Et hæc præcedit animam sensibilem & est quasi materialis dispositio ad recipiendum animam sensibilem in corpore, quæ est eius perfectio, hæc autem non habet nisi vnicam conuenientiam cum anima rationali, scilicet incorporeitatem. Non enim est simplex, cum non sit cognoscitiua, neque incorruptibilis, cum non sit separabilis à corpore, sicut nec anima sensibilis. Exigitur ergo vtramque coniungi corpori ad hoc ut ei coniungatur anima rationalis. Itæ ex parte corporis similiter inueniuntur dispositiones quæ habent conuenientiam cum anima rationali. Est enim quoddam corpus simplex & incorruptibile, scilicet corpus supercaeleste, quod nunquam ab hominis operatione siue generatione separatur. Vnde dicit Aristoteles quod homo generat hominem & sol. Et est corpus simplex sed corruptibile scilicet elementum. Hæc ergo exiguntur tanquam media conuenientia ad coniunctionem animæ rationalis cum corpore scilicet anima sensibilis, & anima vegetabilis, & spiritus qui est à natura corporis superioris, & etiam calor elementalis.

Spiritus autem qui est in natura corporis superioris, triplex est. Est enim quidam qui dicitur animalis, & hic est in cerebro. Quidam vitalis, & hic est in corde. Quidam naturalis & hic est in hepate. Quando ergo generatur homo triplex iste spiritus egreditur cum semine, & operatur in corpore antequam infundatur anima acquirendo organizationem. Et quando infunditur anima ex ipsa relinquitur quedam qualitas in corpore etiam propter organizationem scilicet quedam complexio, quæ quando incipit deficere incipit pariter deficere & homo. Cum autem hi tres spiritus sint à natura corporis supercaelestis, ut dictum est, sicut corpus supercaeleste continuè mouetur, ita & per virtutem contentam in his tribus membris principalibus est motus indeficiens & continuus, scilicet in cerebro, in corde & hepate. Ad coniunctionem autem animæ sensibilis cum corpore non exiguntur tot dispositiones, cum non habeat tantam oppositionem cum corpore. Item pauciores adhuc exiguntur adaptationes ad coniunctionem animæ vegetabilis quia pauciores habent inter se oppositiones. In corporibus autem non exiguntur nisi elementorum commixtio.

Si autem obijciatur quod forma se ipsa vnitur materie, ergo & anima se ipsa corpori, & non per medium. Respondeo quod quedam sunt forme primæ, quedam mediæ, quedam vltimæ. Primæ formæ absque medio coniunguntur materie, ut est corporeitas. Vltimæ per medium coniunguntur, & talis est anima rationalis, est enim vltima forma naturalium. Mediæ autem & quandoque coniunguntur per mediū, & quandoque sunt mediæ, & quasi dispositiones materiales ad aliarum coniunctionem. Verbi gratia, potentia sensibilis per medium coniungitur suo subiecto scilicet mediæ potetia vegetabilis, ut dispositione materiali, & hoc quandoque est vltima

parfe-

perfectio, ſicut in brutis: quandoque autem ipſa eadem A
in nobiliori ſubiecto id eſt in homine eſt medium, &
quaſi diſpoſitio materialis ad compoſitionem potentie
intelligibilis ſuæ animæ rationalis, licet ergo anima ra-
tionalis ſit vt forma, non tamen eam per ſe neceſſe eſt
coniungi, quia non eſt corporis forma prima ſed vl-
tima.

De alio modo diſtinguendi medium prædictæ vnionis.

CAPVT XLVII.

Anima ra-
tionalis de-
ſinit.

Philoſophus. Eſt igitur anima rationalis natura ſim-
plex non contraria id eſt non habens contrarium,
incorporea, cognofcitiua, non dependens, id eſt abſo-
luta libertatis. Porro e contrario corpus humanum eſt
natura compoſitum, contrarium id eſt ex contrarijs, corpo-
reum, obtuſum, dependens ſcilicet ab anima, tanquã à
ſuo rectori, hæc ſunt ergo quinque oppoſitiones ſiue di-
ſtantie. Ideoque à tam diſtantium naturarum vnione ne-
ceſſe eſt media quatuor intercurrere, quibus conuenien-
tiſſima proportione ſibi inuicem coniunctis, ambæ nature
quinque diſtantijs ſeiunctæ valeant copulari. Quia ve-
ro media debent æqualem habere conuenientiam cum
extremis, duo ex illis quatuor eſſe debent ex parte ani-
mæ, & duo ex parte corporis. Ex parte animæ ſunt
natura ſenſibilis & vegetabilis. Eſt enim natura ſenſi-
bilis ſimplex, & non contraria, incorporea, & cogno-
ſcitiua, dependens. Simplex quidem eſt, alioquin ſpe-
cies & imagines ſenſibiles in ea facerent diſtantiam &
replerent eam. Eſt & incorporea, caret enim dimen-
ſione, nec eſt in maiori, quam in minori corpore. Non
contraria verò id eſt non habens contrarium ſicut ele-
menta, vel non ex contrarijs ſicut elementatum. Cum
enim ipſa ex natura ſuſceptiua ſit omnis contrarietatis
corporalis, vt ſecundum tactum calidi & frigidi, ſecundum vi-
ſum albi & nigri, & ſic de cæteris, in ſe nullam ha-
bet contrarietatem. Dependens etiam eſt non ſolum à
natura rationali, quæ rectori ipſius eſt in homine, ſed
etiam à natura vegetabili, cui vnitur tanquam materiæ,
& per quam operatur. Porro natura vegetabilis eſt
ſimplex, non contraria, incorporea, obtuſa, dependens.
Simplex quidem ad differentiam compoſitionis, quæ
eſt in elementatis ex elementis. Non contraria ve-
ro, ad differentiam contrarietatis quæ eſt in elementis
ratione qualitatum contrariarum. Incorporea quoque
ad differentiam nature cæli, & corporum cæleſtium
quæ quamuis non ſint ex elementis compoſita, nec con-
trarietati ſubiecta, corporea tamen ſunt. Obtuſa vero
ad differentiam nature ſenſitiuæ, quæ eſt cognofcitiua.
Dependens autem ad differentiam nature rationalis
quæ eſt abſoluta. Hæc ergo ſunt duo media ex parte
animæ. Et ex parte quoque corporis duo ſunt, vnum
pertinens ad cæleſtem naturam id eſt ad quintam eſſen-
tiam, quod dicitur ſpiritus, & vocatur à philoſophis ve-
hiculum virium animæ. Eſt autem corpus ſubtile ſpiri-
tuale, diſuſum in concavitate membrorum à natura
quinte eſſentia. Vnde motus eius à fontibus eſt, ſicut
motus irradiationis & illuminationis à corporibus lu-
minofis.

Et dicuntur fontes principalia & radicalia membra,
ſcilicet cor, cerebrum & hepar, ſecundum quæ diſtin-
guitur triplex differentia ſpiritus; id eſt naturalis in
hepate, vitalis in corde, animalis in cerebro. Aliud vero
medium pertinet in æqualitate & temperantia, quæ eſt
in ſanguine. Eſt itaque ſpiritus natura ſimplex, non con-
traria, corporea, obtuſa, dependens. Simplex eſt quia cõ-
poſita nõ eſt ex elementis: Corporea vero ad differentiã
naturarum vegetabilis, ſenſibilis, & rationalis. Obtuſa
quoque ad differentiã ſenſibilis & rationalis. Dependens
autem ad differentiã rationalis. Natura vero elementaris
eſt ſimplex, contraria, corporea, obtuſa, depẽdens. Quæ
omnia dicuntur ad differentiam prædictorum. In his
ergo vide naturalem ordinem & proportionem. In prin-
cipio quidem natura eſt rationalis tanquam vnum ex-
tremum, dein vero media ordinantur. Primum, ſcili-

cet natura ſenſibilis. Secundum vegetabilis. Tertium na-
tura ſpiritus cæleſtis. Quartum natura elementaris. VI-
timum vero eſt natura elementati corporis, quod me-
dijs armonia decentiſſima diſpoſitis copulatur cum na-
tura animæ rationalis.

*De differentia vnionis animæ in homine & in animali
& in planta.*

CAPVT XLVIII.

Porro de differentia vnionis animæ rationalis in
hominibus, & ſenſibilis ac vegetabilis in animali-
bus, & plantis, Dicendum: quod vnio animæ rationalis
ad corpus, eſt per dependentiam ipſius corporis ab ea,
& non econuerſo. Vnio vero vegetabilis & ſenſibilis
eſt per dependentiam corporum ab eis, & econuerſo.
Hinc eſt quod ſola rationalis eſt ſeparabilis, & manet
ſeparata. Ad hoc poni poteſt exemplum in luce ignea &
ſolari. Lux enim ſolaris in radio vnitur aeri, non tamen
eius eſſe dependet ab aere, ſed potius aer à luce tanquã
ab eo perfectibile. Vnde deſtructo aere, remanet adhuc
radius, quod videri poteſt per interpolationem alicuius
corporis transparentis in loco aeris vt chryſtalli, remo-
to enim aere, remanet idem radius illuminans chryſtal-
lum. Sic eſt in vnione animæ rationalis ad corpus. Lux
autem inflammata vnitur ſubtiliori materiæ, quæ eſt
vapor reſolutus à corpore inflammato, & eſt radiosa. Ve-
runtamen lux ſiue in carbone ſiue in flamma, dependet &
vnitur materiæ ita quod deficit ipſa deficiente materia.

Itaque ſecundum tres differentias lucis corporeæ viſibi-
lis, in carbone ſcilicet & in flamma & in aere, poteſt in-
telligi triplex differentia lucis incorporeæ quæ eſt in ani-
ma corpori vnibili, vt anima vegetabilis in plantis cogi-
tetur ſecundum modum lucis in carbone, eo quod
vnitur corporibus plantarum craſſis ac terreſtribus, & ad
motum localem ineptis. Hæc eſt radiosa per cognitionem
vt in ea fulgeat cognitionis lumẽ. Anima vero ſenſibilis
cogitetur vt lux in flamma, quæ corporibus ſubtilioribus
vnitur, & aptioribus ad motum, & eſt radiosa, hæc dicitur
ſecundum naturam à corporibus dependentes ſunt, &
ideo cum eis deficiunt. Anima denique rationalis cogi-
tetur vt lux nature cæleſtis incorruptibilis in aere ra-
dians. Sic enim & ipſa in humano corpore, hoc tamen
excepto, quod lux vnus radij determinat ſibi partem æ-
ris aliquam, pluſquam aliam. Sed vnus & idem ra-
dius poteſt diuerſas aeris partes illuminare, quod anime
rationali non conuenit, quæ eſt lux incorporea incor-
ruptibilis. Nam vna rationalis anima determinatur ad
corpus, nec eſt poſſibile, vt aliud corpus ſplendore ſuo
perficiat, ſicut mentiti ſunt hæretici dicentes, animas de
corpore ad corpus reuolui. Fortaſſis autem requiritur
etiam ex parte corporis ſenſibilis natura lucis nobilioris
ad vnionem diſponens in animali quam in planta, & in
homine, quam in bruto. Eſt enim differentia lucis cæle-
ſtis & etiam ordo, ſecundum nobilitatem eſſentia lucis. Nã
ſuper lucem cæli ſyderei eſt lux cæli aquei ſiue chryſtallini
& ſupra vtraque lux empyrei. Cum ergo conſtat quod
influentia lucis cæli ſyderei diſponat corpora vegetabi-
lium ad ſuſceptionem vitæ vegetabilis, Influentia lucis
nobilioris quæ eſt cæli aquei diſponet corpora ſenſibi-
lium ad diſpoſitionem vitæ ſenſibilis, quæ etiam forte
propter virtutem quæ eſt ex receptione impreſſionum
imaginum, quæ neceſſaria eſt in apprehenſione ſenſiti-
ua dicta eſt aquea ſiue chryſtallina. Influentia vero lu-
cis nobiliſſimæ, quæ eſt empyrei, diſponet corpus hu-
manum ad ſuſceptionem vitæ nobiliſſimæ, quæ eſt ani-
ma rationalis.

Lux incor-
porea tri-
plex.

De perfectione ipſius organi id eſt corporis humani.

CAPVT XLIX.

Corpus autem non ſolum humanum vel animale,
ſed eſſe vegetabile conſtat ex quatuor elementis,
& quinta eſſentia accurrente ad vnã harmoniã in eis

concordandam, alioquin nec esset corpus vniuersale, cum elementalis naturæ sit habens contrarium, & omnis contrarietas repugnet vniuersi rationi. Verum cum anima rationalis perfectissima sit inter omnes naturales formas, humanum quoque corpus eiusdem formæ perfectibile oportuit esse perfectissimum cæterisque perfectius. Elementa namque cum sint materialia respectu corporum elementariorum imperfectiora sunt illis. Inter elementata vero quædam corpora sunt, in quorum generatione tantum exigitur elementorum mixtio vt mineralia, quædam in quibus non solum requiritur mixtio, sed etiam complexio vt vegetabilia, quædam etiam in quibus præter hæc duo, requiritur organorum siue membrorum compositio, vt animalium corpora. Cum ergo elementorum mixtio materialis sit respectu complexionis, & ipsa complexio respectu compositionis, & hæc omnia respectu humani corporis, imperfectiora sunt corpora mineralia vegetabilibus, & hæc animalium corporibus, istaque omnia corpore humano. Præterea cum anima sit omnium similitudo, quia similitudinem rerum omnium nata est comprehendere, scilicet spiritualium per se, corporalium vero mediante corpore, necesse est, vt ipsum corpus mediante quo recepit omnium corporaliū similitudines habeat similitudinem omnium, quod fieri non posset nisi ex omnibus corporibus compositum esset. Denique cum corpus vniuersale animæ debeat esse organicum, impossibile est vt sit simplex & vnius naturæ. Porro non erit vltima actio nutritiua per naturam elementarem, quæ est habens contrarium, vt dictum est, sed per cælestem quæ est natura lucis & quinta essentia. Organum quidem & instrumentum in hoc conueniunt, quod vtrumque est illud quo artifex opus suum exercet.

Differentia
instrumentorum.

Sed in hoc differunt, quod instrumentum separatum est ab artifice secundum esse, licet coniunctum secundum operationem, vt dolabra vel securis. Organum vero coniunctum est secundum vtrumque vt pupilla virtuti visui. Et tunc operatio non attribuitur organo, nec virtuti, sed tertio quod ex his coniunctis efficitur. Vnde proprie non est dicere virtus visua videt, vel pupilla videt, sed oculus videt, qui ex vtroque constituitur. Corpora vero mineralia vniuersalia non sunt, licet in eorum compositione concurrat lucis natura concilians elementorum contrarietatem. Cum enim actiones animæ non sint vnius modi respectu corporis, sed multorum modorum scilicet nutritiua, generatiua, &c. necesse est etiã organa ipsa differre. Itaque corpus animale quod est organicum, non erit vnius modi scilicet vt simile sit in toto & in partibus, quia si in toto simile esset, non nisi vno modo per illud anima suū opus exercere posset. Igitur corpora mineralia non sunt animalia, quia lux in eis est secundum vnum modum harmoniæ concilians elementa in toto & in partibus. Corpus organicum necessario multiplicis est harmoniæ vt congruat operationibus animæ.

De Naturali sedere animum.

CAPVT L.

Hugo in li. de anima & spiritu. Quædam igitur amicitia anima corpori coniungitur, secundum quam nemo carnem suam odio habet. Nam licet eius societate prægrauetur, amat tamen carcerem suam, & ideo libera esse non potest. Doloribus eius vehementer afficitur, & formidat interitum, quæ mori non potest. Oculorum speculatione depascitur, sonoris delectatur, cibis suauissimis incundatur, odoribus larga epulatione reficitur. Et licet his rebus nullatenus ipsa vtatur, graui tamen merore affligitur si subtrahantur. Hinc & nonnumquam subrepunt vitia contraria rationi, dum anima se dilecto indulgentius remittendo locum noscitur præbere peccato. Carni namque ita vnitur anima, vt cum

carne sit vna persona, vnde salua proprietate vniuersi quoque naturæ, adicitur carni, quod animæ est, & animæ quod carnis est. Exinde fit anima originali culpæ obnoxia quæ caro contrahit, & animæ refundit. Caro nimirum contracta de carne per legem concupiscentiæ, quam cito viuificatur, originalis culpæ vinculo premitur, eiusque affectionibus anima quæ carnem viuificat aggrauatur. Denique fatigatur corpus cogitationibus mentis, afficitur, & mens in corpore doloribus corporis. Conuenientissima ergo media sunt carnis & animæ sensualitas carnis, quæ in axime ignis est. Phantasia spiritus quæ igneus vigor dicitur. Vnde Virgilius de animalibus loquens ait. *Ignis est illis vigor, & celestis origo.* *Cassiodorus ubi supra.* Tempera igitur bone artifex organum corporis nostri, vt harmoniæ mentis possit aptari, nec sic roboretur, vt superbiat, nec sic languescat, vt deficiat. *Childebertus Canonianensis.* Caro certè viuificationis officium amat, tãtamque cum eo pacem pepigit, vt si quid ei contrarium nouerit, & implicabili odio abhorreat, & curiosa similitudine auerferat. Hinc est quod illi quoque qui cum Paulo clamant, cupio dissolui & esse cum Christo, mortem tamen ideo formidant, quia caro hic animæ latatur officio, Christus mori venerat, & tamen dicebat pater si fieri potest trãseat à me calix iste. Idem cum remotus à discipulis prolixius oraret, vsque ad sudorẽ sanguinis anxietate turbatus est passionis. In quibus verbis nihil aliud intelligendum est, quam quædam cõmunicatio carnis, quæ sic inerat ei lege naturæ, vt tamen bonum non impediret obedientiæ. *Augustinus super Genesim lib. 20.* Denique dubitandum non est & raptam hominis à corporis sensibus mentem, & etiam deposita carne per mortem, non ita videri posse incommutabilem substantiam Dei, sicut vident angeli sancti, siue alia latentiore causa, siue ideo quia inest ei quidam appetitus naturalis corpus administrandi, quo retardatur quodammodo, ne tota intentione in summum illud cælum pergat, quamdiu non subest corpus, cuius administratione appetitus ille conquiescat.

Quod sedus illud quandoque molestis irrumptur.

CAPVT LI.

Childebertus. Quæ cum ita sint, tantum tamen amorem, tamque germanum sedus corporis & animæ plerumque superuenientes irrumptur molestis, quibus excitata caro ad viuificationis odium, spiritum sollicitat ad consensum, quia sicut illecebrarum desiderio, sic etiam perniciofa commouetur anxietate sollicitudinum. Quibus dum venatrix illa deliciarum diu subesse, diuque fatigari formidat, paulatim incipit cedere vitæ, placetque viuificationis gratiam abiurare, cuius obsequia permixtis incommodis amarescunt. Nascitur inde turpis ac ridiculosus mortis appetitus, nequam scilicet progenies, & quæ more vipereo suosque plerumque suffocat, & extinguit genitores, nonnullos etenim quoque tempora habuere, quos vel in aquas vel ad laqueum egit dolor amillæ pecuniæ. Nam de veteribus quod loquar, quorum mortes simili prouocatas insana veridicis assertionibus nequaquam poetæ tacuerunt. Num recolis idem te attestatum cum affectate mortis originem suppositis decantares versiculis?

*Cum placeat carni, quod viuificatur, ametonque
Hoc animæ obsequium, tamen cucit vt disturnit
Fracta malis vitam fastidiat, abdesces annos.
Malis obire semel, quam sapius, atque suprema
Morte rapi, quam tot peruentibus esse superstes.
Sed licet his insiet, non est homicida voluntas,
Donec declinet, fauatque uxoris illi
Spiritus, hæc stimulis & blanda lite subacta.
Gignitur excessus, quia dum caro clamat eamque
Spiritus exaudis consensu culpa creatur,
Indeque exando nephas, caro sit vir, spiritus uxor.
Auctor. Manifestum est autem, quod predictum
corporis, & animæ sedus, & quandoque molestis ir-*

Caro con-
trahit origi-
nalem cul-
pam secundum
legem
naturæ.

Virgilius.

Tot modis
sedendi an-
ima in corpore.

rum-

rumpatur, nequaquam tamen penitus rumpitur, quoniam quidem iuxta ſententiam Auguſtini, anima etiam exuta deſiderat incorporari. Sed nec ſimpliciter interrumpitur, quia nec in iſtis moleſtijs anima corpus ipſum abhorret, ſed tantum moleſtias corporis. Vnde etiam illi qui huiusmodi moleſtijs fatigati vitam ſibi extorſerunt, nequaquam propriè corporis vita, ſed potius eius moleſtia carere voluerunt, ſicut e contra Apoſtolus diſſolui cupiens, & eſſe cum Chriſto, nequaquam propriè ſimpliciterque diſſolui optabat, ſed exoptatum ſequens præmium, de quo ſecurus erat.

De modo eſſendi animæ in corpore.

CAPVT LII.

Philoſophus. Modus eſſendi animæ in corpore eſt ſecundum triplicem comparationem. Vna eſt, quæ perfectionis eſt ad perfectum. Alia, quæ eſt motoris ad motum ſive artiſicis ad organum. Tertia radij luminis ad illuminatum. Secundum primum modum eſt in toto, ita quod in nulla parte. Non enim eſt perfectio alicuius partis, ſed iplius totius in quantum huiusmodi. Vnde nota, quod quædam ſunt ita perfectiones totius, quod etiam quarumlibet partium ſecundum eundem modum, vt in omnibus corporibus quorum eſt eadem ſpecies in partibus, & in toto. Quod ita totius, quod nullius partis, & talis perfectio eſt anima ſecundum omnem ſui differentiam ſcilicet vegetabilis, ſenſibilis, rationalis. Vnde quælibet planta ita eſt planta, quod non aliqua pars eius. Ita etiam eſt de quolibet animali, & homine. Porro ſecundum modum alterum ita eſt in toto anima, quod in qualibet parte, quia operatio virtutis motiuæ inuenitur per totum corpus. Nam quia non eſt virtus ſine ſubſtantia in qua eſt, erit ſubſtantia animæ per totum corpus tota, & in qualibet parte corporis, & hoc eſt, quod dicitur in lib. de ſpiritu, & anima. Sicut Deus vbique eſt totus in toto orbe, & in omni creatura ſua, ſic anima vbique tota, & in toto corpore ſuo, tanquam in ſuo etiam quodam mundo. Intentius tamen eſt in corde, & in cerebro, quemadmodum Deus præcipuè dicitur eſſe in cælo. Secundum tertium modum eſt ſeparabilis à toto, & à qualibet parte, nec maior in maiori, nec minor in minori, quemadmodum radius luminis ſeparabilis eſt ab aere illuminato, nec in minori minor, nec in maiori maior. *Ariſtoteles in lib. de anima.* Videtur autem pluribus animam nihil ſine corpore pati neque facere nec omnino ſentire, omnesque paſſiones eius videntur eſſe cum corpore, vt deſiderium, timor, gaudiũ, triſticia, amor, & odium. Similiter enim cum his comparatur corpus, dicere igitur animam irarſi ſimile eſt ac ſi dicatur animam texere vel ædificare, meliusque eſt non dicere animam miſereri vel addiſcere, ſed hominè in anima, ſive per animam.

Qualiter anima corpus vegetat & ſenſificat.

CAPVT LIII.

Hugo vi ſupra. Anima non aliter, quam ſol lucem diei vitam tribuit carni, cum venerit, mortem efficit cum recedit. Cumque ſit incorporea per ſubtiliorem naturam ſui corporis, id eſt per ignem, & aerem, quæ in ipſo quoſque mundo præcellentia ſunt corpora ſpiritu ſimiliora corpus adminiſtrat. Iſta ſiquidem priora accipiunt nutus animæ viuificantis, eo quod incorporeæ naturæ ſunt propinquiora, quam humor, & terra, & vt ad eorum proximum miniſterium tota moles adminiſtretur. Vnde non eſt ſine his duobus vel in corpore ſenſus, vel ab anima ſpontaneus motus. Ignis, & aer, quia leuia ſunt, mouent terram, & aquam, quæ graua ſunt. Quapropter corpora poſt animæ abſceſſum moueri non videmus, quia ignis, & aer, quæ duo per animæ præſentiam tenentur in corpore terreno, & humido, vt omnium quatuor fiat temperatio, poſt cuiusdem animæ abſceſſum ad ſuperna euadunt, ac ſeſe ex-

pediunt. Igitur anima præſentia ſua corpus viuificat, & ſic colligata eſt ei, vt nec cum velit ſe inde ſegregare poſſit, nec retinere cum iuſſionem creatoris audierit. In vita ſiquidem animæ conſiſtit vita corporis, & de morte corporis deſcendit mors animæ. Sicut enim anima vita ſua facit carnem viuentem, & de fonte ſuæ naturæ irrigat eam animando: ſic caro per corruptelam materiæ ſuæ animam ſi cupiditatibus illicitis illigauerit, occidit. Et cum altera naturæ videatur alterius, tranſit vnaquæque in victricis naturam, id eſt vt aut carnem ſpiritualem anima virtutibus ſuis præſtet, aut animam carnalem caro victrix eius efficiat. Anima tamen de morte nihil habere poteſt niſi per vitia carnis ei propinatum fuerit, nec caro aliquid de vita retinere poteſt niſi ab anima fuerit irrigata. Nec altera in alterius naturam tranſire poteſt, niſi aut vitijs infecta aut virtutibus deſerta fuerit.

Senſim quoque anima progreditur ad corpus mouendum & viuificandum. In corpore duo foramina ſunt quibus ſecundum naturalem contemperantiam inſluit & effluit omne quo idem corpus vegetatur ac regitur. Sunt & quædam vtriuſque ſimilia, ſcilicet corporis ſupremum, & ſpiritus inſimum: in quibus ſine naturarum confuſione, personali tamè vnione facile coniungi poſſunt. Similia quippe ſimilibus gaudent. Vnde anima quæ natura ſpiritus eſt, & caro quæ natura corpus eſt, in ſuis extremitatibus facile atque cõuenienter vnuntur, vt iam ſuperius dictum eſt, hoc eſt in phantaſtico animæ, quod non corpus, ſed ſimile corpori eſt, & ſenſualitate carnis, quæ ferè ſpiritus eſt, quia ſine anima fieri non poteſt. Sicut enim animæ ſupremum, quod eſt intelligentia, ſeu mens imaginem ac ſimilitudinem ſui ſuperioris, id eſt Dei gerit. Vnde & eius ſuſceptiua eſſe potuit, & ad vnionem perſonalem, etiam quando ipſe voluit, abſque vlla mutatione naturæ ſuſcepta fuit, ſic ſupremum carnis, id eſt ſenſualitas animæ gerens ſimilitudinem, ad perſonalem vnionem eius eſſentiam ſuſcipere poteſt. Ita in viuificatione deſcendit anima ad corpus. Præſentia nanque ſua illa viuificat, colligit in vnum, atque in vno tenet, deſluere atque contabefcere non ſinit. Congruentiam eius atque modum ſeruat non tantum in pulchritudine, ſed etiam in crescendo atque gignendo.

Qualiter anima corpus ſenſificat.

CAPVT LIV.

Itaque corpus humanum ex quatuor elemētis conpoſitum eſt, ſed in carne & oſſibus terra maxime apparet propter terrenam ſoliditatem. Aqua in humoribus, aer in pulmone continetur. Iccirco ſemper in motu eſt, quia ventilabrum eſt cordis, ne nimio calore cor conſumatur & diſſoluatur. Sedes ignis eſt in corde, & ideo inferius eſt latum, & ſuperius acutum, quia formam ignis retinet. Quædam autem ignea vis aere temperata à corde ad cerebrum aſcendit: ibique purificata & colata per oculos, aures, nares, cæteraque inſtrumenta ſenſuum foras egreditur, & ex contactu exteriori formata, quinque corporis ſenſus facit. Quorum tactus ab anteriori parte cerebri ad poſtერიorem tranſiens, & inde per ceruicem ac medullam ſpinæ deſcendens, per totum corpus diſfunditur. Itaque ſenſus corporis ſic fiunt, quod eſt in corpore ſubtiliſſimum, & ob hoc animæ ſimilius, & vicinius quam cætera, id eſt lux primum per oculos ipſa diſfunditur: eminens de radijs oculorum ad viſibilia intuenda, deinde mixtura quædam, Primo cum aere ponitur. Secundo cum aere & caliginoſo, ac nebuloso. Tertio cum corpulentiore humore. Quarto cum terrena craſſitudine, ſicque quinque ſenſus cum ipſo ſenſu oculorum perficit, vbi ipſa ſola excellit.

Iſti ſenſus, quia in ſola facie prælocati ſunt, ideo ſcriptum arbitror, quoniam in faciem Deus inſufflauit homini ſpiraculum vitæ, cum factus eſt in animam viuentem. Anterior quippe pars poſteriori merito præ-

*Supremum
corporis &
ſpiritus in-
ſimum.*

*Quinque
ſenſus quo
paſſio fiunt.*

*Cur Deus
inſufflauit
in faciem
hominis.*

ponitur, quoniam ista ducit & illa sequitur. Ab ista A
sensus, ab illa motus, sicut consilium precedit a-
ctionem.

De naturali animæ cognitione.

CAPVT LV.

Anima quidem à creatore principium habens ex
quo est, perfecta est in genere suo. Vnde ex quo
est sciret omnia que ab homine sciri possunt, nisi graui-
tas carnis esset. Quod per primum hominem quæ ante
corruptionem humanitatis ex quo fuit perfecte habet
scientiam humanam probari potest. Sed corrupta hu-
manitate, ex quo coniungitur corruptioni corrumpitur,
nec proprietates suas potest exercere, donec usu, & ex-
perientia, & alicuius doctrinæ excitata incipit discere:
veluti si quis cum acie subtili oculorum in tenebrosa
detrudatur, videre tamen non potest ibi nisi prius af-
fuerat tenebris, & lumen accendatur.

Augustinus de Trinitate, libr. 14. Anima etiam paruuli
infantis se nosse credenda est, sed intenta nimis in eas
res quas per corporis sensus tanto maiore quanto no-
uiore cepit delectatione sentire, non ignorare se po-
test, sed cogitare se non potest. Ita enim in omnes cor-
poris sensus quantum finit illa ætas se quasi coartat, vt
quicquid per carnem offendit vel allicit, hoc solum ab-
horreat vehementer vel appetat. Sua vero interiora non
cogitat, nec admoneri potest vt hoc faciat, quia non-
dum admonentis signa nouit ubi præcipuum locū ver-
ba tenent. In omni quidem temporalium rerum scientia,
quædam cognoscibilia cognitionem tempore ante-
cedunt, sicut sunt ea sensibilia quæ iam erant in rebus
antequam cognoscerentur, vel ea omnia, quæ per hi-
storiam cognoscuntur. Quædam vero simul esse inci-
piunt veluti si aliquis sonet ubi adest auditor. Sed siue sic,
siue sic cognoscibilia cognitionem gignunt, cognitione
vero facta, cum ea quæ agnouimus posita in memoria
recordatione reuifuntur, quis non videat priora esse
tempore in memoria retentionem, quam in recorda-
tione visionem, & huius utriusque tertia voluntate fun-
ctionem? Porro autem in mente non sic est. Neque enim
aduentitia sibi est, quasi non ibi fuerit, antequam
seipsam cognosceret, cum profecto ex quo esse cepit,
nunquam sui meminisse, nunquam se intelligere vel
amare desistit.

De multiplici eius operatione.

CAPVT LVI.

Ioannes Damascenus. Operationes autem animæ sunt
& naturales, & artificiales. Operatio enim est natu-
ralis vniuersæque substantiæ virtus & motus innatus.
Dicuntur autem & operationes gestiones & actus, vt
loqui, ambulare, comedere, bibere, & huiusmodi. Sed &
passiones naturales multociens dicuntur operationes,
puta fames, sitis, atque talia. Dicitur rursus operatio &
opus virtutis, quod Græci apotelesma dicunt, id est
effectum.

Childebertus canomannensis.

Vt anima septem proprios sibi vendicat actus
Vniuersat, sentit, varias amplectitur artes,
Covrigit excessus, virtutibus instat in ipsam,
Dirigit intuitum deitatem gaudet in illa.
Seminibus quoque primis inest animalia bruta
Participant aliunde & nostra proprietatis.
Tres sunt & superum, superi tamen antiferuntur.
Ex actu primo vegetantur corpora, crescent,
Pronent inde vigor, nexus, complexio, motus,
Et status & species, & convenientia quedam;
Ex alio tangit, videt, audit, gustat, odorat,
Odit, amat, peti apta sibi, contraria vitat,
Soluitur in somnos, in somnia mente vagatur,
Præteriti meminit, venturus instat, agitque.

Carmina
Childeberti
sua potius ut
alijs scribunt
Childeberti.

Plurima, quæ sensu & non ratione geruntur.
Tertius ingenuas aliasque perambulat artes.
Quæque vel ingenium, vel disciplina ministrat,
Colligit & vario profectus membris heret.
Quartus ab illicitis reuocat, & sedens que carnis.
Abiurare docet, extunc agnoscere sese.
Incipit inque nouum nisi ac transire decorem.
Dicimus è quinto naturæ lege teneri.
Res inconcessas virtutis amore cauere,
Concessis aliquot etiam sine teste carere.
Sextus in aspectum solis lucisque supernæ
Pendit parem diuis animam apte immaculatam.
Septimus astringit, stabilisque subariat amore.
Collaceratque Deo quam docem tam speculetur.
Quos thalamos, quos cultus, eam que festis feruent.
Quis dicat speciosa veni, dixere beate,
Moresque animæ, nec eis tamen aut ea virtus
Aut ea lingua fuit, quibus hæc aperte liceret;
Excedit sensus vbiunque recondita merces.

Primus itaque naturæ actus est viuificatio, secundus ^{septimus} ^{anima}
sensus. Tertius ars, quartus correctio, quintus virtus,
sextus contemplatio, septimus quies, os, actus si carnis
desiderijs impediri negas, profecto vel penitus infra
hominem defecisti, vel supra hominem profecisti. Qui
solus tam libere beatus es, vt eam concupiscentiam
nescias, quæ aduersus præfatos actus & numero mili-
tat exercitu, & diuerso triumphat affectu. Neque
enim in omnes animas par ei licentia est. Ipsa quoque
actus nec eodem tempore omnes, nec omnes eadem
infestantur molestia. Alij quippe in ortu quasi seges in
gramine præfocantur. Alij iam in prouectu velut in spi-
cis grana, quæ feruor nimius exurit, inanescunt. Est etiam
quod illos intrinsecus impugnet, quod illos extrinsecus
euacuet.

De ipsius passibilitate.

CAPVT LVII.

Autor. Passibilis autem est anima non solum cor-
pore inclusa, sed etiam à corpore separata, sicut
dicitur infra. Augustinus de ciui. Dei li. 14. Sunt quidem
quatuor animæ perturbationes, quibus omnis motus
humanorum vitiositas continetur. De quibus Virgilius
mentionem faciens, de animabus inclusis corporibus
ita loquitur. Hinc metunt, cupiunt, gaudentque, dolentque,
nec auris suscipiunt clausa tenebris & carcere cæco. Et
postquam de terrenis moribundisque membris hæc di-
xit, sequutus adiunxit. Quin & supremo cum lumine vita
relinquit, id est cum die nouissimo vita præsens eos re-
linquit. Non tamen omne malum miseris nec funditis cunctis
Corporeæ excedunt pestes, &c.

Ioannes Damascenus. Dicitur autem æquiuoce passio.
Est enim passio dicta quæ animalis est, vt concupiscentia,
& ira quam sequitur voluptas & tristitia, sequitur
enim passionem ipsa tristitia, & non ipsa passio est tri-
stitia. Nam insensibilia quidem patientia non dolent.
Non igitur passio est dolor, sed passionis sensus, oportet
autem esse hanc dignam ratione id est magnam vt sen-
sui subiaceat. Itaque communiter ac generaliter passio
animalis est quam sequitur voluptas atque tristitia. Ani-
malium denique passionum terminus est hic. Passio est
motus appetitiuæ virtutis sensibilis, in imaginationes
boni vel mali, vel vt dicit Remigius. Passio est motus
irrationalis animæ per susceptionem boni vel mali. Sus-
ceptio vero mali iram. Sed & secundum alium modum
operatio dicitur passio. Nam operatio quidem est
motus qui est secundum naturam. Passio vero quæ
præter naturam. Secundum hanc igitur rationem operatio
dicitur passio, cū nō secundū naturam mouetur siue ex
se ipso, siue ex alio. Itaque cordis cui secundum pulsus
est motus naturalis existens, operatio est. Qui vero se-
cundum saltus est immoderatus existens, & non secun-
dum naturam, passio est non operatio.

Non

Passiones
quæ vocan-
tur.

Non omnis autem motus passio vocatur passio, sed qui vehementiores sunt, & in sensus procedentes. Nam qui parui sunt, & insensibiles nōdum passiones sunt. Oportet siquidem passionem habere magnitudinem ratione dignam: quia parui motus latentes sensum non faciunt passionem. *Philosophus*. Sciendum vero quod est actio corporis in corpus: & est actio spiritus in spiritum, & est actio corporis in spiritum. Actio corporis in corpus est per contactum. Actio autem spiritus in spiritum est per applicationem, sicut accidit in dæmoniis: quod anima patitur à dæmone, qui coniungitur ei per applicationem ad corpus: cuius ipsa est perfectio. Actio vero corporis in spiritum est per colligationem ipsius spiritus ad corpus, non per contactum, ut patet in colligatione animæ & corporis. Et quamuis inter illa non sit qualitas communis, est tamen relatio & inclinatio communis. Inclinatio enim animæ appetitu eius fit & amore naturali; & e converso, ratione cuius est quasi symbolum ad corpus.

De multiplici eiusdem passione.

CAPVT LVIII.

A *Vt* ergo de passionibus animæ plenius veritas elucescat, Notandum quod passio duplex est, videlicet naturalis, & innaturalis. Porro naturalis multipliciter dicitur. Primo modo & generalissimè passio idem est, quod receptio. Vnde omne receptibile est passibile; & hoc modo etiam Angelus & anima sunt passibiles per naturam. Generaliter autem secundo modo passio est motus ex alio in aliud. Et hoc modo etiam anima cuius per naturam est passibilis intellectus & cum tempore passibilis est per naturam. Tertio modo dicitur passio specialiter, scilicet animalis, quam diffinit *Iohannes Damascenus* motum appetitiuæ sensibilis in imaginatione boni vel mali, vel secundum *Remigium*. Passio est motus, irrationalis partis animæ per susceptionem boni vel mali. Motus autem huiusmodi si fuerit moderatus est animæ per naturam. Porro innaturalis passio non est animæ ex natura: secundum quod dicit *Damascenus*. Passio est motus præter naturam: siue ex se, siue ex alio. Sic enim dicitur passio cum contrarietate ac disconuenientia receptibilis & recepti. Et huius passionis respectu dicitur passibilitas ad patientiam remota: vel necessitas ad patientiam potentia remota: vel necessitas ad patientiam potentia proxima: passibilitas autem ad patientiam est ex origine de nihilo, & hæc non est pena sed defectus. Vnde passibilitas sic dicta non est ex natura, ut est natura, sed ex conditione creaturæ, ut est nihilo facta. Necessitas vero ad patientiam est ex culpa. Si autem quaratur utrum anima sit passibilis secundum omnem vim suam: dicendum est, quod passio quædam ex imaginatione boni vel mali sensibilis est in anima secundum partem irrationalem. Passio vero ex susceptione boni vel mali intelligibilis est in ea secundum partem rationalem. Quamuis ergo intellectui nihil contrarium sit, nec pena ex coniunctione disconuenientis vel contrarij. Est tamen passibilitas ex separatione conuenientis, & hic modus magis conuenit passioni rationali, Alius vero passioni sensibili. Verum in anima subiecta Deo, videlicet suo superiori, non erit passibilitas secundum partem superiorem ab aliquo inferiori: sed à superiori recedens per culpam, iuste patitur ab inferiori penam, ut dicit *Augustinus* in lib. ci. Dei.

Anima de-
mōstratur.

Dolet & patitur anima tripliciter. Primo enim dolet in corpore: ut cum corpus læditur, ipsa condolet & compatitur. Secundo modo dolet sola quamuis existens in corpore, quando scilicet ex aliqua causa inuisibili trahitur in corpore incolumi. Dolet etiam extra corpus, sicut dolebat ille diues apud inferos constitutus. Est itaque passio duplex, scilicet subiectionis & cōpassionis. Passio subiectionis est nature infirmioris quæ admodum à fortioribus patiuntur infirmiora, sicut ab

igne ligna. Passio compassionis est natura fortioris: quem admodum patitur dominus in pena serui: & mater in pena filij. Et hoc modo patitur anima in passione corporis, videlicet compatiendo.

De passibilitate anima coniuncta, & separata.

CAPVT LIX.

Porro sicut anima duobus modis patitur in corpore: vno modo per viam colligationis ad corpus, quædo scilicet dolendi causa est à corporis læsione. Alio modo per viam cōprehensionis, quando scilicet cōprehendit inconueniens aliquod tristabile. Sic & separata duobus modis patitur ab igne. Vno modo scilicet per viam colligationis ad ignem: secundum quod dicit *Aug.* in præfato li. de dæmonibus: adhærebūt inquit dæmones licet incorporei corporeis ignibus cremandi modis ineffabilibus: accipientes ex ignibus penam, non dantes ignibus vitam. Alio modo per cōprehensionis viam: secundum quod ponitur similitudo formarum imaginabilium, quæ mouent fantasiam. Vnde & in *Dialogo Gregorij* dicitur, quod ex igne visibili ardor inuisibilis trahitur, ut per ignem corporeum mēs incorporea cremetur. Hinc etiam in huius rei typo de *Egyptijs* in lib. sapientie legitur: *personæ tristes illis apparentes pauorem eis præstabant, Apparebit enim illis subitaneus ignis terrore plenus*. Ex quibus colligitur quod ignis habet vim: ut ex ipso imagines in anima terribiles ac tristabiles imprimantur, vel per ipsum in anima similitudines terribilium, quas secum traxit detinentur vel exercentur.

Si autem obijciatur, quod natura corporalis non est potens vel dominans super incorporalē. Respondeo quod hoc quidem verum est, si natura incorporalis custodiat ordinem naturalem. Si vero non custodiat ordinem, ordine transmutato corporea efficitur dominans super illam: vide ergo quod anima corpori colligata perficit illud modis duobus. Vno modo ut agēs in corpus vel per corpus. Alio modo ut recipiens à corpore ac per corpus. Primum est virtutis perfectionis scilicet agere. Secundum imperfectionis, & infirmitatis, scilicet recipere, hoc secundo modo vnitur igni: non ut ignem animando perficiens, sed ut ab igne penam recipiens. Si autem obijciatur: quod non est aliqua conuenientia ignis ad animam. Dicendum quod imo cōmune aliquid est ibi: prout in libro de anima & spiritu dicitur, quod scilicet affectio inordinata dilectionis corporaliū informat animam ad quandam corpulentiam, ex qua scilicet est ei separata conuenientia quædam ad corpus afflictuum id est ad ignem.

De separatione anima à corpore.

CAPVT LX.

Corpus quidem constat ex officialibus membris, officialia ex cōsimilibus, cōsimilia ex humoribus, humores ex cibis, cibi ex elementis. Et nihil horum est anima, sed in istis tanquam organis agit. Ac per hoc corpori consumitur & huic vitæ in qua factus est homo in animam viuam. Quæ cum temperata & ordinata fuerint & congruum viuificationi: nunquam anima recedit. Si vero distemperata & confusa fuerint in vita, recedit anima secū trahens omnia, sensum, scilicet imaginationem, & rationem, intellectū, intelligentiam, & concupiscibilitatē & irascibilitatē. Et ex his secundū merita afficitur ad delectationem siue ad dolorem. Corpus autē quod prius integrum tanquā organum contemperatum & dispositum erat, ut melos musicum in se contineret, & motum resonaret, nunc contractum & inutile eregione iacet. Anima vero recurrentibus ad regiones suas elementorum partibus, non habens vbi vires suas exerceat, requiescit ab his tantum motibus quibus corpus per locum & tempus mouebat. Ipsa per tempus illocalliter mota, quoniam & si organum perit: sed non melos. *Augustinus super Genesim libro 12.* Si autem queritur cum anima de corpore exierit: utrum ad aliqua

Passio con-
passionis.Anima pa-
titur in cor-
pore duplici-
ter.Obiectioni
iustis.Obiectio
alia.

corporalia loca feratur cito. Respondeo non eam localiter ferri nisi cum corpore. Porro utrū habeat aliquod corpus cum ex hoc corpore exierit; ostendat qui potest, ego autem non puto. Ad spiritualia vero loca pro meritis fertur, vel pœnarum vel gaudiorum. *Auctor*, Anima quando à corpore separatur localiter mouetur, dicitur tamen per locum non moueri, quia non transit per locum eodem modo quo corpus, ita scilicet ut pars commetiatur parti: cum spiritualis substantia partem non habeat commetientem se parti corporali. Dicitur etiam moueri per tempus, quia modo est in vno loco, & iam in alio: Motus autem eius est subitus & simul totus.

De statu & loco animæ separata.

CAPVT LXI.

Hugo ubi supra. Anima dum carne exuta est, videt, viuit, audit, & omnes sensus ingenua viuaciter tenet, ut pote pura, subtilis, cita, & perpetua. Et sicut Deus ubique est in semetipso, sic anima ubique est quodammodo in semetipsa. Ac per hoc ibi est anima post corpus, vbi erat in corpore agens. Incorporea quidem est anima, potest tamen habere similitudinem corporis non corporalem, sed corpori similem: & corporalium omnino membrorum cum de corpore egreditur. Sicut enim ad spiritualia pro meritis fertur, aut ad loca pœnalia similia corporibus: quæ hæc demonstrata sunt his qui rapti sunt, cum & ipsi in seipsis similitudinem quidem gererent corporis sui, per quam possent ad animalia ferri, & talia similibus sensibus experiri. Animæ siquidem quæ corporibus viuentes per dilectionem rerum visibilium corporalibus imaginibus afficiuntur, à corporibus exeuntes in eisdem imaginibus tormenta patiuntur: propter hoc enim corporalibus ibi passionibus teneri possunt: quarum à corruptione corporalium affectionum hic munda non fuerunt, quoniam corpulentiam de corporis dilectione traxerunt. In eisdem ergo locis in quibus culpam commiserunt, puniuntur. Studeat ergo anima in hac vita se ab huius fœderantia mundare: quatenus cum hinc exierit, inde nihil corporeum secum trahat: & à corporali passione immunis existat. *Augustinus ubi supra.* Animam quidem corpoream non esse me planè profiteor scire: habere tamen similitudinem corporis, & corporalium omnino membrorum posse quilibet negat, potest negare animam esse: quæ videt in somnis vel ambulare se, vel sedere, vel hac atque illac ferri gressu: vel etiam volatu: quod sine quadam similitudine corporis non videtur posse fieri. Proinde si hanc similitudinem & apud inferos gerit non corporalem, sed corpori similem. Ita & videtur in locis esse non corporalibus, sed corporalium similibus, siue in requie, siue in doloribus. Idem in enchiridio. Tempus itaque quod inter hominis mortem & ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis contineri, sicut vnaquæque digna est, vel requie, vel crumna, pro eo quod sortita est in carne cum viueret.

De immortalitate animæ secundum assertiones sanctorum.

CAPVT LXII.

Gregorius in Dialogo libro quarto. Quod autem post mortem carnis viuat anima: patet ratio, sed fidei admixta. Homo namque sicut in medio creatus est, ut esset inferior Angelo, superior iumento, & etiam haberet aliquid commune cum summo, aliquid cum infimo, immortalitatem scilicet spiritus cum Angelo, mortalitatem vero carnis cum iumento. *Hugo ubi supra.* Immortalis est anima ne à creatoris similitudine discrepare videatur. Non enim poterat esse imago Dei & similitudo, si mortis ter-

mino clauderetur. Itaque secundum quendam modum vitæ, quam nullo modo amittere potest, immortalis est. Secundum vero quendam mutabilitatem qua potest vel deterior fieri mortalise est. *Petrus in itinerario libro 3.* Ecce nonnulli Deum blasphemantes, & omnem vitam suam in iniustitia & voluptate ducentes in lectulis suis defuncti sunt, & inter suos honorabiliter sepulti. Alij vero Deum timentes & colentes, & cum omni iustitia & sobrietate viuentes pro iustitiæ obseruantia in desertis interierunt, ita ut nec sepultura digni haberentur, vbi est ergo iustitia Dei, si anima immortalis non est, quæ si bene egerit & piè, præmia, si autem impiè, pœnas in futuro consequetur? *Auctor.* Vtique cum certum sit Deum esse iustum, consequens est, ut animæ post mortem viuant, ac pro meritis suis recipiant quod hic vtique non sentiunt. *Cassiodorus in li. de anima.* Anima denique rationaliter etiam à philosophis probatur esse immortalis, quia cum viuificet aliud in semetipsa vtique viuunt. Et quia non est harmonia, neque constat ex pluribus, sed simplex est natura, quia à contrarietate originali non corrumpitur, & quia seipsam mouet. Nos autem veridica lectione ipsam immortalem esse facile approbamus, quoniã ad imaginem & similitudinem factoris sui facta legitur qui vtique viuunt semper ac perennitatem custodit.

De quibusdam medijs ad probandum animæ immortalitatem.

CAPVT LXIII.

Auctor. Certè sicut probat Augustinus in libro soliloquiorum Veritas est immortalis, cum ergo proportionaliter in nobilitate se habeat comprehensuum, Anima quæ nata est & habilis ad comprehensionem veritatis, erit & ipsa immortalis. *Præterea cuius actus est sine corpore & substantia potest esse sine corpore.* Anima vero intellectu cernit formas, quæ nec corpora sunt, nec habent formas corporibus similes, ut mentem ipsam & eius affectiones. Cum igitur actus eius sit sine corpore, & ipsa viuere potest sine corpore. Idem conijci potest ex ordine & connexionem rerum, quæ est aurea cathena Pythagoræ. Nam inter creaturas est quædam simplex & incorruptibilis, & intellectiua, ut Angelus. Alia his contraria habens, ut cætera. Necessè est autem extrema per medium coniungi, oportet igitur esse mediam ex utroque compositam scilicet ex simplici & composito, &c. Et hoc est homo, in quo connexionis ordo completur, sed quod est in eo corruptibile corpus est, ergo anima est incorruptibilis. *Item intellectus hominis & Angeli non differunt nisi in modo apprehendendi.* Idem enim cognoscunt sed differenter scilicet intellectus hominis nisi per speciem abstractam, quia corpori coniunctus est, Angelicus autem non sic. Et est in se incorruptibilis, ergo & intellectus hominis, quia gratia coniunctionis non potest corrumpi substantialiter. Ergo cum separatur à corpore non destruitur nisi modus ille, quia gratia coniunctionis non habet aliud. *Item omne quod intelligitur, aut est vniuersale, aut est substantia individua separata à materia corruptibili.* Intellectus autem intelligit se, & non primo modo, ergo secundo. Sed nota quod ad hoc intelligendum exiguntur tria. Nam intellectus agens abstrahit species à phantasmatis, & abstrahendo vnit cum passibili qui est recipiens. Formalis autem dicitur quæ recipitur. Inter has autem tres differentias solus intellectus formalis destructibilis est, quia acquisitus est & tolli potest, & secundum diuersa intellecta diuersus est. Ideo destructibilis est, & hoc ex parte corporis habet. Ex quo anima multas recipit passiones, & cõtrahit obliuionem & huiusmodi. At vero quia intellectus agens species à materia & materialibus dispositionibus abstrahit. Passibilis autem abstrahit

Anima incorporea sed corpori similitudo.

Præterea quædam pro immortalitate animæ.

abstra-

abstractas recipit, Intellectus secundum utramque differentiam est separabilis, ac per hoc incorruptibilis.

De eodem.

CAPVT LXIV.

6. **P**raeterea omne quod naturę legibus subijcitur habet unam viam determinatam ad quam cogitur, & solum quod tale est, corruptibile est. Anima vero non cogitur, sed libera est. *Item in potentia intellectiva non maior est assimilatio creaturę ad creatorem, quam in perpetuitate efficiendi, quam tamen dedit Deus corporibus cęlestibus, ergo dedit & animę rationali.* Praeterea nulla virtus materialis mouet ad non esse subiecti sui, nec inclinat illud vt commutet esse pro bene esse. Anima vero rationalis est huiusmodi, imperat enim mori pro bono fine. *Item omne corruptibile debilitatur secundum accessum ad sui temporis terminum. Sed anima rationalis non debilitatur per accessum & senium, immo magis fortificatur eius operatio quantum ad vim intelligibilem, quia in antiquis est sapientia. Iterum cum nobilius sit esse formę, quam esse materię. Sed in esse materię incorruptibilis est materia prima igitur in esse formę incorruptibilis erit forma vltima, scilicet anima rationalis, quę est perfectio dignissima.* Praeterea sicut se habet *ϕλψ* ad omnes formas sensibiles & corruptibiles, & ita se habet substantia intellectiua ad formas intelligibiles & spirituales. Ergo sicut *ϕλψ* est incorruptibile corruptione corporali. Ita est substantia rationalis corruptione spiritali, quare & multo minus corruptione corporali, cum ad eam propter subtilitatem essentię suę corruptio corporalis non possit attingere. Relinquitur ergo eam esse incorruptibilem & immortalē. *Item omne quod naturaliter mouetur, non est naturaliter prohibetū a fine ad quem mouetur, quia nullius motus naturę naturaliter frustra est. Sed anima rationalis naturaliter mouetur per appetitum ad felicitatem, & beatitudinem perpetuam, nō ergo naturaliter prohibetur ab illa, sed si esset mortalis naturaliter prohiberetur, ergo immortalis.*

Affertiones Platonis & Aristotelis de eodem.

CAPVT LXV.

11. **M**acrobios de somnio Scipionis libro secundo. In Phædone Platonis, quem transtulit Cicero, validissimis argumentis anima immortalis asseritur, & potest omnis ratiocinatio in vnius syllogismi compendiu ita redigi. Anima ex se mouetur, quod ex se mouetur principium motus est, quod autem principium motus est natum non est. Et quod natum non est, immortale est, anima igitur immortalis est. *Auf.* Aristoteles quoque in secundo libro de anima, vbi loquitur de anima vegetabili ac sensibili, secundum quod eas contingit diuina diuisione corporis in animalibus & plantis, subiungit de intellectu hoc modo. De intellectu autem ac perceptiua potentia nihil adhuc manifestum est scilicet quod ita sit in corpore sicut vegetabilis ac sensibilis, sed videtur alterum genus esse animę. Et hoc solum conuenit separari, sicut perpetuum a corruptibili. Ecce ex his verbis Aristotelis habetur, quod intellectiua potentia non sit in aliquo corporis organo. Ac per hoc quod sit virtus incorporea, & quod in corruptione corporis intellectus separetur, sicut perpetuum a corruptibili. In eodem quoque libro dicit, quod anima non sit a corpore separabilis aut prius quidem eius separebilis, id est separabilis apta nata est, manifestum est. Quarundam enim partium actus est ipsa. Ac vero secundum quosdam nihil prohibet separari, propter hoc scilicet, quod nullius corporis sunt actus, sic autem est corporis actus anima, sicut naua nauis. Ex his verbis causa duplex habetur. Cur anima rationalis a corpore separetur: Anima quippe secundum genus suum est actus corporis, & partes quędam animę sunt actus quarundam partium corporis, vt vegetatiuum ac sensitium, & ideo non separantur.

A Anima vero rationalis nullius corporis est actus nec partis corporis. Hęc igitur est vna causa vel ratio quod a corpore separetur. Alia vero causa est, quod ipsa est in corpore sicut naua in nau sedes ac mouēs nauē. Naua quippe separetur a nau, licet actum regiminis nauis non habeat extra nauim. Similiter & anima separetur a corpore, licet tamen non regat corpus quando separeta est. Iterum idem in primo lib. dicit quod intellectus videtur substantia quędam esse, & non corrumpi, maxime cum non corrumpatur ab illa quę in senio est debilitata. Ecce hic habetur ratio probabilis, quod intellectus sit substantia incorruptibilis. Si enim corrumpetur corruptione corporis, tunc maxime corruptione senij, eo quod illa sola sit corruptio secundum naturam iuxta Aristotelem. Vnde & amplius ait, quod antiquatur & senescit prope interitum est.

Affertiones aliorum Philosophorum de eodem.

CAPVT LXVI.

Plinius in li. de spermate. Sicut ergo lux solis quę est incorruptibilis, officium suum complens nullam patitur diuisionem Sic & anima quę incorruptibilis est. Sicut etiam lumen solis quod est corruptibile separetur ab aere, & ab omnium oculorum intuitu sine corruptione, sic & anima sine sui corruptione separetur a corpore. *Porphyrus.* Non est autem mirum, animam quę substantia est incorporea posse separari a corpore, cum ignis quoque qui est substantia corporea corruptibilis a lignis quibus est vnitus separari possit, in suam naturam reuerti sine sui corruptione. *Ex l. de differentia spiritus & anime.* Spiritus quidem ille qui corpus est subtile, quod oritur ex corde, ac fertur in venis pulsus ad corpus viuificandum, oritur scilicet ex cerebro, similiter in neruis vt operetur sensum, & motū separetus a corpore perit. Opera quoque animę quę in organo fiunt, visus & auditus, & huiusmodi pereunt. Cum ipsa separetur a corpore. Ipsa vero anima non perit in semetipsa. *Isaac in lib. de definitionibus.* Cum itaque tres ordines sint animarum scilicet rationalis, & bestialis, & vegetabilis, omnibus excellentior est rationalis eo quod ipsa creata est ex intelligentia & de illius natura. Ob hoc factus est homo rationalis disciplinę perceptiuus, discernens inter bonum & malum, & inter illa per quę saluandus sit vel damnandus. *Idem in explanatione definitionis philosophi.* Philosophia quędam est assimilatio operibus creatoris secundum veritatem humanitatis. Hominis ergo finalis causa specialis est vt vnio animę cum corpore sit ad hoc vt homini manifestetur veritas rerum particularium, vt discernat inter bonum & malum, faciatque quod expedit viuens in sanctitate & iusticia, quousque remuneretur, & coniungatur splendori intelligentię ac pulchritudini sapientię, fiatque spiritalis coniunctus splendori causato ex veritate creatoris sine medio, quod est paradus eius, ac retributio & bonitas summa sublimitasq; integra, & pulchritudo eius perfecta; propter hoc dixit Plato, quod philosophia est cura mortis, & sollicitudo.

Item aliorum ad idem.

CAPVT LXVII.

Averrois super librum metaphysicę. 11. Anima rationalis manet post mortem, & finis prosperitatis eius erit, si coniungatur primo motori. *Ancien.* Anima quidem in corpore degens dum fortunata fuerit propter habitudinem recipiendi infusionem ab intelligentia agente, & confidenter locata propter sui coherentiam insolubilem, supersedet a negotio regendi corpus, & ab his, quę conueniunt sensibus. Non tamen cessat corpus eam retrahere, & impedire ac prohibere a perfectione coherentis cum ea. Cum autem liberatur a corporis occupatione post mortem, remouetur velamen, & prohibens, duratque spiritaliter coherentia, quoniam anima permanet spiritaliter, & intelligentia

agens

Tres ordines animarum.

Philosophia definitio.

Anima ma-
net post mor-
tem secundū
philosophos
Arabes.

agens spiritualiter, & insulio ex parte illius est largif-
sima, *Algazel. 2. lib.* Cum ergo separata fuerit anima à
corpore, durabit eius coherentia cum intelligentia a-
gente, perficieturque eius dispositio ac delectabitur in
delectatione. Cuius esse non potest explicari sermone.
Porro in homine malo post mortem amisso rei deside-
rata, instrumento manet desiderium eius, & amor in
anima, & hoc est cruciatus eius ineffabilis. Quod enim
anima rationalis post mortem maneat ex hoc constat,
quod non deducitur de materia, nec est in spermate
potentia, sed causatur à substantia separata. Non ergo
destruitur, materia, quæ corpus est, destructa, quia non
destruitur forma destructione materiæ, nisi quæ per
transmutationem educitur de ipsa. *Auctor.* Alpetago-
ras etiam in principio Astrologiæ suæ dicit de quo-
dā philosopho mortuo, quod locus eius est inter Sanctos. **B**
Quod utique quia non posset esse nisi anima maneret
post mortem, patet eum intellexisse animam immortalē
esse. *Similiter Ptolomeus in almagesti dixit,* quod scientia
stellarū in actionibus, & honestatibus mbrum laudabi-
liū ducit hominē ad diuini studij perseverantiam, & cō-
iungit ipsum ei quod est animæ simile propter bonita-
tem formæ, & assimilat creatori suo, facitque caelestem
pulchritudinem diligere, quod patet eum in statu post
mortem intelligere, quia antea dixit, quia non est mor-
tuus, qui sapientiam viuificauit.

Rationes Prisciani ad idem.

CAPVT LXVIII.

P *Priscianus ad Cosidroe regem persarum.* Si habet anima
operationem sine corpore omnino ibi & essen-
tiam habebit separatim, proprium autem est animæ
virtus rationalis, per quam irrationali vitæ dominatur,
proprium etiam eius est, diligens eorum, quæ sunt sci-
entia scilicet diuinorum, & intelligibilium per vtram-
que enim philosophi digni sunt, & circa contempla-
tionem, & circa actum. Philosophari autem nihil aliud
est, quam & vitam habere mundam, & incontamina-
tam naturam, & scientiā eorum, quæ verè sunt non er-
rantem. Scire autem ea, quæ sunt, nescientes prius se-
metiplos, impossibile est. Necessarium est autem co-
gnoscere seipsum naturam incorporealem habere, &
familiariter ad id quod cognoscendum est se habentem.
Nullum enim corporum seipsum cognoscere con-
suevit, nec omnino ad seipsum conuerti. Omnis autem
cognoscentis est conuerti ad cognoscibile, & ideo se-
ipsum cognoscentis ad seipsum cognitiuam operatio-
nem conuersam esse, necessario quoque separatam es-
sentiam habere. Igitur anima philosophans, & incorpo-
ralis est & separata corporibus. Cōsequenter nec solui-
tur, nec cum corpore perit. Itē anima cuiuscūque corpori
adest, vitam ei semper infert, ergo non recipit vitæ
contrarium, quia semper eam habet secundum esse su-
um, & naturaliter. Contrarium autem vitæ mors est
ergo anima immortalis est.

Addidit etiam Ptolomeus aliquid maius, si enim nec
ipsam quam infert vitam potest iterum anima recipere,
multo magis eius contrarium, idest mortem, habens
enim eius causam connaturalem, non ex indiget idest
vita. Etenim nihil omnino causaliū indigens est causa-
tini, meliores semper habens virtutes his quas causatiuo
largitur. Nam & ignis non caliditatē recipit quam à se
calefactis infert, sed hanc connaturalē habet, ac per hoc
multo magis nec frigiditatem, quæ est ei contraria. Item
omne quod sua malitia non corruperit, hoc ab alterius
corruptum impossibile est. Solum enim vniuscuiusque
corruptum est ipsius malum. Animæ autem malitia
maior est morte corporis, vt indisciplinatio, intempe-
rantia, iniustitia, & huiusmodi, his anima non corrup-
tetur, nec eius vita maceratur ergo incorruptibilis est.
Idem anima à seipsa mouetur, quia vita est, & alijs eam
tradens, per totā seipsam viuit. Et secundū quod vita est
mouet, secundū vero, quod viuit mouetur, est igitur, &
mouēs, & motum viuens, & vita prius in seipsam ope-

rās, & tota in totā seipsam intrās, & est alijs causa motus,
seipsā primo mouens (de sola autem rationali dicimus)
Irrationalis enim quasi phantasia proprie motionis ha-
bet eū alio, idest cum corpore, & non per seipsam mota
est, quod autem à seipso mouetur causale immorta-
litas ostenditur. Igitur anima rationalis est immor-
talis.

Exempla quorundam philosophorum ad idem.

CAPVT LXIX.

L *Atlantius in li. de falsa sapientia.* Multi etiam è phi-
losophis, quia aternas esse animas suspicabantur,
tanquam in celo migraturi essent sibiipsis manus intu-
lerunt, vt Chrylippus, Zeno, Empedocles, & ex Ro-
manis Cato. *Auctor.* Plato etiam de immortalitate ani-
mæ librum composuit, quem cum legisset Cheombro-
tus Ambracensis è muro se præcipitem dedit præ desi-
derio vitæ melioris. *Tullius in li. de senectute.* Apud Xe-
nophontem Cyrus maior moriens hoc dixit. Nolite ar-
bitrari ò mihi carissimi filij, me cum à vobis discessero
nunquam aut nullum fore. Nec enim dum eram vo-
biscum animum meum videbatis, sed eum esse in hoc
corpore ex eis rebus quas gerebam intelligebatis. Eun-
dem igitur animum esse creditote, etiam si nullum vi-
debitis. Nec verò clarorum virorum post mortem
honores permanerent, si nil ipsorum animi efficerent,
quo iustius memoriam sui teneremus. Mihi quidem
nunquam persuaderi potuit animos dum in corpori-
bus essent mortalibus viuere, cum excessissent ex his
emori. Nec verò tunc animam esse insipientem, cum
ex insipienti corpore exisset, sed cum omni admix-
tione corporis liberatus purus, & integer esse capisset,
tunc esse sapientem. Neque me vixisse penitet, quo-
niam ita vixi, vt non frustra me natum existimem. Et
ex vita ita discedo tanquam ex hospicio, non tanquam
ex domo. Commorandi enim natura diuersorium no-
bis, non habitandi dedit. O præclarum diem, cum, ad
illud diuinorum animorū concilium cætumque profici-
scar, cumque ex hac turbæ colluuiione discedam. Pro-
ficiscar enim ad Catonem meum, quo nemo vir melior
natus est, nemo pietate præstantior, cuius à me corpus
est crematū, quod contra decuit ab illo meum. Animus
verò eius non me deserens, sed expectans, in ea profecto
loca discessit, quo mihi ipse esse cernebat remeandum.

Rationes ad idem.

CAPVT LXX.

A *Vt.* Et enim in lib. de morte, & vita probat
philosophus, quod non fit corruptio nisi tribus
modis. Corruptur enim quod compositum est ex
contrarijs ab actione contrariorum agentium, & patiē-
tium. Et hoc per corruptionē tollitur in parte non in to-
to. Sic corruptitur elementum, & elementatum rema-
nente materia, & non forma. Fit etiam corruptio, con-
trarij à contrario, & hoc tollitur in toto sicut sanus ab
ægro. Sic etiam corruptitur habitus per priuationem.
Tertio etiā modo fit corruptio per accidens eius quod
non habet contrariū. Ex hoc, quod est in corruptibili
per se, sicut in materia vel in subiecto. Anima verò ra-
tionalis vt patet primam corruptionis causam non ha-
bet, quia non ex contrarijs agentibus, & patientibus.
Neque secundam, quia non habet contrarium. Sed
neque tertiam, quia sicut habetur in li. de animalibus,
cum operatio principiorum fuerit corporalis, non pos-
sunt illa principia, esse sine corpore. Econtrario igitur
si operatio principiorum non est corporalis, princi-
pia erunt sine corpore. In causa quippe immediata
si affirmatio causa est affirmationis, & negatio negatio-
nis. Vt autem superius dictum est operatio animæ intel-
lectiua est sine corpore, & ipsa igitur sine corpore. Non
ergo est in ipso sicut in materia vel in subiecto, sed
sicut in moto, & ita non corruptitur per accidens cor-
poris

Etenim im-
mortalitas
animæ fa-
ctetur.

poris corruptione. Præterea, quod corrumpitur corruptione alicuius alteratur etiam per accidens alteratione ipsius. Anima verò rationalis non alteratur per accidens alteratione corporis dicente Aristot. quod intellectus secundum se alteratur corporis senio vel debilitate. Non ergo corrumpitur etiam per accidens ipsius corruptione.

Idem argui etiam potest ex consideratione potentialium animæ. Potentiæ quippe ex obiectis cognoscuntur, Cum igitur perpetuum sit obiectum intellectus, & intellectus erit perpetuus. Nam species in anima per hoc, quod est in intellectu sicut accidens in subiecto, corrumpitur quidem per obliuionem, sed hoc modo non est obiectum intellectus. Est autem obiectum intellectus per hoc quod est ratio rei, & natura, & sic non corrumpitur, hanc rationem innuit Aug. in li. soli loquiorum, ubi probat animam esse immortalem, ex hoc quod est subiectum veritatis, cum veritas sit immortalis. Iterum vniuersale est intelligibile. Est autem vniuersale semper & ubique, aut ergo secundum quod est in re, aut secundum quod est in intellectu. Constat autem, quia non primo modo, quia in re est in materia. Materia verò diuiditur contrahendo, & sic non potest esse ubique. Similiter etiam subiecta est transmutationi, & ita non potest semper esse. Necessesse est itaque ut secundum quod est in intellectu separante à materia, & loco, sit semper & ubique. Per hoc autem est perpetuum. Ab intellectu igitur habet, quod est perpetuum. Intellectus ergo perpetuus est alioquin perpetuitas à transmutabili secundum quod est transmutabile causatur, & oppositum ad esse iuuaret oppositum.

Adhuc ad idem.

CAPVT LXXI.

Item. Intellectus de natura sua omne quod apprehendit expoliatur à transmutatione, ac tempore causisque transmutationis, & temporis. Vnde dicit philosophus, quod intellectus est simplex; & immixtus. Nulli habet commune, per hoc ergo, quod separatus est à transmutabili, & temporali materia ipse est potentia omnia. Quod non est verum de aliqua potentia in organo corporali sita, ut habitum est supra. Præterea quicquid in aliquo recipitur ut in subiecto, recipitur secundum potestatem recipientis, & non recepti, quod probatur per inductionem omnium agentium, quorum actus à suis passiuis recipitur secundum potestatem patientium, verbi gratia. Calor solis aliter recipitur à semine plantæ, & aliter à semine animalis, & aliter ab elemento: In elemento enim est rarificans tantum. In semine autem plantæ dissoluit, & pululare facit. In semine vero animalis dissoluit, & format, & sic est de alijs. Igitur & intelligibile recipitur in intellectu secundum potestatem intellectus & non intelligibilis. Cum ergo omne intelligibile recipiatur sub ratione simplicis ac perpetui & intransmutabilis, igitur &c.

Item in lib. de causis habetur, quod omnis anima nobiles tres habet operationes scilicet diuinam, intelligibilem, & animale. Exponit commentator, quod habet diuinam, in quantum est à causa causante ipsam. Intellectuale autem, in quantum est causata à prima causa posita super instrumentum intelligibile, in quo scilicet de lumine suo influit intelligibilia. Animalem vero habet in comparatione ad corpus. Porro quilibet substantiæ sequitur operatio sua naturalis, & quælibet substantia ponitur, posita sua operatione naturali. Vnicuique autem substantiæ naturalior est operatio illa, quam habet in comparatione ad prius, à quo accepit esse ad substantiam, quam illa quam habet in comparatione ad posterius. Cum igitur anima, ut dictum est, operationem diuinam intellectualem habet in comparatione ad prius, animalem vero in comparatione ad posterius. Et causæ priores non possunt destrui. Anima quoque non destruetur in operatione diuina, & intellectuali. Huic rationi con-

Auenit *Auicenna in 6. lib. de naturalibus*, ubi dicit, quod hoc nomen anima non est nomen illius rei, quam nominat ex essentia eius vel ex prædicamento in quo continetur, sed ex accidente quod accidit scilicet animare corpus, anima quippe ab animando dicitur.

Responsio ad obiectiones contrarias.

CAPVT LXXII.

Si autem contra prædictas rationes obijciatur, quod destructo perfecto, destruitur eius perfectio: Anima vero est perfectio corporis. Respondeo quod reuera ratio perfectionis in quantum perfectio, est esse in perfecto, nec est sine vilo. Sed substantia rei perfectientis bene potest esse sine illo, sicut in casu proposito. Veruntamen anima rationalis secundum quandam sui partem est perfectio corporis intrinseca & organo coniuncta, ut secundum potentiam, vegetabilem ac sensibilem, & secundum illas sui partes destruitur quantum ad actus suos destructo corpore, sicut iam superius dictum est. Porro secundum aliam sui partem est perfectio corporis extrinseca ab illo id est non commixta corporis organo. Et hæc non destruitur organo destructo.

*Porro si obijciatur, quod corruptio nihil est aliud quam formæ naturalis supra materiam corruptio, & ideo in corruptione hominis videtur destrui forma eius naturalis quæ est anima rationalis. Respondeo, quod inualida est ista ratio. Nam propositio quidem vera est deformis, quæ non sunt substantiæ per se existentes. Anima vero rationalis forma talis non est, ut ex prædictis manifestum est. Porro si obijciatur iterum quod nulla sit operatio animæ sine corpore, quia secundum Ari. Non est intelligere sine phantasmate, & phantasma non est sine corpore, & aliqua operationum animæ esset sine corpore, nulla potius quam intelligere. Sicque videtur nec principium aliquod illarum operationum esse sine corpore, Responderi potest, quod intelligere quoddam est ex phantasmate, quoddam non, sicut ostendetur in sequenti opere. Siquidem, ut philosophi dicunt, & intellectus post mortem erit per conuersionem ad intellectum agentem. Et dicit *Aristo. in suo li. de somno, & vig. quod* etiam in somnis quandoque fiunt intelligentiæ veræ præter phantasmata. Cuius causa determinabitur infra, quia scilicet per illuminationem substantiarum separatarum fiunt quedam somnia.*

Iterum ad idem.

CAPVT LXXIII.

Iterum autem obijci potest, quia quicquid disponitur diuersimode diuersa corporis complexionione illud est forma, non ens sine corpore, non enim forma diuersificatur in operationibus suis ex materia, nisi quia est ex illa, nec habet esse separatum ab ipsa. Anima vero rationalis diuersimode disponitur diuersa complexionione corporis, ut enim ait, *Aristo. in lib. de anima 2.* Molles carne videmus bene aptos mente, & duros carne male aptos mente. Et ita videtur anima rationalis esse forma non ens sine corpore. Ad hæc dicit potest, quod anima rationalis non alteratur permixtione corporis, nisi in quantum accipit à phantasmate, & hoc est per accidens. Vnde per se non alteratur, & ideo non sequitur, quod destruetur. *Si autem adhuc obijciatur, quod in ecclesiaste dicitur, unus est interitus hominis, & inuenturum, & aqua vtriusque conditio, ac ceteræ quæ sequuntur, & iterum, vnus & stulti & meus occasus erit. Respondeo quod ibi loquitur Salomon concionando. Ideoque subinfert, quod hoc quoque vanitas est. De philosophis quoque solet obijci quod dicit *Hippocrates in aphorismis.* Quicumque dolentes aliquid corporis plurimum dolere non sentiunt, his mens agrotat. Nam si mens agrotat cum corpore, videtur etiam commori. *Aristoteles quoque dicit in li. de morte, & vita.* Corruptis animabus corrumpitur doctrina & sanitas quæ sunt in animabus.*

Verum

Verum Hippocrates ibi vocat mentem virtutem animalem in organo sitam. Et hæc non ægrotat corpori nisi per accidens. In quantum scilicet à morbo impeditur sensum influere, sicut accidit in cancro, vbi sensum interceptit frigiditas melancholice, itaque efficitur locus insensibilis. Quod autem hæc virtus ægrotet per accidens, patet per Aristotelis dictum in primo li. de anima, videlicet quod si senior accipiat oculum iuuenis, videbit utique sicut iuuenis. Quod autem dicit Aristoteles in libro de morte, & vita, intelligit de anima quæ non separatur à materia & organo, vt est vegetabilis, & sensibilis, vtraque etenim destruitur destructione corporis. De rationali vero probat ipse quod non est ita in corpore. Et ideo ei non conuenit modus ille corruptionis.

Qualiter intelligi debeat immortalitas anime.

CAPVT LXXIV.

Macrobij vbi sup. Sciendum est autem quod duobus modis immortalitas intelligitur, aut ideo est immortale quid, quia per se non est capax mortis, aut quia procuracione alterius à morte defenditur. *Auctor.* Tribus de causis dicitur aliquid incorruptibile, vel quia compositura est ex contrarijs, vel per applicationem contrarij, ac per dominium, & ultra due cause, non sunt generales, cum omne creatum naturaliter desibile est, sed tertia scilicet quia de nihilo est. Sic etiam anima & Angelus naturaliter desibiles sunt.

Notandum igitur quod Deus solus immortalitatem habet per essentiam, quia idem est essentia sua quod immortalitas sua. Anima vero rationalis habet secundum Hieronymum participationem, quæ attribuitur secundum imaginis vel similitudinis rationem. *Vnde in li. de anima, & spiritu legitur,* quod immortalis est anima ne à similitudine sui creatoris discrepare videatur. Cum ergo dicit *Ioannes Damasc.* de angelo, quod ipse est secundum gratiam, non natura suscipiens immortalitatem, naturam appellat; originem de nihilo, gratiam vero donum similitudinis vel imaginis ex quo immortalitas est, & in anima, & in Angelo. Sciendum tamen est, quod anima, considerata secundum originem suam scilicet in quantum habet esse post non esse, ex natura sua corruptibilis est, quia apta est redire ad non esse, nisi voluntas primi impediatur. Considerata vero secundum essentiam suam vel substantiam est incorruptibilis, quia eius substantia non est ex contrarijs, nec aliquid eius nature contrarium habet, à quo possit corrumpi. Similiter considerata quantum ad formam quæ est potentia intelligendi, quia intellectus capax est omnium formarum intelligibilium, quæ per se sunt incorruptibiles. Similiter si comparatur ad finem suum, quia scilicet data est ei virtus speculatiua & motiua per quam potest se ordinare ad summum bonum, sed in hoc etiam voluntate primi incorruptibilis manet ad magnitudinem pænæ, vel præmij. Et ex creatione quidem habet, vt ex actione alterius, quidem non possit corrumpi, nisi ex actione Dei. A relatione vero ad finem habet, quod Deus velit eam non corrumpi.

De quorundam philosophorum errore super animarum reuolutione.

CAPVT LXXV.

Augustinus de ciu. Dei li. 10. Platonem vero scripsisse certissimum est, animas hominum post mortem reuolui vsque ad corpora bestiarum. Quam sententiam. Porphyrij doctor tenuit Plotinus, eandem tenuit & Macrobius. Hæc autem animarum reuolutio, ideo credita est à quibusdam Platonicis, quia ipsi credebant animam esse coeternam, & mundum ipsum: & hoc ideo, quia sciebant animam immortalem necessario semper esse victuram, videbaturque eis, quod sempiternum esse nihil posset, quod semper antea non fuisset. *Helimendus lib. 8.* Et quoniam sciebant animam in hoc mundo non posse sine corpore viuere, putabant eam ante dispositionem huius corporis aliud habuisse, & ad-

Immortalitas dicitur dupliciter.

Deus immortalis est solus per essentiam.

Explicatur dictum Damasceni.

Causa erroris Pythagoræ.

huc post istud aliud habituram esse. Quia vero corpus hominis immortale posse fieri, nec legerant, nec audierant, animas semper ad mortalia corpora redituras putabant. Hunc autem errorem apud grecos, vt ait Hieronymus, Pythagoras inuenit, qui se primum fuisse Euphorbium, secundo Dalidem, tertio Hermocinium, quarto Pyrrhum, ad extremum Pythagoram dixit. Vbi forte dicendum est reuolutionem animarum fieri de quadrupedibus in auiculas, quando apes nascuntur ex trefactis boum cadaueribus, iuxta illud Ouidij, *De boue mille animas vna necata dedit,* & notandum quod non dixit mille animas natas esse de vna, sed de ipso boue id est de bouis cadauere, cuius animam iam necatam fuisse testatur, & de necata anima viua propagari non potest. Anima autem pro animato posuit methonomicè contentum pro continente.

De erroris eiusdem causa vel origine.

CAPVT LXXVI.

Vnde autem tantus error accipere potuit initium nisi ex peruersa suggestione demonum? Quorum omnis conatus est persequere hominibus, nemine ex suis operibus æternaliter condendum, neque alia beatitudinem sperandam esse homini, quam vix huius felicitatem, vt damnationis æternæ timore postposito, viuat sicut equus, & mulus in quibus non est intellectus. O quanti sunt etiam hodie qui vellent post mortem aut reuerti in nihilum secundum Epicurum, aut secundum Platonem, aut Pythagoram in iumentum conuerti. Auxit autem hunc errorem, & sparsit in vulgus quadam fortassis animarum apparitio damnatarum, quæ diuino iudicio olim suis aut notis aut extraneis in formis bestialibus apparebant, vt aut earum corrigentur exemplo territi, aut grauius damnarentur admoniti nec correcti. Sic enim apparuisse refert Papam Benedictum iuniorem Petrus Damianus dicens, Gimbertus archiepiscopus mihi narrauit, quod Benedictus iunior nepos Benedicti maioris, post mortem apparuit cuidam Vasconi iuxta molendinum equo insidenti, & iter agenti, apparuit autem in specie animalis monstruosi. Cuius aures, & cauda asini erant, cætera viri. Cumque Vasco tremefactus fugam iniret, clamauit monstrum illud. Noli inquit, o vir expauescere: scito me fuisse hominem sicut tu es. Sed quia bestialiter vixi, post mortem præferre speciem bestie merui. Ad quem ille. Quisnam fuisti: ego ait ille, solo nomine Benedictus fui, qui nuper apostolicam sedem indignus obtinui. Cui Vasco: quid habes retributionis? Nunc inquit vsque ad diem iudicij per dursosa & squalentia loca sulphurea, & fetida bullientia rapior & protrahor, post iudicium vero corpus meum, simul cum anima irremediabilis cruciatus, & irreuocabilis olla gehennalis barathri me deglutiet: ita, vt mihi nulla spes in posterum recuperationis restet, post hæc verba disparuit. Fuerat autem teste eodẽ Damiano Benedictus ille, vel potius maledictus ab ipso pontificatus sui primordio, vsque ad finem vite in luxurie carno conuersatus. Et ideo incipiebat ab auribus asini præferre speciem, & in caudam desinebat, duxerat etiam totam vitam suam reliquam carnalem, & iccirco per cætera vitiosus erat. Potuit ergo fieri, vt animæ carnalium corporalibus exute frequenter antiquitus in monstrorum similitudine figuris apparerent: & quia præferrebant quasdam similitudines bestialium corporum, putate sunt à rudibus hominibus vera gestare corpora bestiarum. Magi quoque & malefici, qui ante aduentum solis iustitiæ totum suis tenebris orbem nebulabant, quibus etiam illustres reddebatur stupentibus cunctis ad insolita, magis quæ indignantibus ad illicita, huic errori per sua præstigia vires non modicas præstabant. Nam cum vel se, vel alios in diuersas species transformarent, putabat eos imperitum vulgus diuina quadam virtute alternatis vicibus de humana natura in bestialiter ruere, & rursus quando vellet de bestiali in humanam resurgere: sic ille Iuppiter mago-

Ouidius.

Apparitio Benedicti Papæ.

Alia 22.

terrim.

Insuper mago.

magorum celeberrimus, & totius sceleris officina, apud vulgus ignobile arcem diuinitatis obtinuit, quoniam ad perpetrandos incestus nepharios se in quaslibet formas deformauit. Ouidi. has sententias irrisit, dicens:

*Heu quantum scelus est in viscera viscera condi,
Alcuiusque animantem animantis viuere carne.*

Qualiter anime corporibus exuta patiuntur in inferno.

CAPVT LXXVII.

Augustinus super Gen. li. 12. Animam plane sicut iam dictum est, certum est non esse corpoream, sed tamen corporis corporalium que membrorum, ut in somno patet habere similitudinem, quam videlicet similitudinem si & apud inferos gerit ibi quoque videtur esse in loco non corporali, sed simili corporali: quod si ita est, ideo inferi sub terra esse dicuntur, quia congruenter in spiritu per illas corporalium rerum similitudines sic demonstrantur, ut quoniam anime defunctorum inferis digna carnis amore procreauerunt, hoc eis per illas corporalium rerum similitudines exhibeatur, quod ipsi carni mortui solet, scilicet ut sub terra recondatur. Denique inferi eo quod infra sint latine sic appellantur. Sicut autem secundum corpus si ponderis sui ordinem teneat inferiora sunt omnia grauiora, ita etiam secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora. Vnde etiam in graeca lingua origo nominis quo inferi appellantur, ex eo quod nihil suauis habeant resonare perhibetur. Siquis autem putat animas exutas locis corporalibus contineri, cum sint sine corpore, non deerit qui faueant, & diuitem illum sitientem contendant in loco corporali fuisse, ipsamque animam linguam corpoream praeparasse, ac stillam de digito Lazari cupiuisse. Sed melius est dubitare de occultis quam litigare de incertis. *Gregorius in dialogo lib. 4.* Sicut autem electos beatitudo laetificat: ita credi necesse est, quod a die exitus sui reprobos ignis exurat. Nam si viuientis hominis incorporeus spiritus tenetur, in corpore, cur & non post mortem spiritus licet incorporeus etiam corporeo teneatur igne, dumque peccatorem diuitem damnatum veritas in ignibus perhibet, quis iam sapientis reproborum animas teneri ignibus neget? Ceterum si diabolus, & angeli eius cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi. Quid mirum si animae, & antequam recipiant corpora, possunt corporea sentire tormenta? *Hugo de sacram. lib. 2.* Quidam autem putant animas corporalibus penis cruciari non posse, nisi per corpora & in corporibus maentes. Quapropter a corporibus exutas nullas alias penas sustinere credunt, nisi eas solum quas intus conscientia accusatrix irrogat. Sed si creduntur exuta, quando inter ipsas, & illud a quo afficiuntur, medium est illud per quod afficiuntur, nonne probabile omnino est, multo magis eas affici debere, quando illi a quo afficiuntur immediate coniunguntur? Tamen hoc ubique quaerendum non est, ut quod credere iubemur, nostra sepe ratione discutere conemur. *Scriptura sacra magistra fidei nostra hoc nobis dicit, quid amplius querimus? B. Greg. dicit, quod in eo ipso ardent, quod se ardentem vident.* Poterat etiam Deus sine materialibus elementis animabus cruciandis sensum doloris dare, sed dignum est ut in eis puniantur in quibus peccauerunt. *Greg. in homilia de diuitem, & lazaro.* Ex hoc autem quod ardentis in inferno diuitem, postquam de ipso spes sublata est, animus ad propinquos recurrit, patet, quia reproborum animas pena sua quandoque ad charitatem erudit, ut iam tunc etiam suos, spiritualiter diligant, qui hic dum peccata diligenter nec amabant. Seruatur ergo diuitem ad penam & cognitio pauperis quem despexit, & memoria fratrum quos reliquit, ut de visa gloria despecti, & de pena inutiliter amatorum amplius torqueatur.

De his, qui patiuntur in purgatorio.

CAPVT LXXVIII.

Hugo ubi supra. Maxima, itaque tormenta locum habent in imo, maximeque gaudia in summo. Media vero bona, & mala mixta sunt in medio, id est in hoc mundo. Est autem & alia pena post mortem, quae purgatoria dicitur, cuius locus omnino determinatus non est, nisi, quia multis exemplis, & revelationibus animarum in eiusmodi positarum sepe monstratum est in hoc mundo illam exerceri. Et fortassis probabilius erit, ut in his potissimum locis singulae pena sustinere credantur, in quibus culpam commiserant. Itaque de perfecte quidem bonis dubium non est, quin egredientes statim ad gaudia transeant. Similiter, & de valde malis, quin sine mora ad inferni tormenta descendant. De imperfecte quoque bonis certum est, quod nunc interim quibusdam penis usque ad plenam videlicet purgationem a venturis gaudijs differuntur. *Gregorius in dialogo, libro 4.* De quibusdam etenim leuibus culpis ante iudicium esse credendum est igne pro eo quod veritas ipsa dicit. *Si quis in spiritum secundum blasphemiam dixerit, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.* Hac enim sententia datur intelligi quaedam culpas in hoc seculo, quaedam in futuro laxari. *Bern. Clarenallen.* Est itaque regio quaedam expiationis, ubi scilicet anime corporibus exuta cruciatur ad tempus, vel calore ignis, vel rigore frigidis, vel alicuius grauitate doloris. Ibi pius pater filios glorificandos in manu tentatoris relinquit, non quidem ad occisionem, sed ad purgationem. Ad illos nobis transeundum est per compassionem, quibus iuncti fuimus per humanitatem. Surgam igitur illis in adiutorium, interpellabo pro eis ieiunijs, & orationibus, & sacrificio singulari. Huiusmodi enim officijs, potest earum penitentia refectari, & pena finiri. *Augustinus, in Enchiridio.* Neque enim negandum est animas defunctorum pietate viuientium releuari, cum pro illis, vel in ecclesia elemosinae fuerint, vel sacrificium offertur mediatoris. Sed haec illis tantummodo profunt, qui cum hic viuerent, ut haec sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam viuendi modus nec tam bonus, ut requirat ista post mortem, nec tam malus, ut ei non profint ista post mortem. Est autem in bono talis, ut ista non requirat, & est rursus in malo talis, ut nec his cum haec vita transierit adiuuari valeat. Quocirca meritum omne comparatur in vita praesenti, quo post illam possit quispiam grauari, vel releuari. Cum ergo sacrificia altaris, vel elemosinarum quarumcunque pro valde bonis offeruntur, sunt gratiarum actiones, pro non valde malis propiciationes. Si autem pro valde malis, etiam si nulla sint adiumenta mortuorum, sunt tamen qualescunque consolationes viuorum, quibus vero profunt, vel ad hoc profunt, ut sit plena remissio, vel certe, ut tolerabilior sit ipsa damnatio.

De his, qui iam requiescunt in Paradiso.

CAPVT LXXIX.

Augustinus ad Ianuarium, li. 2. Quod autem nunc fide ac spe gerimus, & ut ad id perueniamus, dilectione satagimus, est animarum requies quaedam ab omni labore molestiarum omnium sancta, atque perpetua. In eam nobis ex hac vita fit transitus, quam dominus noster Iesus Christus sua passione praemostrare, ac consecrare dignatus est. Inest autem in illa requie non desidiosa segnicia. Sed quaedam ineffabilis tranquillitas agnitionis ociosae. Sic enim ab huius vitae operibus in fine requiescatur, ut in alterius vitae actione gaudeatur, sed quia talis actio in Dei laude agitur, sine labore membrorum, sine angore curarum, non sic ad eam fit transitus per quietem, ut ipsi quieti succedat, id est non sic esse incipit actio, ut esse desinat quies. Neque enim redditur ad labores, & curas, sed permanet in actione quod ad quietem pertinet, nec in o-

Septimus
dies sine ves-
pera quid
denotet.

pere laborare, nec in cogitatione fluctuare. Quia et-
go per quietem ad primam vitam reditur, vnde anima
lapia est in peccatum: præterea sabbato requies sig-
nificatur. Illa verò prima vita, quæ à materia sabba-
ti quem diem dominicum figurari dicimus. Quære 6.
dies, Genesim legens inuenies septimum sine vesp-
era, quia requiem, sine fine significat, denique de solo
sabbato dicto dictum est, & sanctificauit diem septi-
mum. Amant enim requiem, siue pax animæ, siue ini-
quæ, sed qua perueniant ad id quod amant plurimè
nesciunt, nec aliquid appetunt etiam ipsa corpora pò-
deribus suis, nisi quod animæ amoribus suis. Nam
sicut corpus tam diu nititur pondere, siue deorsum
versus, siue sursum, donec ad locum quo nititur ve-
niens conquiescit, sic & anima affectione, & multa
quidem corpus delectant, scilicet non est in eis æterna
requies, nec saltem diuturna: & præterea magis for-
didant animam, & aggrauant potius, vt syncerum eius
pondus quo in superna nititur impediunt. Cum verò
anima se ipsa delectatur, adhuc superba est, quia se pro
summo habet, cum superior sit Deus. Cum autem in
Deo delectatur ibi veram, certam, & æternam inue-
nit requiem, quam in alijs quærebat nec inueniebat.
Quia etgo charitas, id est amor Dei diffusa est in cor-
dibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est no-
bis. Ideo sanctificatio sexto die commemorata est, v-
bi requies commendatur, vt omnia, quæ bene opera-
mur non habeant intentionem, nisi in futurum re-
quiem sempiternam. Ideo dicitur, spe gaudentes, vt
videlicet futuram requiem cogitantes in laboribus hi-
lariter operemur. *Idem super Genesim libro 12.* Inest au-
tem, vt supra dictum est, animæ deposita carne qui-
dam naturalis appetitus administrandi corpus, quo
retardatur quodammodo, ne tota intentione in sum-
mum illud cælum pergat donec appetitus illic con-
quiescat.

Qualiter animabus exutis, ea que sunt apud
nos innotescunt.

CAPVT LXXX.

Petrus Lombardus. Vt autem dicit Augustinus su-
per Psal. 108. licet animabus defunctorum cura
sit de charis, sicut de illo diuite legitur, qui dum apud
inferos pateretur, habuit curam de quinque fratribus
suis viuis, non tamen ideo consequens est illos scire,
quæ circa charos suos hic aguntur, vel læta, vel tristia.
Veruntamen, incredibile non est sanctorum animas,
quæ in abscondito faciei Dei veri luminis illustratio-
ne lætantur, in eius cõtemplatione intelligere illa, quæ
foris aguntur quantum prodest, vel illis ad gaudium,
vel nobis ad auxilium. Si enim de illis angeli à Deo
per eius verbum petitiones nostras discunt, & quid de
illis implendum est, vel non, cur non credamus, & ani-
mas sanctorum Dei faciem cõtemplantium in eius ve-
ritate intelligere preces hominum, & quæ implendæ
sint, vel non: Adeo quippe adiuncti sunt veritati super-
næ, vt nihil præter eius voluntatem queant velle: inter-
cedunt igitur ad Deum pro nobis, & merito, dum ea-
rum nobis suffragantur merita, & affectu dum imple-
re cupiunt vota nostra. Quæ tamen non faciunt, nisi
cum illa in Dei voluntate implenda didicerint.

Sancti au-
diunt nos.

Hugo vbi supra. Certum est itaque sanctorum ani-
mas in secreto diuinæ contemplationis constitutas eo-
rum, quæ foris aguntur tantum scire, quantum vel il-
lis ad gaudium, vel nobis ad auxilium constat prodesse.
Quid amplius vis? Times ne forte non orent, qui sem-
per orant: Quomodo non orabunt pro te, quando tu
oras eos, qui, & quando tu non oras, orare tamen non
cessant: sed non audiunt iniquis, & ego in ventum ver-
ba effundo. Quid est audire, nisi scire vnum lumen, in
quo & audiunt ad percipiendum, & vident ad cogno-
scendum: in quo si quid forte foris agitur, quod mo-
do interim non audiunt, aut vident, mysterium est dif-

penfationis, non detrimentum fœlicitatis. *Glossa super
Cantica Canticorum.* Ergo, inquit, quæ habitas in hortis,
amici auscultât te, fac me audire vocem tuam, in hor-
tis habitare, hoc est in viriditate spei ac honorum ope-
rum permanere. Talibus igitur dicitur à Domino, ami-
ci, id est, angeli, quos tibi adiutores dedi, ac spiritus iu-
storum, qui iam cum Deo sunt, & pro fratribus orant,
auscultant te, quasi internuncij inter me & te: ideo fac
me audire vocem tuam, scilicet in oratione, dum non
potes mihi iungi per præsentiam, ita age vitam, vt
quicquid vel voce, vel opere oraueris dignum sit à me
exaudiri.

De quibusdam animabus, quæ post mortem vi-
uentibus apparuerunt.

CAPVT LXXXI.

Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda. Cum
autem defunctorum animæ viuis aliquando vi-
dentur apparere, credibile est hoc fieri eis nescientibus
mortuis, & istas esse operationes angelicas per dispen-
sationem prouidentia Dei bene vtentis, & bonis, &
malis secundum altitudinem iudiciorum suorum in-
scrutabilem, siue hic instruantur mentes mortalium,
siue fallantur, siue consolentur, siue terreatur, prout
vnicuique vel præbenda est misericordia, vel irrogan-
da vindicta, si rebus viuentium interessent animæ mor-
tuorum, & ipsæ nos quando eas videmus, alloqueren-
tur in somnis, vt de alijs taceam, me ipsum pia mater
mea nulla nocte desereret, quæ terra marique secuta
est, vt mecum viueret. Absit enim vt facta sit vita fœ-
liciore crudelis adeo, vt quando cor meum aliquid an-
guit, ne tristem filium consoletur, quem vnice dilexit,
quem nunquam mœstum videre voluit. Denique si
mortui sciunt ea, quæ in humanæ vitæ calamitate con-
tingunt, quid est quod pijsimo regi Iudæ stenti in cõ-
spectu Domini pro magno beneficio promisit Deus,
quod esset ante moriturus, ne videret mala, quæ illi
populo & loco ventura minabatur.

Sed discretus aliquis. Si nulla est mortuis de viuis cura,
quomodo diues ille apud inferos vocabatur Abraham,
vt mitteret Lazarum ad fratres suos, qui ageret cum
eis, ne & ipsi venirent in locum tormentorum? Sed
nunquid, quia hoc dixit, ideo quid ageret tunc fratres
vel quid paterentur sciuit? Ita fuit illi cura de viuis,
quamuis quid agerent omnino nesciret, sicut nobis cu-
ra est de mortuis, quamuis quid agant omnino vtique
nesciamus. *Sed rursus occurrit,* quomodo Abraham quid
hic ageretur nesciebat, vbi Moysen & Prophetas, id
est, libros eorum, quibus homines obediendo tormen-
ta deuitarent esse sciebat, vbi denique diuitem illum
nouerat in deliciis, pauperem verò vixisse in miserijs,
quia dixit, fili recordare, &c. Verum hæc non cum a-
gerentur in viuis, sed eis mortuis potuerit, Lazaro in-
dicante cognoscere, ne falsum sit, quod ait Propheta:
Abraham nesciuit nos: proinde fatendum est, nescire
quidem mortuos, quid hic agatur, dum hic agitur, po-
stea vero audire ab eis qui hinc ad eos moriendo per-
gunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare,
qui sinuntur etiã ista meminisse, quæ illos quibus hæc
indicant oportet audire. Possunt etiam spiritus mor-
tuorum, aliqua quæ hic aguntur spiritu Dei reuelante
cognoscere presentia, vel præterita, vel futura, sicut hic
Prophetæ, nec ipsi omnia, sed quæ illis esse reuelanda
prouidentia Dei iudicat. Mitti quoque ad viuos ali-
quos ex mortuis, sicut e contrario Paulus ex viuis in
Paradisum raptus est. Nam & Samuel Propheta de-
functus viuo regi Sauli etiam futura prædixit. Vnde &
liber Iesu filij Sirach continet in laude Patrum, quod
mortuus Samuel prophetauit. Et Moyses qui in Deu-
teronomio legitur mortuus, in Euangelio, cum Helia
qui mortuus non est, legitur apparuisse viuentibus.